

Toekomstvisie Kinderen en jongeren in de publieke ruimte

**EEN STEDELIJK
WEEFSEL
OP MAAT VAN
KINDEREN EN
JONGEREN**

kind & samenleving

gent:

VOORWOORD

Beste lezer

15 jaar geleden pionierde Stad Gent op vlak van kind- en jeugd vriendelijke publieke ruimte met het 'Speelweefsel in Gent', een inspiratiebron voor vele realisaties op het openbaar domein. De Rode Loper in de Brugse Poort, de spelprikkels overal in de stad of de omvorming van parking tot park op het Maaseiklein; deze voorbeelden tonen aan dat een kind- en jeugd vriendelijke invulling een positieve impact heeft op meer dan alleen de jonge Gentenaars. Kind- en jeugd vriendelijk beleid is een horizontaal beleid. Het staat niet op zich, maar ondersteunt en versterkt meerdere ambities van onze stad. In die samenwerking vinden we een win-win.

Vandaag is het tijd voor een update: we leggen explicieter de link met andere beleidsdomeinen, maken van ons speelweefsel een 'kind-weefsel' én verbreden het perspectief nog meer richting tieners en jongeren'. In 2024 mag Gent zich de "Europese Jongerenhoofdstad" noemen, het is evident om dat ook te vertalen in onze publieke ruimte.

De visie die voor u ligt toont hoe een kind- en jongerenstad een stad is die goed kan zijn voor alle leeftijden. Deze nota wil één van de inspiratiebronnen zijn voor de verschillende beleidsdomeinen en -ambities in onze stad. Ze is tot stand gekomen dankzij de gewaardeerde samenwerking en expertise van veel stadsdiensten en stakeholders. Het is een uitnodiging aan u allen om de kind- en jeugd vriendelijkheid in het Gentse DNA te zien, te voelen, te ervaren en mee uit te dragen.

Ik dank alle inspiratoren van harte voor hun inbreng en kijk heel erg uit naar de resultaten die hieruit zullen voortvloeien!

Elke Decruynaere, schepen van jeugd

INHOUDSOPGAVE EN LEESWIJZER

Vooraf

- 1/ Doel van dit beleidsdocument
- 2/ Plaats van deze toekomstvisie in het globale beleidsinstrumentarium
- 3/ Argumenten voor het realiseren van kind- en jeugd vriendelijke publieke ruimte

1. UITGANGSSITUATIE, SWOT, MISSIE EN WAARDEN

- 1/ Stad Gent als pionier
- 2/ SWOT
- 3/ Missie en waarden

2. NAAR EEN KIND- EN TIENERWEEFSEL

- 1/ Wat is een kind- en tienerweefsel?
- 2/ Tienerweefsel als nieuw planningsconcept en -methodiek
- 3/ Tienerweefsel in relatie tot andere planningsinstrumenten
- 4/ Tienerweefsel in Gent: een eerste aanzet

3. KIND- EN JEUGDVRIENDELIJKHEID BINNEN DIVERSE BELEIDSDOMEINEN EN STRATEGISCHE BELEIDSPROJECTEN

- 1/ Beleidsconcept 'Stad voor alle leeftijden' als uitgangspunt
- 2/ Kind- en jeugd vriendelijk participatiebeleid
- 3/ Kind- en jeugd vriendelijk groen- en klimaatbeleid:
- 4/ Kind- en jeugd vriendelijk waterbeleid:
- 5/ Kind- en jeugd vriendelijk Mobiliteitsbeleid:

4. KIND- EN JEUGDVRIENDELIJKE PUBLIEKE RUIMTE IN VERSCHILLENDE DEELRUIMTES

- 0/ Naar een toekomstvisie voor verschillende deelruimtes
- 1/ Historische minerale stad
- 2/ 19de eeuwse gordel
- 3/ Geclusterde stedelijke milieus
- 4/ Kernen en suburbs

5. FORMELE SPEELRUIMTE: VERFIJNING VAN HET REFERENTIEKADER

- 1/ Gewenste speelintensiteit
- 2/ Verfijning van de typologie van deelzones op speelterreinen
- 3/ Leeftijdsgericht ontwerpen van speelruimte
- 4/ Water op speelterreinen
- 5/ Principes voor de inbreng van spelprikkels
- 6/ Bijzondere doelgroepen

colofon

Een uitgave van
Kind en Samenleving vzw en Stad gent - 2022

Verantwoordelijke uitgever
Mieke Hullebroeck, Algemeen Directeur
Botermarkt 1, 9000 Gent

Foto's
©Kind en Samenleving / Stad Gent

VOORAF

Leeswijzer

Vooraf omschrijven we het doel van dit beleidsdocument en de plaats van deze toekomstvisie in het globale beleidsinstrumentarium.

We zetten enkele argumenten op een rijtje waarom het stadsbestuur een kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte wil realiseren in Gent.

In **Hoofdstuk 1** geven we een beeld van de Ausgangssituatie in Gent op vlak van kindvriendelijk beleid en wij evalueren die met een SWOT. Op basis daarvan formuleren we een missie en de grondwaarden voor de realisatie van kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte in Gent.

In **Hoofdstuk 2** wordt uiteengezet wat de concepten 'kindweefsel' en 'tinerweefsel' inhouden, als opvolgers van de term 'speelweefsel'. De plaats van deze concepten wordt gesitueerd binnen andere planningsinstrumenten. We geven een eerste aanzet voor het uittekenen van een tinerweefsel in Gent.

Daarna passen we die principes en instrumenten verder toe:

Hoofdstuk 3 gaat stadsbreed en vertrekt vanuit verschillende beleidsdomeinen. We gaan na wat kind- en jeugdriendelijkheid betekent binnen diverse beleidsdomeinen en strategische beleidsprojecten. Dit vertrekt vanuit de beleidsvisie 'Stad voor alle leeftijden' en een kind- en jeugdriendelijke participatiebeleid. We geven verder invulling aan een kind- en jeugdriendelijk groen- en klimaatbeleid, waterbeleid en mobiliteitsbeleid.

In **Hoofdstuk 4** worden de concepten en principes toegepast op verschillende deelruimtes in Gent. Dit gebeurt o.m. aan de hand van case studies.

Tot slot geven we in **Hoofdstuk 5**, als aanvulling op de Visie *Speelweefsel in Gent*, enkele verfijningen van het referentiekader m.b.t. formele speelruimte, water en spelprikkel. Er wordt ook ingegaan op de noden en principes voor bijzondere doelgroepen.

Doel van deze visie

Dit document 'Kinderen en jongeren in de publieke ruimte' omvat een beleids- en toekomstvisie. Het is een strategisch beleidsdocument. Het heeft als doel om kind- en jongerenvriendelijke publieke ruimte te realiseren in Gent, aansluitend bij actuele ontwikkelingen in diverse beleidsdomeinen.

De inzet is om tot een brede en actieve gedragenheid te komen binnen stadsdiensten en stadsbestuur, zodat deze visie vanzelfsprekend meegenomen wordt in het beleid. Een belangrijk element hierin is om niet alleen een brede visie te formuleren, maar om die ook zo concreet en tastbaar mogelijk te maken, met alle (soms ook technische) consequenties. Hier ligt dus een instrument voor om kinderen en jongeren een gepaste plaats te geven in de publieke ruimte en in planning en ontwerp, inspelend op stedelijke beleidsvisies en -projecten.

Dit document is een **opvolging en actualisering van de Visie 'Speelweefsel in Gent'** uit 2007. Het ambieert echter een meer strategische visie voor het realiseren van kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte in Gent, inspelend op nieuwe beleidsuitdagingen. Het is het eindresultaat van een beleidsproces waarin actoren binnen de Stad Gent tot een actuele missie, visie en beleidsdoelstellingen zijn gekomen.

Dit beleidsdocument vertrekt vanuit de beleidsvisie '**Een stad voor alle leeftijden**' met daarin ook kind- en jeugdriendelijke ruimtelijke principes voor nieuwe (woon) ontwikkelingen.

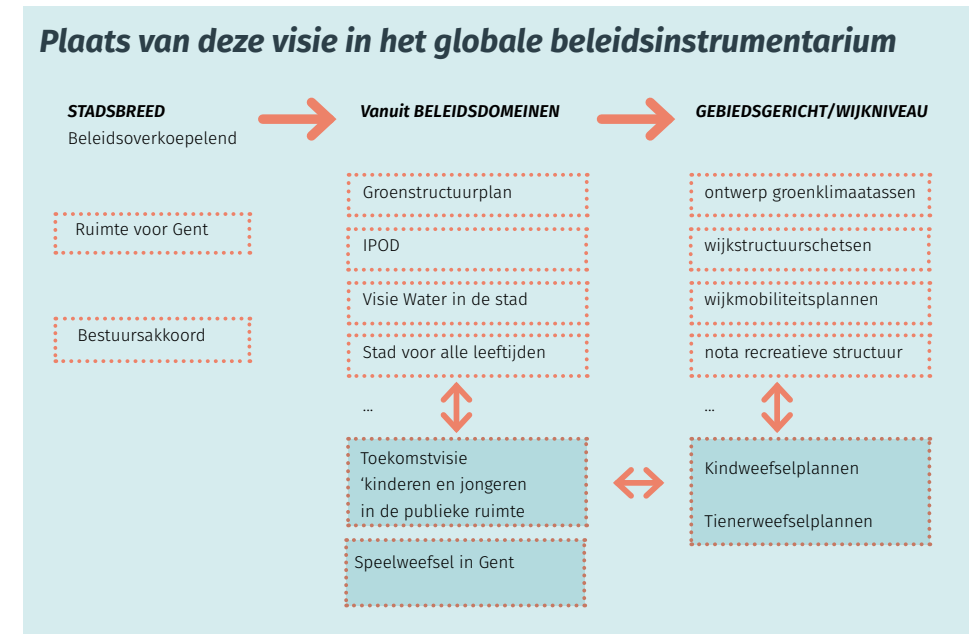
Met de huidige Toekomstvisie gaan we breder en verder, en passen we principes ook toe op actuele beleidsconcepten en concrete cases.

Teksten en illustraties in een geel kader dienen ter inspiratie.

Teksten en illustraties in een blauw kader zijn essentiële richtlijnen.

 Dit symbool wijst op een achterliggende hyperlink.

Argumenten voor het realiseren van kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte in Gent

Argument 1/ Stadsvlucht van jonge gezinnen

Een diepgaande longitudinale studie uit 2009 toonde duidelijk aan dat jonge gezinnen de stad ontvluchten. Uit een recentere studie van Impact blijkt dat de stadsvlucht bij jonge gezinnen in Gent nog steeds niet gekeerd is. Ze neemt integendeel zelfs nog gevoelig toe (+48% sinds 2016), in tegenstelling tot sommige andere centrumsteden. De Stad Gent wil deze stadsvlucht een halt toeroepen en keren.

Argument 2/ 'Stad voor alle leeftijden'

"A city good for children is a city good for all."

Kind- en jeugdriendelijkheid maakt deel uit van een bredere internationale beweging naar meer 'leeftijdsvriendelijke' planning en zogenaamde 8-80 cities. Door alle leeftijden als maatstaf te nemen (zowel de 8 als 80-jarige bijvoorbeeld), kom je tot een betere omgeving voor iedereen. De aanwezigheid van kinderen, jongeren en ouderen in de publieke ruimte is een goede indicator voor kwaliteit van het publieke domein.

Dit principe is ook opgenomen in het bestuursakkoord: "Stad voor alle leeftijden: Gent is een leeftijdsvriendelijke stad, waar bruggen worden gebouwd tussen de generaties." (p. 44) Dit is ook overeenkomstig de principes van Universal Design: "Universal Design is the design and composition of an environment so that it can be accessed, understood and used to the greatest extent possible by all people regardless of their age, size, ability or disability. (...) This is not a special requirement, for the benefit of only a minority of the population. It is a fundamental condition of good design. If an environment is accessible, usable, convenient and a pleasure to use, everyone benefits."

Een groot aantal planningsprincipes voor ouderen gelden zonder meer ook voor kinderen, gezinnen en jongeren. Wij nemen ze verder ook als uitgangspunt in deze visie.

Argument 3/ Eigenheid van kinderen en jongeren en het Kinderrechtenverdrag

Kinderen en jongeren zijn eigen-soortige gebruikers van de publieke ruimte. Zoals uit bijgaande foto's mag blijken, gaan zij op een eigen manier met de publieke ruimte om, hebben ze specifieke noden en verwachtingen. Daarom is het nodig om te focussen op hun specifieke noden. Zij hebben geen stemrecht en organiseren zich zelden tot belangengroep.

Rekening houden met hun noden wordt ook opgelegd door het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind. In een gezaghebbend General Comment van het Internationaal VN-Comité wordt ook uitdrukkelijk aandacht gevraagd voor tieners en jongeren. Dit kan dan als aparte planningslaag in het planproces worden geïntegreerd. In het huidige bestuursakkoord wordt dit principe onderschreven:

"Gent is een kind- en jeugdriendelijke stad. We werken daaraan verder op basis van een breed en geïntegreerd jeugdbeleid met kinderrechten als kapstok" (p. 44)
"We zoeken passende trajecten om ook kinderen en jongeren te laten participeren. (...) met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen". (p. 8)

Het is dus aangewezen om het bestaande en gewenste ruimtegebruik van kinderen en jongeren apart in kaart te brengen.

Argument 4/ Pragmatische argumenten om tieners en jongeren een plaats te geven in de publieke ruimte

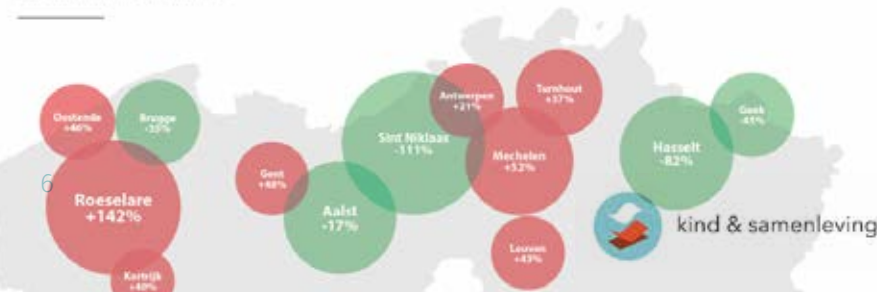
Demografisch valt er een **'tienerboom'** te verwachten, als logisch gevolg van de 'babyboom' die plaatsvond vanaf ca. 2006. We moeten anticiperen op conflicten door ook voor tieners gepaste ruimte te voorzien. Want willen we tieners binnen achter het scherm of buiten laten bewegen?

De tienerleeftijd is een **cruciale leeftijd** om ervaringen op te doen met een duurzame stad. Het is de leeftijdsfase

- waarop ze zich al dan niet hechten aan hun stad.
- Waarop ze ervaringen opdoen met duurzame verplaatsingen en openbaar vervoer
- waarin ze burgerschap leren ontwikkelen in de publieke ruimte
- waarop ze zich als consument ontwikkelen, ook als lokale (food)consument

Stadsvlucht bij jonge gezinnen in de centrumsteden

Jonge gezinnen blijven opnieuw minder lang in onze centrumsteden hangen. Zo neemt de stadsvlucht in Leuven en Mechelen sinds 2016 met gemiddeld 48 procent toe. In Gent verlieten vorig jaar zelfs 2.183 meer jonge gezinnen de stad dan dat er bijkwamen, dat was op 10 jaar tijd nooit zo hoog. Het lijkt erop dat jonge gezinnen al maar meer plaats moeten maken voor kapitaalruchtigere senioren. De reden? 65+ ers kunnen de hoge woningprijzen in het centrum wel aan. Millennials vluchten bijgevolg naar de stadrand die op haar beurt in sneltijde verstedelijkt.

Noot: De omschrijving 'Stad voor alle leeftijden' verkiezen we boven 'leeftijdsvriendelijke stad' omdat deze laatste in de literatuur vooral gebruikt wordt vanuit het standpunt van ouderen.

Hoofdstuk 1

Uitgangssituatie,

SWOT, Missie en waarden

1/ STAD GENT ALS PIONIER

Stad Gent als inhoudelijke pionier

De ondertussen algemeen verspreide ideeën van ‘speelruimteteweb’, ‘speelweefsel’, ‘verbindingsweefsel’, avontuurlijke groene speelruimte zijn mee ontwikkeld vanuit de Stad Gent.

Van daaruit zette de Stad Gent het belang van kindvriendelijk mobiliteit op de agenda, en verkende het idee van ‘kindvriendelijk verbindingsweefsel’.

Stad Gent als strategische pionier

De Jeugddienst stond hierin niet alleen, maar werkte uitdrukkelijk vanuit een interdisciplinaire ‘Plangroep’, die deze doelstellingen vanuit een breed, categoriaal en integraal beleid ging realiseren.

De Stad Gent ging ook uitwisseling en partnerschappen aan met andere steden, gemeenten en experts. Zo stond de Stad Gent mee aan de wieg van het Vlaams Netwerk Kindvriendelijke Steden en Gemeenten.

Ook internationaal trok/trekt Gent aan de kar, met the Child in the City Conference en the European Network of Child Friendly Cities.

Pionier voor de ontwikkeling van nieuwe instrumenten:

de ontwikkeling van nieuwe instrumenten voor kindvriendelijke planning:

Visie m.b.t. ‘speelruimteteweb’ en ‘speelweefsel’

Visie m.b.t. kindvriendelijk ‘verbindingsweefsel’ en ‘leefstraten’

Visie avontuurlijke en natuurlijke speelruimte ...

De ambitie: Pionier blijven

Met o.a. deze toekomstvisie toont de Stad Gent haar ambitie en wil de stad haar pionierschap verder zetten op vlak van kind- en jeugd vriendelijke publieke ruimte.

Deze pioniersrollen op vlak van kindvriendelijke publieke ruimte wil de Stad Gent blijven vervullen op Vlaams en internationaal niveau.

Zoals ook het bestuursakkoord 2019-2024 stelt: “Gent moet inspiratie geven aan andere steden”

Dit geldt zowel voor ruimtelijke planning als ontwerp.

Deze twee ambities zijn al opgenomen in belangrijke bestuursdocumenten, nl. het bestuursakkoord en de Structuurvisie Ruimte Voor Gent (zie volgende pagina).

10 JAAR THUIS IN DE STAD-PRIJS
WINNAARS 2001-2010

“PIONIER IN SPEELWEEFSEL”

BESCHRIJVING
In het kader van de realisatie van de Structuurvisie Ruimte voor Gent worden er een aantal speelveldprojecten uitgevoerd die de stad in staat stellen om kindvriendelijke publieke ruimte te creëren. Dit gebeurt door middel van een participatieve aanpak waarbij de stad samenwerkt met diverse partners, waaronder de lokale overheid, de gemeenschap en de academie. Het doel is om de stad te transformeren in een kindvriendelijke stad waar kinderen veilig en plezierig kunnen spelen en groeien.

PARTICIPATIE
De stad heeft een aantal initiatieven genomen om de participatie van de burger te bevorderen. Dit gebeurt door middel van verschillende kanalen, waaronder openbare raadpleging, participatieve budgettering en de oprichting van werkgroepen. Het doel is om de stad te transformeren in een kindvriendelijke stad waar kinderen veilig en plezierig kunnen spelen en groeien.

IMPACT
De realisatie van de Structuurvisie Ruimte voor Gent heeft een aantal belangrijke impacten op de stad. Dit betreft onder andere de verbetering van de leefbaarheid, de versterking van de sociale cohesie en de bevordering van de kindvriendelijkheid. Het doel is om de stad te transformeren in een kindvriendelijke stad waar kinderen veilig en plezierig kunnen spelen en groeien.

QUOTE JURY
“De Stad Gent heeft een belangrijke rol gespeeld in de realisatie van de Structuurvisie Ruimte voor Gent. Het is een voorbeeld voor andere steden om te volgen.”

Ambitie in het bestuursakkoord

Naar een kindvriendelijke make-over van het openbaar domein. In 2024 wil de Stad Gent een grote sprong voorwaarts hebben gezet op vlak van kind- en jeugd vriendelijke publieke ruimte.

Het bestuursakkoord 2019-2024 is daarbij richtinggevend:

“We maken werk van een kindvriendelijke make-over van het openbaar domein. We voorzien speel- en ontmoetingsplekken in alle wijken en het centrum van de stad, met input van jongeren.” (p. 52)

Die kindvriendelijke make-over wordt doorheen verschillende beleidsdomeinen gerealiseerd:

*Duurzame en klimaatrobuuste ruimtelijke planning en groenbeleid
Mobiliteitsbeleid vanuit STOP en ‘vanuit een kinderbril’*

Ambitie van ‘kindvriendelijke stad’ in Ruimte voor Gent

Ook in de Structuurvisie 2030, wordt de ambitie van kindvriendelijke stad onderschreven, zowel in woord als in beeld:

“We ambiëren een accentverschuiving op verschillende vlakken: een toekomstgericht en coherent antwoord op de nieuwe uitdagingen qua leefbaarheid, klimaatrobuustheid en kindvriendelijkheid. (...)”

De missie van de Stad vermeldt expliciet dat Gent zich wil profileren als kindvriendelijke stad.

De Structuurvisie 2030 - Ruimte voor Gent ondersteunt die ambitie: ruimtelijke keuzes moeten bijdragen tot een kindvriendelijke stad en bij uitbreiding een stad op maat van iedereen.” (p. 13-14)

3.10. Voorzieningen voor kinderen en jongeren

Er moeten voldoende en diverse voorzieningen, speelruimten en verblijfsruimte voor kinderen en jongeren zijn, evenwichtig gespreid over de stad. Deze plekken op buurt- en wijkniveau zijn op een veilige en leesbare manier bereikbaar, in de nabijheid van nieuwe en bestaande ontmoetingsplekken. Op stedelijk niveau spelen de vijf groenpolen en de stedelijke parken hierin een belangrijke rol.

Om een goed zicht te hebben op het netwerk aan (speel)voorzieningen voor kinderen en jongeren is het belangrijk het ‘recreatieve speelweefsel in samenhang met de recreatieve groenstructuur’ in beeld te brengen. Dat geeft zicht op wat er is en op hoe gevarieerd, hoe bereikbaar en toegankelijk die voorzieningen zijn, zodat ook de tekortkomingen aan het licht komen. Voor enkele wijken in Gent is dit al uitgewerkt. Daaruit blijkt het belang van goede verbindingen, behoefte aan extra voorzieningen en ruimte voor ontmoeten. We werken aan een strategie voor speelweefsel voor elke wijk. Bij stadsvernieuwingsprojecten of bij nieuwe grootschalige (woon)ontwikkelingen moet voldoende speelruimte en verblijfsruimte voor kinderen en jongeren geïntegreerd worden. Het beleidsondersteunend Geoloket Gentse wijken brengt ook de tekorten aan voorzieningen voor kinderen en jongeren op wijkniveau in beeld.

1.5. Netwerk van publieke ruimte

In een stad waar de ruimte per definitie beperkt is en waar de bevolking toeneemt, is voldoende publieke ruimte cruciaal voor de leefbaarheid van de stad. Samenhangende en doorlopende circuits van kind- en leeftijds vriendelijke publieke ruimten en ontmoetingsplekken zijn erg belangrijk. Deze plekken geven kansen tot ontmoeten, versterken de sociale cohesie, zetten aan tot beweging, bevorderen de gezondheid en bepalen mee de eigenheid van de stad en haar wijken.

2/ SWOT

Vooraleer we de missie en ambities voor de Stad Gent formuleren, staan we even stil bij de sterktes, kansen, maar ook knelpunten, bedreigingen en uitdagingen. Vanuit de positie in het landschap formuleren we de uitdagingen en visie voor de Stad Gent.

Sterktes

[In vergelijking met andere steden en gemeenten is de uitgangspositie van de Stad Gent op vlak van kind- en jeugd vriendelijkheid gunstig. Hier benoemen we de sterktes en kansen van de Stad Gent.]

1/ Goede beleidsmatige verankering van kindvriendelijkheid in Gent:

Gent is pionier op vlak van speelweefselplanning (zie hoger). Er is een lange traditie en veel knowhow op vlak van kindvriendelijke planning, ontwerp en kindparticipatie. Sterk beleidsnetwerk aanwezig. Kindvriendelijkheid is verankerd in veel beleidsdocumenten. Kind- en jeugd vriendelijkheid wordt expliciet politiek ondersteund. Er zijn reeds heel wat beleidsinstrumenten ontwikkeld die expliciet kindvriendelijkheid voorstellen.

2/ Positieve benadering van kinderen en jongeren door de Stad Gent:

Kinderen, tieners en jongeren worden als medeburgers beschouwd. Het belang van (avontuurlijk) spelen en rondhangen wordt principieel erkend door de Stad. Ook het overlastbeleid vertrekt vanuit respect en vanuit het perspectief van kinderen en jongeren. Rond de concepten 'stad voor alle leeftijden' en '8-80 cities' zijn heel wat diensten actief.

3/ Traditie van participatie en inclusie in Gent:

De stadsdiensten hebben heel wat ervaring met inspraak en participatie: zowel in het algemeen als voor kinderen en jongeren specifiek. Hiervoor wordt ook tijd voorzien in projecten. Daarbij is er ook veel expliciete aandacht voor kwetsbare groepen. De Stad Gent heeft niet alleen klassieke gezinnen met twee-verdieners voor ogen. Het stadsbestuur heeft uitdrukkelijk aandacht voor diversiteit tussen kinderen en meerdere types gezinsvormen. In het bijzonder wordt er gefocust op buurten en wijken met bijzondere noden: buurten met een grote sociaal-culturele diversiteit, met schaarse publieke ruimte, met een hoog aantal kwetsbare gezinnen en hoge kansarmoede- en/of kinderarmoedecijfers,...

4/ Veel aandacht voor groen en omgevingskwaliteit binnen de Stad

De Stad Gent heeft een sterk instrumentarium ontwikkeld m.b.t. groennormen en groenplanning:

- Er is een sterk ontwikkeld landschaps- en groenontwerp binnen de diensten.
- Vergroening en ontharding als belangrijke beleidsdoelstellingen.
- Gebruikers staan centraal in het groenbeleid.
- Het groenbeleid is participatief.
- Gent is pionier op vlak van tijdelijk gebruik van publieke ruimte.

5/ Het Gentse Mobiliteitsbeleid vertrekt vanuit het STOP-principe:

STOP als uitgangspunt (prioritair ontwerpen voor Stappers, Trappers, Openbaar vervoer en dan pas Personenwagens). Gent als wandel- en fietsstad. Openbare vervoersassen en mobipunten als strategische ruimtes voor planning. Circulatieplan en wijkmobiliteitsplannen als beleidsinstrumenten en als kans om principes op wijkniveau te realiseren. Beleidsintenties om autonome mobiliteit, leefkwaliteit, gezondheid en verkeers-veiligheid centraal te stellen.

6/ Duurzame en klimaatneutrale planning en ontwerp binnen de Stad Gent:

Planningsinstrumenten waarbinnen aandacht kan uitgaan naar kindvriendelijkheid:

- Ruimte voor Gent
- Wijkstructuurschetsen
- IPOD IV
- Integraal waterontwerp
- Ontwikkeling van groenklimaatassen en groene ringen.
- Traditie van gebiedsgericht beleid.
- Gedifferentieerd verdichtingsbeleid.

menleving

Knelpunten / bedreigingen / uitdagingen

1/ Implementatie op het terrein

Het kindvriendelijke beleid is niet altijd zichtbaar op het terrein in Gent. Soms lange doorlooptijd (in verhouding tot kinderleven). Vaak heeft het uiteraard ook te maken met een gebrek aan financiële middelen en investeringen.

2/ Veranderingen in het beleidsnetwerk

De laatste jaren is het personeelsbestand zowel bij de groendienst als jeugddienst sterk veranderd. Daardoor dreigt de eerder opgebouwde knowhow verloren te gaan en de beleidsnetwerken minder coherent.

3/ 'Tieners en jongeren' als minder evidente (deel)groep

Het beleid van de voorbije jaren was vooral gericht op 'kindvriendelijke' publieke ruimte. De tieners en jongeren bleven wat buiten beeld. Het tiener- en jongerenweefsel is bijvoorbeeld nog niet echt onderzocht. Maatschappelijk en politiek liggen tieners en jongeren ook gevoeliger omwille van overlastdiscussies en -klachten.

4/ Aandacht voor de 'groestad' en 20ste eeuwse gordel

De voorbije decennia lag de planningsopgave vooral in de kernstad en 19de eeuwse gordel. In het beleid stelt zich de opgave van kwalitatief verdichten in de 20ste eeuwse stadsontwikkelingen.

5/ Wijkspiegelplannen kunnen niet gebiedsdekkend worden ingezet

De opmaak van speelweefselplannen op wijkniveau is een interessante strategie om kind- en jeugd vriendelijkheid te concretiseren. Praktisch, financieel en timingsgewijs is het echter niet haalbaar om dit voor een stad als Gent gebiedsdekkend te gaan doen.

6/ Schaarste van publieke ruimte en nood aan expliciete keuzes voor jeugd

De publieke ruimte is een schaars goed en er zijn doorgaans veel ruimteclaims van veel verschillende gebruikersgroepen.

Een goed ontwerp kan veel ruimtevragen integreren. Toch is het soms ook noodzakelijk om duidelijke (beleids)keuzes te maken. In sommige gevallen moet er dus principieel voor de belangen van kinderen en jongeren gekozen worden, omdat minderjarigen geen formele politieke macht hebben.

7/ Klimaatopgave

De Stad Gent heeft als klimaatstad ambitieuze beleidsdoelstellingen geformuleerd op vlak van klimaat. Dit vergt ruimte voor groen, water, energie,... De uitdaging is om dit zo goed mogelijk te verweven met kind- en jeugd vriendelijkheid.

8/ Expliciet focussen op jeugd vraagt tijd, geld en energie.

Bij veel ruimtelijke projecten is het aangewezen om het ruimtegebruik, de ruimtelijke noden en wensen van kinderen en jongeren in beeld te brengen in projecten, zodat ze ingebracht kunnen worden in het geheel. Dit gebeurt liefst in een interactief proces en – waar mogelijk – in dialoog met andere andere gebruikersgroepen. Dit vergt extra inspanningen en tijd, zowel van hun belangenbehartigers (bijv. Jeugddienst) als de ruimtelijke diensten.

9/ Méér dan 'basiskindvriendelijkheid'

De Stad Gent was koploper in de beweging kindvriendelijke steden. Veel diensten hebben ondertussen een kindvriendelijke basishouding ontwikkeld en integreren principes in diverse projecten.

Maar door confrontatie en combinatie met andere noden en uitdagingen, mondt dit wel eens uit in compromis-oplossingen, waarin de kindvriendelijke principes niet meer zo goed herkenbaar zijn. Het aantal 'toon- of modelprojecten' voor kindvriendelijkheid in Gent is toch eerder beperkt. Er is dus opnieuw nood aan 'strategische' projecten of 'proeftuinen' om de ambitie terug hoger te stellen, bijv. n.a.v. de kandidaatstelling Europese Jongerenhoofdstad voor 2024. Dit vergt principiële en expliciete keuzes voor kindvriendelijkheid en extra investeringen om modelprojecten van ontwerp tot uitvoering te realiseren.

10/ Nood aan kind- en jeugd vriendelijke publieke ruimte blootgelegd door de Corona-pandemie

De Covid19-epidemie heeft de grote nood aan voldoende kwalitatieve publieke ruimte aangetoond.

Tijdens de lockdowns is duidelijk geworden dat heel veel gezinnen niet over een private buitenruimte beschikken en niet kunnen genieten van een trampoline of klimtoren in de tuin. Zij zijn dus aangewezen op de publieke ruimte voor veilige ontmoeting en spel.

Anderzijds hebben veel mensen groen en informele (avontuurlijke) speelruimte in hun woonomgeving ontdekt en leren waarderen. Er is creatief met ruimte omgegaan en er zijn experimenten opgezet. De uitdaging nu is om dit te bestendigen en duurzame oplossingen uit te werken voor méér kwalitatieve en bespeelbare publieke ruimte.

3/ MISSIE EN WAARDEN

Missie

De Stad Gent wil dat alle kinderen en jongeren de publieke ruimte in Gent aangenaam, leuk en uitdagend vinden om erin te verblijven, te spelen, hun ding te doen en zich autonoom en veilig te verplaatsen.

De Gentse kinderen en jongeren vinden er hun plaats in en voelen zich, net als andere generaties, welkom in een klimaatrobuuste en duurzame publieke ruimte, nu en in de toekomst.

De aanwezigheid van kinderen en jongeren in de publieke ruimte is immers een belangrijke indicator voor een goed functionerende en integraal duurzame stad.

Waarden

Het Gentse kind- en jeugd-vriendelijke publieke ruimtebeleid is:

1. Integraal

vertrekkend vanuit een streven naar kwalitatieve en duurzame planning die rekening houdt met alle doelgroepen, leeftijden en beleidsdomeinen;

2. Participatief

door zeker ook kinderen, tieners en jongeren zélf te betrekken, op een zo intensief mogelijke manier en inspeland op hun eigenheid;

3. Positief

vertrekkend vanuit de kracht en het actorschap van kinderen, tieners en jongeren en vanuit het geloof dat zij als mede-burgers kunnen bijdragen aan een betere stadsontwikkeling.

4. Sociaal en rechtvaardig

door bij het plannen en ontwerpen alle kinderen, tieners en jongeren voor ogen te houden, in al hun diversiteit en rekening houdend met kwetsbare groepen;

5. Structureel verankerd

door beleid te ontwikkelen dat verankerd is binnen een omvattend beleidsnetwerk, vervat in alle relevante beleidsdocumenten en vanuit een brede politieke gedragenheid;

6. Pro-actief

zodat er bij elke beleidsbeslissing de afweging wordt gemaakt wat de kansen, belangen en gevolgen zijn voor kinderen, tieners en jongeren, nu en in de toekomst.

7. Duurzaam, klimaatrobuust en toekomstgericht

vanuit de gedachte dat kinderen, tieners en jongeren de eerste toekomstige generatie zijn in een duurzame stadsplanning. Zij moeten, net als de volgende generaties, kunnen wonen in een klimaatrobuuste en biodiverse stad.

Hoofdstuk 2

Naar een kind- en tienerweefsel

1/ WAT IS EEN KIND- EN TIENERWEEFSEL?

Van 'speelweefsel' naar 'kindweefsel'

Het beleidsdocument 'Speelweefsel in Gent' vormt het vertrekpunt voor huidige visie 'kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte'. 'Speelweefsel' was hierin een centraal concept. **Omdat kinderen méér doen dan alleen spelen in de publieke ruimte, hebben we het nu eerder over 'kindweefsel'.** De achterliggende ideeën en concepten blijven onveranderd en worden hier nog eens herhaald:

Concept van een ruimtelijk netwerk:

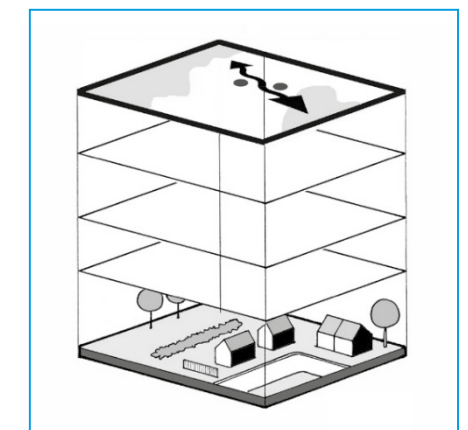
Publieke ruimte wordt pas écht kind- en jeugdriendelijk als het een samenhangend geheel vormt van formele plekken, informele ruimtes én verbindingen die voor kinderen en jeugd speels, betekenisvol en veilig te bereiken zijn. Alle plekken en verbindingen vormen een hecht weefsel, dat meer is dan de som van de afzonderlijke onderdelen.

Kindweefsel als volwaardige planningslaag:

De opdracht is dus om het bestaande en gewenste kindweefsel uit te tekenen als planningslaag.

Dit gebeurt samen met kinderen, tieners en jongeren, en in overleg met alle plannings- en beleidsactoren.

Dit kindweefsel wordt als volwaardige planningslaag ingebracht in de ruimtelijke planning

Van 'kindweefsel' naar 'tienerweefsel'

De Stad Gent voelt de noodzaak om, aanvullend aan 'kindvriendelijkheid' ook over een 'tienvriendelijk' publiek domein na te denken. Dit moet - net als een kwalitatief kindweefsel - als een hecht netwerk aanvoelen. 'Tieners' slaat hier op de leeftijdsgroep 12 te.m. 16/18 jaar.

Dit is een minder mondige en minder gemakkelijk te bereiken groep, die **vaak over het hoofd wordt gezien bij planning en ontwerp**. Zeker de niet-georganiseerde tieners komen minder vaak aan bod in algemene participatieprocessen. Het komt zelfs vaak voor dat volwassenen voorzieningen voor tieners werven, vanuit vrees voor allerlei vormen van overlast.

Tieners zitten in een heel cruciale fase in hun ontwikkeling, waarbij ze hun activiteiten en sociale contacten uitbreiden naar het publieke domein en daar allerlei ervaringen opdoen.

Tieners hebben wel **algemene, maar ook specifieke eisen**. Zij zijn in het bijzonder aangewezen op het publiek domein voor hun sociale contacten. Jonge tieners gaan vaak nog niet op café, hebben soms geen priviere plekken om elkaar te ontmoeten, hebben minder budget voor commerciële ontmoetingsplaatsen, worden minder bereikt door jeugdwerk,... Zij zijn omwille van hun leeftijd ook aangewezen op de fiets, te voet of openbaar vervoer.

Op dat laatste punt verschillen ze van 'jongeren' van +18 jaar en 'studenten'. O.m. daarom is het goed om 'tienerweefsel' apart in kaart te brengen.

Een 'jongerenweefsel' (+18- jaar, met ook veel studenten) zal echter grotendeels samenvallen met het 'tienerweefsel'. Wat op tieners is afgestemd, zal meestal ook werken voor jongeren en studenten. Meerderjarige jongeren en studenten hebben wel meer verplaatsings- en recreatiemogelijkheden doordat ze ook met de auto mobiel zijn, doordat ze vaak ook meer zakgeld hebben,...

De achterliggende ideeën voor een tienerweefsel (nl. het netwerkidée en het denken in lagen) zijn dezelfde als van een kindweefsel en werden reeds omschreven. Toch zijn er belangrijke verschillen tussen het kindweefsel enerzijds en tienerweefsel anderzijds:

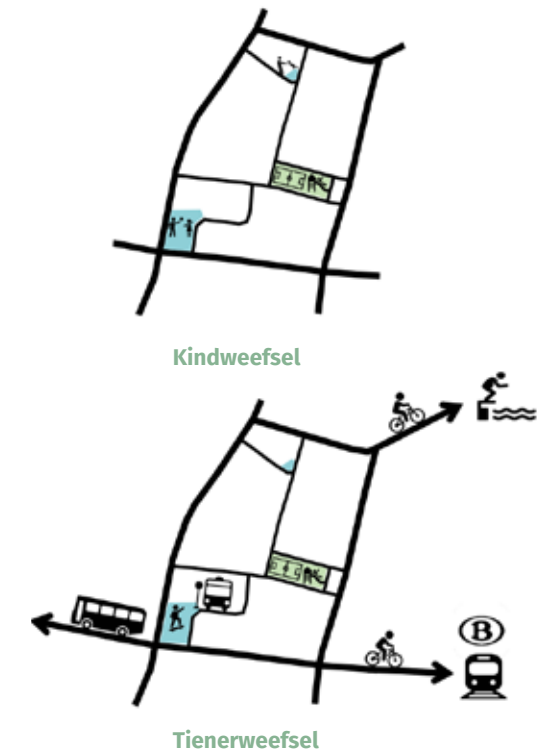
De **actieradius** van tieners is groter. Als de mogelijkheid er is, gaan ze buiten de grenzen van hun wijk. Om een tienerweefsel in kaart te brengen moet je dus op een hogere (vaak zelfs regionale) schaal werken.

Tieners zijn meestal meer gericht op **bovenlokale ruimtes**. Met alleen de inrichting van straat- en buurtpleintjes kom je er niet. De meeste tieners hebben interesse in grote, aantrekkelijke stedelijke plekken waar veel leeftijdsgenoten en andere mensen komen. Kleinere ruimtes zijn meer aanvullend en spelen een rol binnen het grotere geheel.

Het **belang van openbaar vervoer** is groter voor tieners. Binnen een kindweefsel zijn tram- en bustrajecten soms onoverkomelijke barrières. Voor tieners zijn bus en tram net verbindend. Kwalitatief openbaar vervoer zorgt voor

een veel grotere autonome mobiliteit van tieners.

Eigenlijk zijn **kind- en tienerweefsel dus twee aparte lagen** die afzonderlijk in kaart moeten worden gebracht. Je kan ze daarna wel op elkaar leggen en nagaan waar er overeenkomsten of conflicten zijn.

De vier kernideeën achter 'tienerweefsel'

1. Participatie van tieners

Het tienerweefsel wordt in kaart gebracht vanuit het perspectief van tieners.

Zij moeten dus bevestigd en betrokken worden bij uittekenen van het weefsel en het ontwikkelen van oplossingen.

2. Betrekken van alle diensten

Het tienerweefsel omvat verschillende soorten voorzieningen. Daarom doorkruist het vele beleidsdomeinen (jeugd en sport, maar ook groen, mobiliteit, preventie en politie,...).

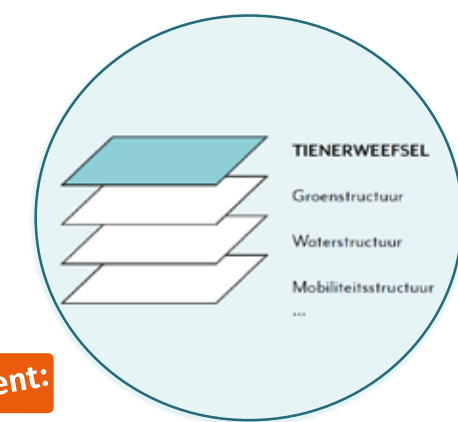
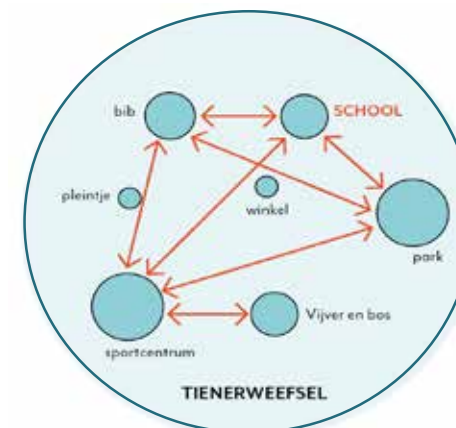
Bij de opmaak van een tienerweefsel moeten al die diensten betrokken worden, zodat men op die specifieke beleidsontwikkelingen kan inspelen.

3. Netwerk-concept

Het tienerweefsel omvat formele én informele plekken die voor tieners belangrijk zijn. Ook de verbindingen ertussen maken essentieel deel uit van het weefsel.

4. Idee van gelaagdheid

Het tienerweefsel vormt een aparte planningslaag, met een eigen interne logica. Deze planningslaag kan echter niet los gezien worden van andere planningslagen (bijv. groenstructuur, waterstructuur, mobiliteitsstructuur, kindweefsel,...)

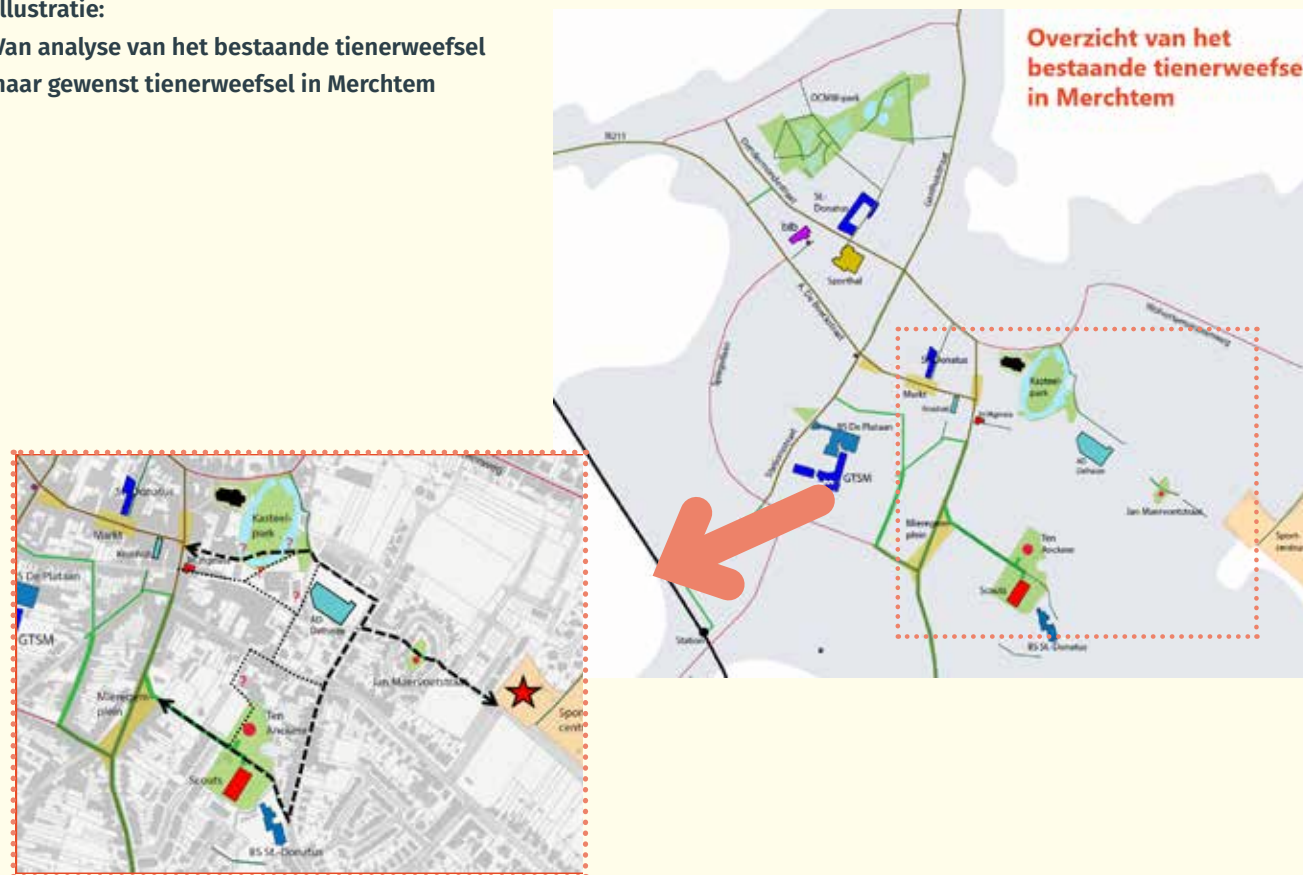

Bestaande vs. gewenste tienerweefel

Eigenlijk is er altijd al een zekere mate van tienerweefsel aanwezig in een gebied. Alleen kan blijken dat dit bestaande tienerweefsel heel beperkt is en dat het weefsel niet goed samen hangt. De analyse van het bestaande tienerweefsel vormt wel een startpunt om op verder op te bouwen.

Eens het bestaande tienerweefsel in kaart gebracht, kan je de plekken, verbindingen én hun samenhang evalueren. Daarna kan je, samen met alle actoren (verschillende diensten, beleidsverantwoordelijken, én ook de tieners zelf), nagaan hoe dit tienerweefsel versterkt en verder uitgebouwd kan worden. Op die manier kan je een gewenst tienerweefsel uittekenen, dat stapsgewijs vorm kan krijgen en tot uitvoering kan komen.

Illustratie:
Van analyse van het bestaande tienerweefsel naar gewenst tienerweefsel in Merchtem

2/ TIENERWEEFSEL

ALS NIEUW PLANNINGSCONCEPT EN-METHODIEK

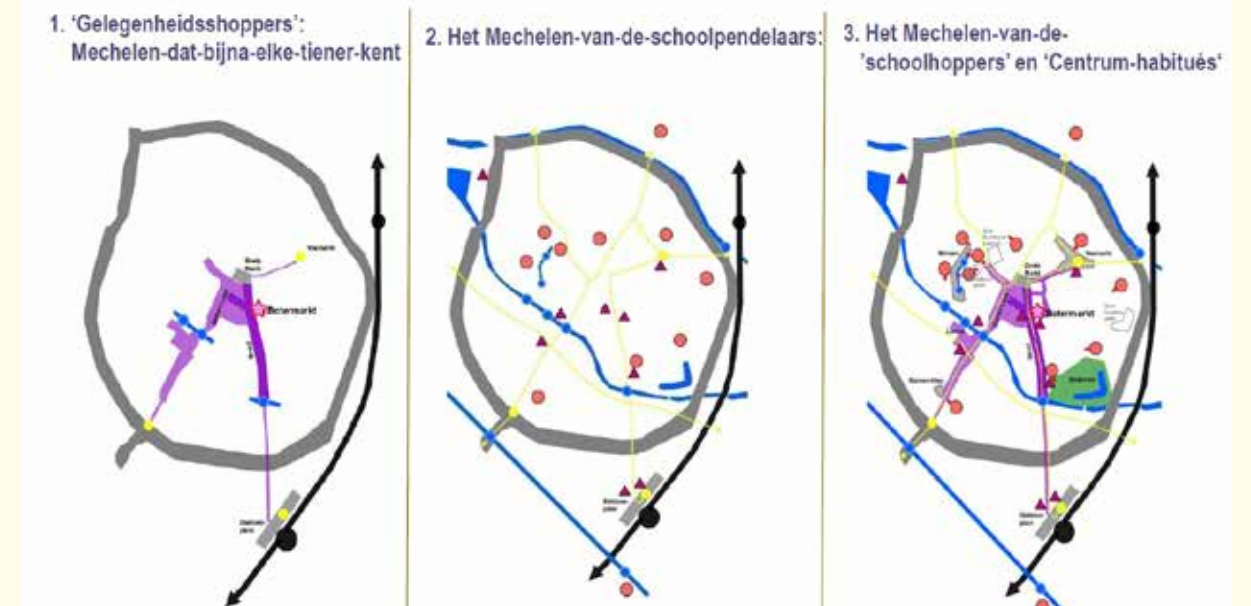
Methodiek van tienerweefselplanning

Stap 1 / Analyse van het bestaande tienerweefsel

Een eerste stap bestaan erin de bestaande tienerweefsels in kaart te brengen.

Tienerweefsels (in meervoud): Het is niet zo dat er slechts één tienerweefsel zou bestaan. Er zijn verschillende types tieners die elk een eigen 'mental map' hebben (zie illustratie over de stadskern Mechelen).

Synthese van het bestaande tienerweefsel: Door de tienerweefsels van alle deelgroepen op elkaar te leggen, kan men komen tot een synthese van het bestaande tienerweefsel (zie volgende pagina).

Illustratie: Tienerweefsel in Mechelen

Onderzoek in Mechelen liet zien dat er bijv. 'gelegenheidshoppers' zijn, die enkel de belangrijkste winkelstraten kennen. Daarnaast zijn er ook 'schoolpendelaars', voor wie enkel de route naar school belangrijk is en van daaruit slechts met mondjesmaat

de stad verkennen. Maar er zijn ook echte 'centrum-habitués', die elk klein plekje in de binnenstad kennen en hoppen van de ene plek naar de andere.

**Stap 2 /
Hotspots in het tienerweefsel identificeren en evalueren**

In een volgende stap zoeken we waar de potentiële 'hotspots' zitten in het bestaande tienerweefsel.

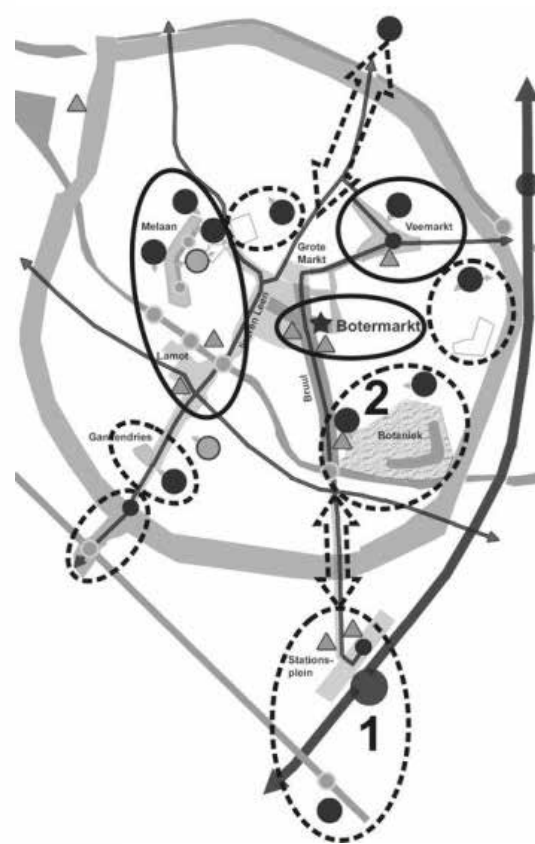
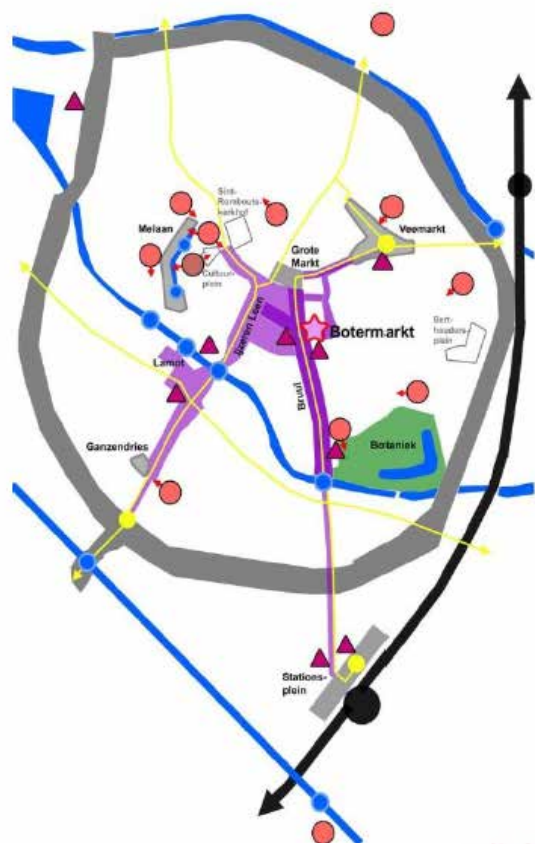
'Hotspots' zijn plaatsen waar de voorzieningen uit de verschillende kaartlagen elkaar raken en clusteren. Daardoor bieden deze knooppunten grote potenties voor tieners.

Deze potentiële hotspots in het netwerk zijn strategische plekken om aan het tienerweefsel te werken.

Dat zijn die plekken waar meerdere voorzieningen en specifieke potenties voor tieners samen aanwezig zijn en in elkaars onmiddellijke buurt liggen (bijv. het schoolplein met een bus-halte die gelegen is aan een snackbar, een mooie zitplek aanliggend aan een belangrijke fietsverbinding,...).

Daarna gaan we na **welke hotspots goed functioneren** (bijv. stippellijnen in nevenstaande figuur van Mechelen) en welke niet (volle lijnen).

- PLEKKEN MET BETEKENIS VOOR TIENERS:**
- ☆ Botermarkt: 'stadscentrum' voor tieners
  - Bruul: 'primaïr winkelgebied' voor tieners
  - IJzeren Leen, Lamot: 'secundair winkelgebied' voor tieners
  - ▲ Horeca en warenhuizen
  - Secundaire school met hoofdingang
  - Conservatorium met hoofdingang
  - Stedelijk plein
  - Stedelijk park
  - Treinstation
  - Belangrijke bushalte
  - Belangrijke buslijnen en uitvalswegen
  - Belangrijke brug over waterweg

**Stap 3 /
Lacunes of missing links opsporen**

Bepaalde zones zullen op dit moment weinig betekenis hebben voor tieners, terwijl ze misschien wel potentie hebben. Die lacunes en potentiële plekken moeten we opsporen. De kaart van het bestaande tienerweefsel kan ook missing links blootleggen. Die cruciale elementen komen bovendien voor wanneer men alle bovenvermelde planningslagen samenvoegt tot een synthesekaart. De kansen en knelpunten van de potentiële plekken of missing links kunnen samen met tieners besproken worden, om na te gaan of ze voor tieners verbeterd kunnen worden.

**Stap 4 /
Verknopen als ontwerpprincipe**

Strategisch gezien is het aangewezen om vooral in te zetten op:

- die 'hotspots'
- de grootste lacunes
- missing links

Het komt erop aan om die belangrijke plekken, lacunes en missing links **in samenspraak met tieners** uit te bouwen tot goed functionerende tiener-voorzieningen. De sleutel hierin is het 'verknopen' van planningslagen: dit betekent 'het leggen van relaties tussen kaartlagen die voor tieners relevant zijn': bijv. relaties leggen tussen water, een plein en een fietsverbinding.

'Verknopen' van verschillende kaartlagen is een complexe ontwerppoging, zeker indien er ook andere gebruikers er deel van uitmaken. Dit moet vertrekken vanuit de concrete sociale en ruimtelijke context, met het abstracte principe van 'verknopen' als leidraad.

Meer algemeen kunnen de **vervoers-netwerken** die belangrijk zijn voor tieners (in het bijzonder fietsnetwerken, netwerken openbaar vervoer) versterkt worden.

Voorbeeld van 'verknoping' van planningslagen in Mechelen: Deze ovale zitplek 'verknoot' de school met het water, met de winkelstraat (met eetgelegheid), met het park en het jaagpad.

3/ TIENERWEEFSEL IN RELATIE TOT ANDERE PLANNINGSINSTRUMENTEN

Het tienerweefsel in relatie tot 'Ruimte voor Gent'

In de Structuurvisie 2030 staat het concept van 'ruimtelijke knooppunten' centraal. Dat zijn plekken die grote potentie hebben als ontmoetingsplek, herkenningpunt, voorzieningencluster, mobiliteitstransfer (zie ook uitgebreide omschrijving hiernaast).

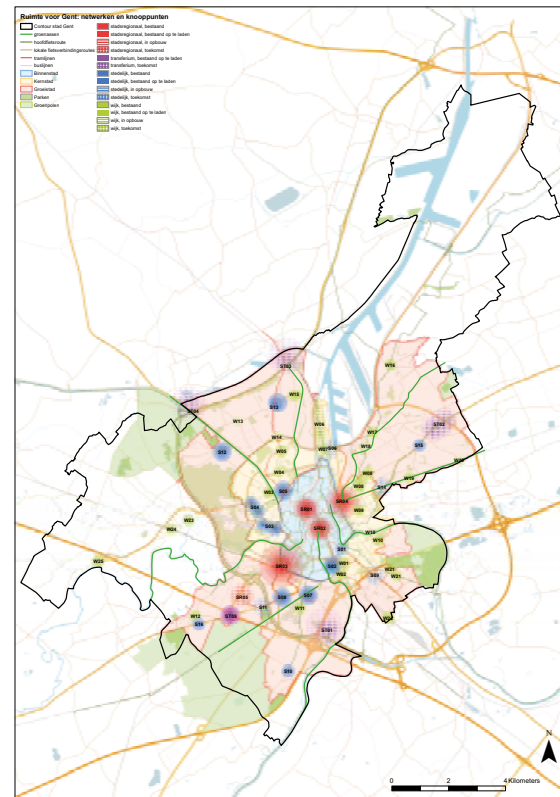
Ze werken op een bepaalde schaal:

- Stadsregionaal knooppunt
- Stedelijk transferium
- Stedelijk knooppunt
- Wijkknooppunt
- Korrelknooppunt

Knooppunten van verschillende schaal worden in de Structuurvisie geselecteerd of indicatief aangeduid.

De ontwikkelingsmogelijkheden van de knooppunten worden bepaald d.m.v. de 'ontwikkelingsmatrix'.

De meeste ruimtelijke knooppunten, zoals getypeerd en geselecteerd in Ruimte voor Gent, zijn van groot belang voor het tienerweefsel.

In veel gevallen zijn dit de 'hotspots' waar tieners spontaan samen komen, elkaar ontmoeten, op elkaar wachten of overstappen op een ander vervoersmiddel.

Deze knooppunten dienen dus 'tienergericht' te worden ontwikkeld, volgens de principes van verknoping.

(zie 'tienerweefsel als nieuw planningsconcept en -methodiek')

In Hoofdstuk 4 illustreren we dit met de Case study 'Zuid'.

Behalve het tienergericht ontwerpen van knooppunten komt het uitbouwen van de duurzame mobiliteitswerken tieners ten goede. **Autonome en duurzame mobiliteit gaan hand in hand.**

Kind- en tienerweefsel in relatie tot de wijkstructuurschetsen

De 'wijkstructuurschets' is een planningsinstrument dat de Stad Gent sinds 2019 inzet, in opvolgingen van de structuurvisie 2030 'Ruimte voor Gent'. De wijkstructuurschets wordt vooral ingezet in gebieden waar op dit moment geen enkele dienst de taak heeft om de verschillende ruimtelijke ontwikkelingen te bewaken.

Wat is een wijkstructuurschets?

- Een wijkstructuurschets vormt een raamwerk voor de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen op korte (1-5j), middellange (5-10j) en lange termijn (15-25j).
- Het toont hoe een wijk op ruimtelijk vlak in de toekomst kan evolueren.
- Het is een visiedocument met focus op structuurbepalende elementen in de wijk.
- Het is een gebiedsvisie over een volledige wijk of deel van een wijk. Het detailleringniveau is eerder abstract.
- Wijkstructuurschetsen komen tot stand met grote aandacht voor het proces, niet alleen door experts, maar ook samen met de bewoners en gebruikers van de wijk.

(Bron: "Kader voor de opmaak van wijkstructuurschetsen-Plan van aanpak", 2019, Nota van het Dept. Stedelijke ontwikkeling + Samenvatting.)

Kind- en tienerweefselplannen hebben ongeveer dezelfde ambities als wijkstructuurschetsen, maar dan vanuit de specifieke invalshoek van kinderen en tieners. Toch verschillen ze van een wijkstructuurschets:

- Tienerweefselplannen hebben minder de ambitie om alle beleids-domeinen te integreren, hoewel ze uitspraken doen op vrijwel alle sectorale deeldomeinen. Een wijkstructuurschets moet de inhoud van kind- en tienerweefselplannen integreren.
- Ze worden zeer sterk vanuit de leefwereld van (jonge) gebruikers opgemaakt.
- Kind- en tienerweefselplannen gaan gedetailleerder dan wijkstructuurschetsen, al doen ze ook uitspraken over de structuur en de structuurbepalende elementen.

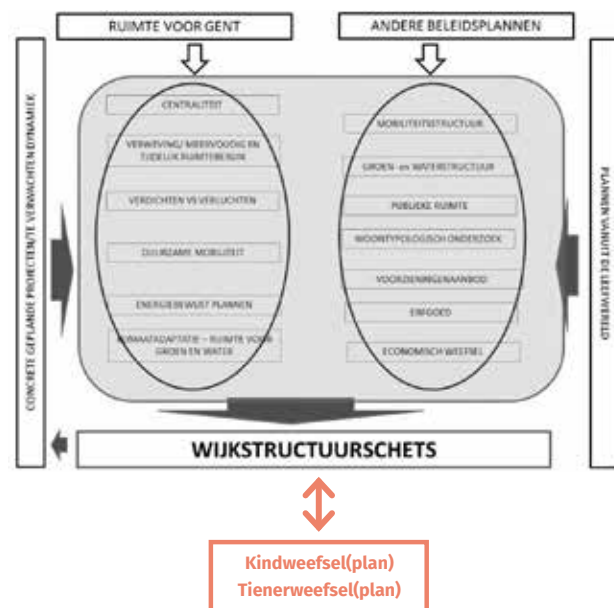
Jeugdweefselplannen kunnen visueel gesitueerd worden op onderstaande figuur, overgenomen uit de Nota met 'Kader voor opmaak Wijkstructuurschets'.

Deze situering laat een unieke positie (en potentie) zien van de kind- en tienerweefselplannen:

We situeren kind- en tienerweefselplannen onder de wijkstructuurschets. De jeugdweefselplannen detailleren de wijkstructuurschetsen.

Tegelijk doen ze ook uitspraken over de ruimtelijke structuur, de structuurbepalende elementen en verbindingen. Ze worden best in een parallel proces opgemaakt.

De jeugdweefselplannen mikken ook expliciet op integratie en afstemming op de andere, meer sectorale beleidsplannen, en op de principes van Ruimte voor Gent.

4/ TIENERWEEFSEL IN GENT: EEN EERSTE AANZET

Op basis van de inspraak en participatie moet worden nagegaan welke voorzieningen en 'kaartlagen' in Gent van belang zijn voor tieners. Uit de ervaring in andere steden en gemeenten blijkt dat bijv. winkelstraten, wijkparken, wijkpleinen, supermarkten en snackbars, jeugdwerklokale, sportvelden, maar ook het netwerk van waterlopen, tram- en buslijnen en stedelijke fietsroutes belangrijk zijn. Indien al deze kaartlagen op elkaar worden gelegd, ontstaat een netwerk, dat de onderlegger vormt voor een tienerweefsel.

Elke stad of gemeente heeft een uniek netwerk met specifieke hotspots. In Gent verwachten we dat die tienerhotspots grotendeels ook zullen liggen op de 'ruimtelijke knooppunten' uit Ruimte voor Gent.

Meest voorkomende planningslagen in een tienerweefsel:

- Secundaire scholen
- Sport, recreatie en jeugdwerk
- Groen (vooral wijkparken)
- Water
- Pleinen (vooral wijkpleinen en stedelijke pleinen)
- Socio-culturele voorzieningen en hun omgeving (bijv. bibliotheek, muziekschool, buurthuis,...)
- Winkels, supermarkten, snackbars, food shops en horeca
- Digital maps: selfie-plekken, populaire Instagram-plekken, free WIFI-hotspots, Pokémon-arena's ...
- Fietsroutes, in het bijzonder de bovenlokale fietsnetwerken: bijv. fiets-o-strades, jaagpaden, belangrijke verbindingen tussen woonkernen ...
- Wandelnetwerken en trage wegen
- Openbaar, collectief en gedeeld vervoer: stations, haltes, lijnen ...

Daarnaast kan elke wijk, gemeente of regio, nog bijkomende, eigen planningselementen hebben: bijv. een fortengordel, vesten, mergelgrotten, strand en duinen, maar ook metro-ingangen, ruimtes onder viaducten ... Een tienerweefsel is immers altijd uniek voor de specifieke ruimtelijke context.

Een eerste kaart met aanzet tot stadsbrede tienerweefsel

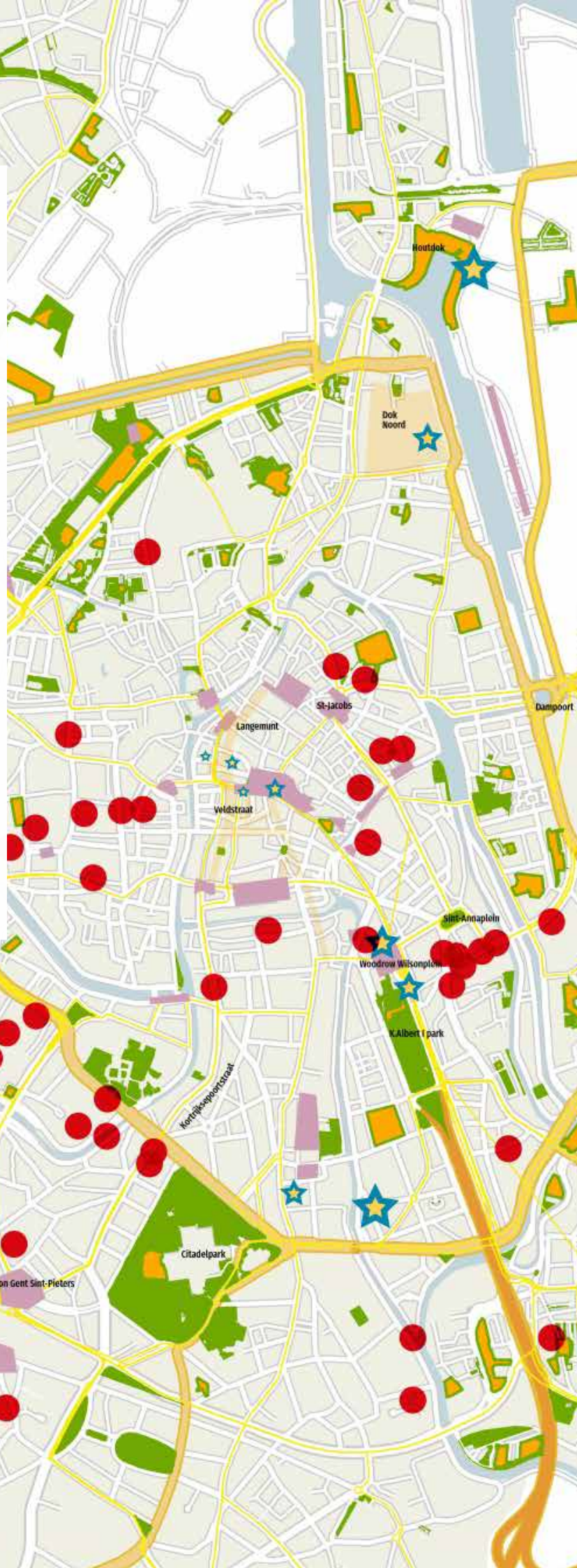
Hiernaast zit een eerste analyse van tienervoorzieningen.

De basis is een GIS-kaart met relevante planningslagen (groengebieden, water, secundaire scholen, steenwegen,...). Deze kan apart bij de jeugddienst opgevraagd worden.

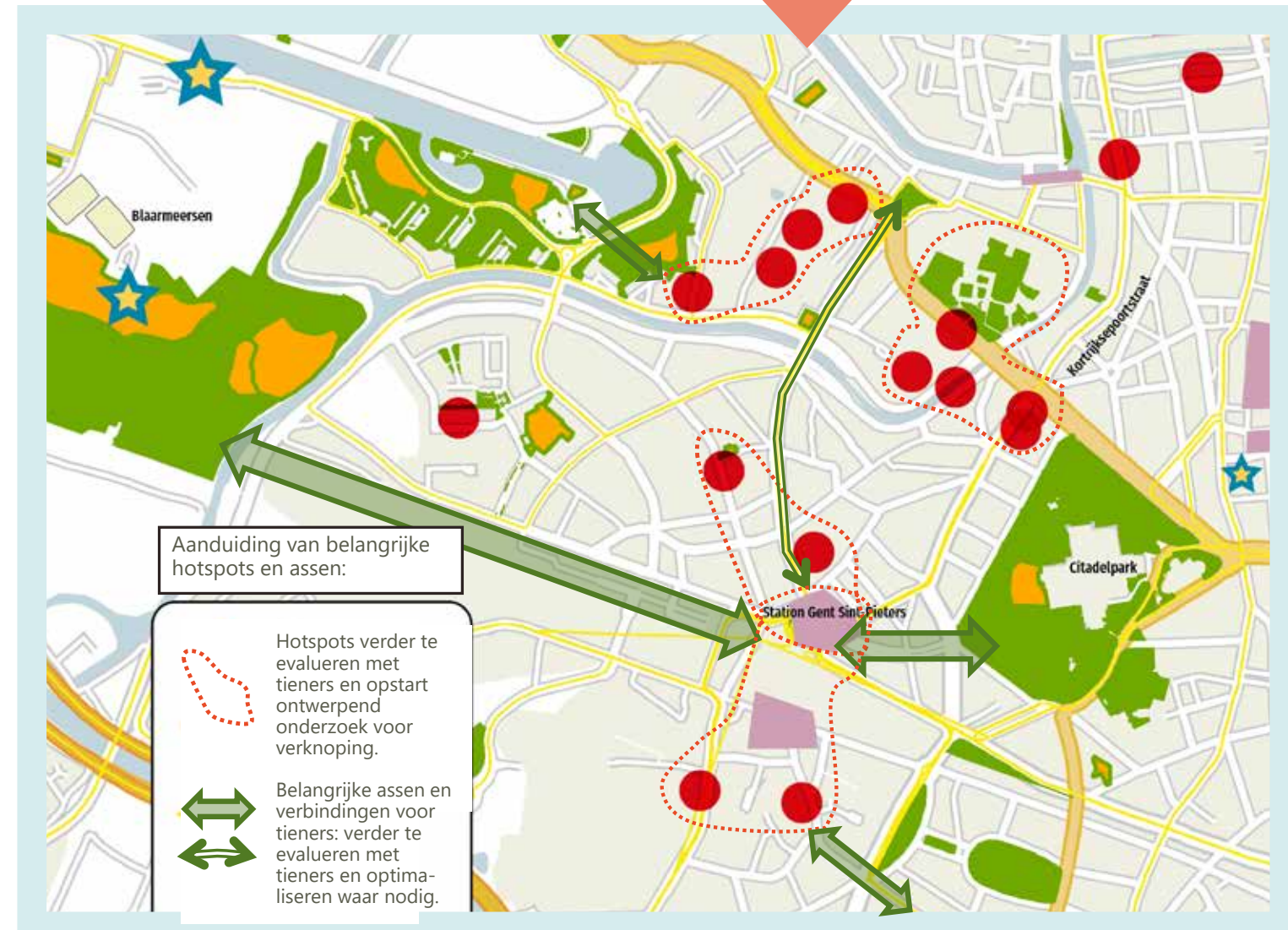
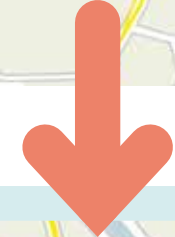
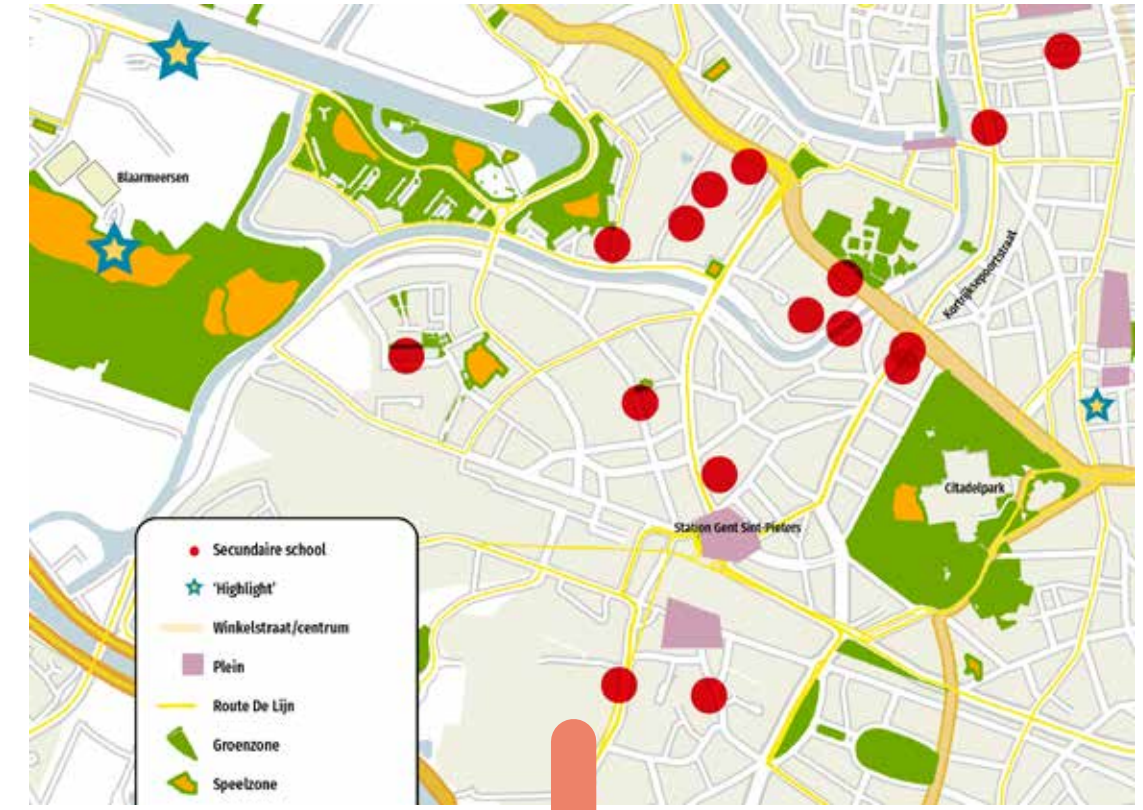
Vanuit de ervaringen van de jeugddienst zijn daar verder 'highlights' en 'belangrijke haltes openbaar vervoer' aan toegevoegd.

Op volgende pagina is een detail van de stationsomgeving weergegeven. Daarop volgt een eerste oefening in het identificeren van de tiener-hotspots en belangrijke tienerassen.

In Hoofdstuk 4 wordt een case ontwikkeld m.b.t. knooppunt Zuid.

- Secundaire school
- ★ 'highlight'
- Winkelstraat/centrum
- Plein
- Route De Lijn
- Groenzone
- Speelzone

Aanduiding van belangrijke hotspots en assen:

- Hotspots verder te evalueren met tieners en opstart ontwerp onderzoek voor verknoping.
- ↔ Belangrijke assen en verbindingen voor tieners: verder te evalueren met tieners en optimaliseren waar nodig.

WE BELIEVE

Whether you're 8 or 80 year old, cities should work for everyone.

1/ 'STAD VOOR ALLE LEEFTIJDEN' ALS UITGANGSPUNT

Een uitgangspunt in veel actuele beleidsdocumenten is 'leeftijdsvriendelijkheid'. Gent wil een stad zijn voor alle leeftijden. Wij lezen dit in het bestuursakkoord en ook in de Beleidsnota Mobiliteit, Publieke Ruimte en Stedenbouw is er veel aandacht voor begrippen 'Stad voor alle leeftijden' en 'Leeftijdsvriendelijke stad'. Dit is niet enkel expliciet. In beide documenten wordt er bij verschillende beleidsacties consequent aandacht gevraagd voor diversiteit, ook op vlak van leeftijd.

'A city good for children is a city good for all.'

Kind- en jeugd vriendelijkheid vertrekt vanuit de gedachte van de noodzaak aan een leeftijdsvriendelijke stad.

Kind- en jeugd vriendelijkheid maakt deel uit van een bredere beweging naar meer 'leeftijdsvriendelijke' planning en zogenaamde 8-80 cities, dus een stad op maat van zowel de 8- als 80-jarige.

Dit vertrekt vanuit het **principe van 'Universal Design'**: aandacht voor kwetsbare en bijzondere doelgroepen levert voordelen op voor iedereen. Het zijn de vereisten voor kwetsbare groepen die de algemene norm bepalen. Iedereen wint daarbij. Het ontwerp principe van Universal Design wordt tevens onderschreven in Ruimte voor Gent (p. 161)

Hoofdstuk 3

Kind- en jeugd vriendelijkheid

binnen diverse beleidsdomeinen

en strategische beleidsprojecten

Zoals aangegeven in onze SWOT-analyse vertrekt de Stad Gent voor haar stedelijk ontwikkelingsbeleid vanuit een aantal beleidskeuzes en planningsconcepten die veel potentie bieden voor kind- en jeugd vriendelijkheid. De uitdaging is om die potentie ook te concretiseren en een kind- en jeugd vriendelijke invulling te geven. Binnen enkele belangrijke beleidsdomeinen nemen wij actuele planningsconcepten onder de loep en formuleren daarbij aandachtspunten voor een kind- en jeugd vriendelijke invulling.

Daarvoor begeven we ons op verschillende beleidsdomeinen: 'Stad voor alle leeftijden', inspraak- en participatiebeleid; Groen- en klimaatbeleid; Waterbeleid en Mobiliteitsbeleid

Universal Design als ontwerp principe

Het is niet de fysieke beperking op zich die verantwoordelijk is of zou mogen zijn voor de verminderde mobiliteit van een persoon, maar wel de onaanpassbaarheid van het mobiliteitssysteem in ruime zin en het publieke ruimte in enge zin. Universal design - ontwerpen voor iedereen - gaat uit van zeven principes:

- **Gelijkheid:** iedereen heeft op een gelijkwaardige manier toegang tot een gebouw, het publieke ruimte, het openbaar vervoer, de dienstverlening en de communicatie;
- **Flexibiliteit:** het uitgevoerde ontwerp kan voor alle doeleinden en door alle doelgroepen gebruikt worden;
- **Eenvoudig en intuïtief gebruik;**
- **Zichtbaarheid, leesbaarheid en overzichtelijkheid;**
- **Tolerantie voor vergissingen:** onoplettend gedrag mag niet leiden tot gevaarlijke situaties. Bij (tijdelijke) werken op het publieke ruimte moeten afspraken voor een veilige werfafbakening vastgelegd zijn en gerespecteerd worden.
- **Beperkte inspanning:** de publieke ruimte kan efficiënt en comfortabel gebruikt worden met een minimale inspanning.
- **Juiste dimensies voor toegankelijkheid en gebruik.**

Naar een visiedocument 'Stad voor alle leeftijden'

De Jeugddienst en de Dienst Regie Ouderenzorg hebben hun ambities samengelegd om te komen tot gezamenlijke bouwstenen. Zo werken ze mee aan de bredere beweging richting een stad voor alle leeftijden, een '8 80 CITY':

In de voorbereidende Nota met aanbevelingen voor het 'Leeftijdsvriendelijk inrichten van het openbaar domein' van de Dienst Regie Ouderenzorg, wordt duidelijk gesteld dat de belangen van ouderen niet per definitie tegengesteld zijn aan de belangen van andere groepen. Er is een grote 'common ground' tussen de noden van ouderen enerzijds en die van jeugd en jonge gezinnen anderzijds.

Een aantal **planningsprincipes** voor ouderen gelden zonder meer ook voor kinderen, gezinnen en jongeren:

- Nabijheid van voorzieningen
- Functiemix
- Voldoende woondensiteit
- Goede stratenconnectiviteit
- Hoge walkability en bikeability
- Kwaliteitsvol openbaar vervoer
- Goede verkeersveiligheid
- Goede leesbaarheid van de omgeving (in het bijzonder voor jongere kinderen)
- Omgeving die uitdaagt tot bewegen en sporten
- Omgeving die bijdraagt tot ontmoeting en beleving: belevingstuinen, voldoende rustbanken
- Sociale veiligheid: goede verlichting, 'verzachten van de openbare ruimte', warmtegevoeligheid...

Kinderen, gezinnen, tieners en jongeren zijn bovendien ook gebaat met de vooropgestelde '**ruimtelijke strategieën** voor het verhogen van de fysieke toegankelijkheid':

- Levensloopbestendige wijkroutes (zie volgende pagina)
- Vergroten van de verkeersveiligheid
- Toegankelijke openbare gebouwen
- Toegankelijk openbaar vervoer en haltes
- Inrichten van entrees van parken

Levensloopbestendige wijkroute

Een interessant en concreet concept om op zoek te gaan naar raakpunten tussen ouderen- en jeugdvriendelijke wijken, is de uitbouw van een 'levensloopbestendige wijkroute' (zie illustratie). Hierbij zijn er zeker ook linken te leggen met het concept van '**Allez bougez'**-routes. Bij heraanleg van alle straten zouden deze principes geïntegreerd kunnen worden. Men zou per wijk ook één centrale as als levensloop-bestendige wijkroute kunnen realiseren als strategisch project.

Illustratie: Levensloopbestendige wijkroute Amsterdam.

Per wijk een logische route die leidt langs de belangrijke functies, zoals voorzieningen, openbaar vervoer, pleinen en parken. Bij de inrichting van de route is er aandacht voor:

- Brede (min. 1,80m) obstakelvrije stoepen met egale bestrating die afgescheiden zijn van het verkeer
- voldoende steun- en rustpunten (bankjes op juiste zithoogte) of leuningen bevestigd aan ander straatmeubilair, ook muurtjes kunnen houvast bieden
- brede fietspaden die afgescheiden zijn van het verkeer
- nette straat zonder afval, graffiti en verloedering
- publiek sanitair
- duidelijke bewegwijzering en goede verlichting
- aanwezigheid van zebra's
- verhoogde kruisingen, waardoor het doorgaande verkeer wordt geremd en er gelijkvloers kan worden overgestoken
- kleurgebruik van de bestrating met heldere contrasten zodat slechtzienden het onderscheid tussen stoep, rijbaan en fietspad goed kunnen waarnemen
- een haagbeplanting kan een alternatief zijn voor de voor slechtzienden moeilijk te onderscheiden grijze betonpaaltjes om auto's van de stoep te weren
- vrij toegankelijke sporttoestellen

EEN STAD
VOOR ALLE
LEEFTIJDEN

Bouwstenen
voor buurten
en woningen

gent:

Mogelijke spanning niet ontkennen

Naast de vele raakpunten met 'leeftijdsvriendelijke stad', kunnen er evenwel soms ook spanningen of dilemma's ontstaan tussen jong en oud. De mogelijke spanningen moet men durven erkennen en benoemen.

Vooreerst moeten we benadrukken dat er binnen zowel binnen de groep ouderen als jongeren **verschillende deelgroepen** bestaan, die elk verschillende (soms zelfs tegengestelde) verwachtingen van de publieke ruimte hebben.

Spanningen of dilemma's ontstaan vooral wanneer de uiterste deelgroepen tegenover elkaar komen te staan. Dit gebeurt meestal in situaties waar de publieke ruimte schaars is.

Die spanning zit voornamelijk in verschillende verwachtingen t.a.v. de publieke ruimte:

- Rust vs. activiteit
- Veiligheid vs. uitdaging
- Esthetiek vs. gebruikswaarde
- Mengen vs. scheiden van leeftijden
- Vrije doorgang vs. plaatsen van verblijfsobjecten

Omgaan met die spanningen is een belangrijke ontwerpogave. Het is een kwestie van zoeken naar evenwichten en soms keuzes maken. Dit kan door de noden van de verschillende groepen eerst goed te formuleren en dan een proces op te starten om ze te integreren. Dit vergt dialoog, slim ontwerp en – uitiem – soms lastige beleidskeuzes. Belangrijk daarbij is dat de beleidskeuzes evenwichtig zijn en recht doen aan de verschillende belangen.

Maar een positief integraal beleid

Een positief integraal beleid is een van de basiswaarden voor onze missie (zie Hoofdstuk 1)

Wanneer er zich spanningen manifesteren tussen jong en oud kiest de Stad Gent voor een **positief integraal beleid** dat ruimte geeft en steun biedt, maar ook grenzen stelt waar nodig.

Eenzijds erkent de Stad Gent het **belang van rondhangen** voor tieners en jongeren:

- Als groei naar zelfstandigheid
- Als zinvolle vrije tijdsbesteding
- Pedagogische functie: uitwisselen met leeftijdsgenoten, raad vragen bij vriend(inn)en, bouwen aan identiteit

Rondhangen is nuttig en nodig voor opgroeiende tieners en jongeren.

Anderzijds erkent de Stad Gent eveneens dat er **conflicten** kunnen ontstaan. Soms is er bij jongeren sprake van vervelingsgedrag, claimgedrag, lawaai-overlast, zwerfvuil, vandalisme,...

Rondhangen: zinvol en nodig

Stefan Vanbroeckhoven

Hoofd departement samenleving, welzijn en gezondheid Stad Gent

Jongeren zouden luidruchtig zijn, delijk en zelfs agressief. Overal w komen, laten ze een spoor van zw vuil na. Het problematiseren van d groepjes jongeren vertaalt zich ze semantiek: er wordt gepraat over geren (met expliciete negatieve b Deze transitie is te verklaren vanu invalshoeken. Er is minder beschl ruimte, die dus intensiever wordt Verschillende gebruikers komen i vaarwater, waardoor conflicten on Daarnaast merken we een groeie vidualisme: verbinding en sociale verdwijnt. Tot slot is er meer aand voor het vroegtijdig ingrijpen op r Groepjes jongeren zijn in dat opzi broeihaard van mogelijke proble

Dit stelt steden voor een uitdaging kan men op lokaal niveau omgaan deze jongeren en de negatieve p die er rond zweeft? Stad Gent kie een beleid van oorzakaanalyse er van symptoombestrijding. Men bo een positief integraal beleid dat s ruimte biedt, maar ook grenzen st nodig. Het uitgangspunt: jongere ticipant en actor in de publieke ru

Conflicten structureel aanpakken

De Stad Gent wil die conflicten structureel en pro-actief aanpakken en niet louter aan symptoombestrijding doen.

De oorzaken van conflicten liggen dieper:
 Ruimte wordt schaarser, waardoor er meer conflicten ontstaan.
 Sociaal: groeiend individualisme Er zijn minder gedeelde kaders en er is minder sociale controle.
 Besef vanuit preventie: Vroeger ingrijpen op risico's

Daarom is het nodig dat **tieners en jongeren erkend worden als participant en actor** in de publieke ruimte. Door participatie en co-productie kan de Stad Gent bouwen aan een publieke infrastructuur en ruimte op maat van / samen met tieners en jongeren. Zo kan de Stad proberen te anticiperen op conflicten (schaal, buffering,...).

Bij ernstige conflicten neemt de Stad Gent het model van **buurt-bemiddeling als uitgangspunt**.

Dit betekent gedeelde kaders opbouwen tussen jongeren en bewoners: zodat zij elkaars perspectief leren begrijpen en komen tot een nieuw afsprakenkader over de grenzen.

Cruciaal daarbij is een vertrouwensband opbouwen met jongeren. Belang van vindplaatsgericht werken: bijv. Schoolspotters, mobiel jeugdwerk (Jong vzw), Pleinpatrons (JES)

Participatief werken: Alle actoren actief betrekken, dus ook tieners en jongeren zelf.

Integraal: Alle actoren en diensten worden betrokken (co-productie) en kunnen snel en flexibel werken.

Maar cruciaal is ook de ruimtelijke organisatie van publieke ruimte, waarvoor in een volgend onderdeel enkele principes worden geformuleerd.

Specifieke noden erkennen, maar toch ontmoeting centraal stellen

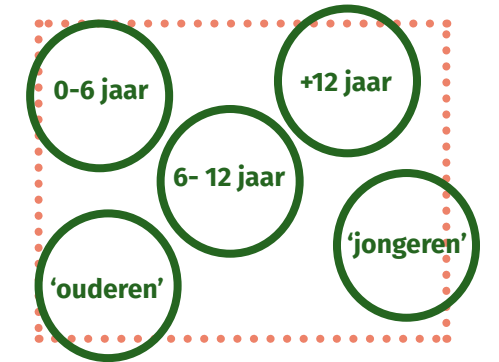
Maar hoe kan men ruimtelijk tot een evenwicht tussen leeftijden en gebruiksgroepen komen?

Hierbij is het belangrijk dat Stad Gent de eigen noden van leeftijden erkent, maar toch ontmoeting tussen leeftijdsgroepen centraal stelt.

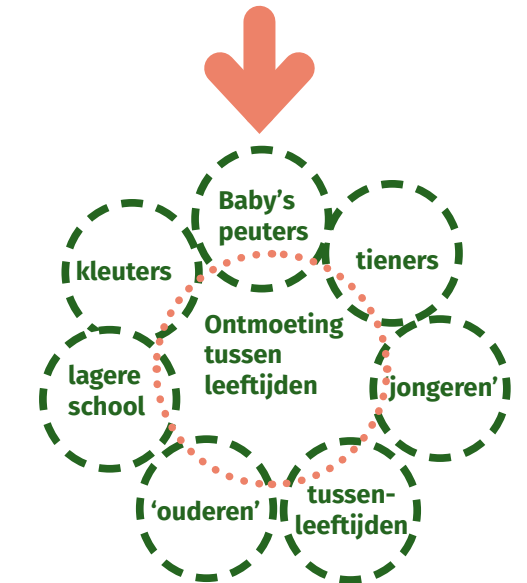
Een eerste stap is toch om de eigen verschillende noden van diverse leeftijden te (h)erkennen en daar rekening mee te houden bij planning en inrichting. Vooral jongere kinderen, tieners en ouderen verdienen extra aandacht en (soms) een eigen plekje. (Noot: De specifieke vereisten t.a.v. formele speelruimtes voor deze leeftijden worden in Hoofdstuk 4 uiteengezet.)

Maar naast erkenning van de eigenheid, stelt Stad Gent ontmoeting tussen leeftijdsgroepen centraal.

Ondanks de erkenning van de verschillen en de noodzaak van eigen plekken, streeft de Stad Gent dus geen model na waarbij elke leeftijdsgroep apart op een eiland zit.

Verschillende leeftijdsgroepen niet elk op hun eiland isoleren in een park of plein

Maar in contact brengen met elkaar

Elke leeftijdsgroep kan subtiel een eigen plek worden toegewezen, maar er wordt ingezet op een ruimtelijk model waarbij ontmoeting tussen leeftijden centraal staat.

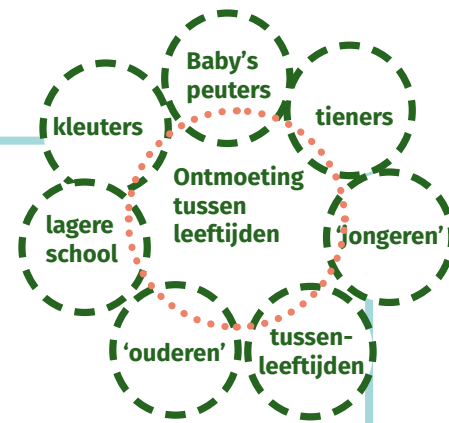

Algemene ontwerpprincipes voor leeftijdsgericht ontwerp

Indelen in leeftijdszones hoeft niet per se. Zeker op kleinere parken en pleinen zet men bij voorkeur in op beleefbare en bespeelbare voorzieningen voor elke leeftijd. Op terreinen en pleinen van wijkniveau binnen dichte en diverse wijken is het vaak wél aangewezen om plekken toe te wijzen aan de verschillende leeftijdsgroepen. Dit gebeurt dan volgens onderstaande principes:

- Op een centrale (onthaal)plek is er een **ontmoetingszone die interessant is voor alle leeftijdsgroepen**. Sommige voorzieningen zijn daar goed geschikt voor. Bijvoorbeeld:
  - Een groot gazon met picknickbanken
  - Een grote berg
  - Een trekvlot is zowel voor ouderen als jongeren attractief
  - Rustplekken worden door iedereen gewaardeerd,...
- **De leeftijdszones lopen bij voorkeur in elkaar over en overlappen elkaar.**

2/ KIND- EN JEUGDVRIENDELIJK PARTICIPATIEBELEID: VAN INSPRAAK TOT CO-CREATIE

Participatie van jeugd als basiswaarde

Participatie met kinderen en jongeren is een basiswaarde voor onze missie (zie Hoofdstuk 1). De doelgroep van kinderen, tieners en jongeren betrekken, is cruciaal voor het creëren van kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte.

Dit appelleert aan heel wat van de **waarden** van waaruit de Stad Gent vertrekt (zie ook vorige pagina):

- Participatief werken is een waarde op zich.
- Participatie is een noodzaak om tot integrale planning en ontwerp te kunnen komen.
- Vanuit sociale rechtvaardigheid en duurzaamheid moet dit gebeuren met aandacht voor alle kinderen, tieners en jongeren, in het bijzonder ook kwetsbare groepen.
- Dit is structureel verankerd en moet een pro-actieve 'reflex' zijn.
- Participatie moet vertrekken vanuit de positiviteit en het actorschap van kinderen en jeugd.

Participatie is heel belangrijk, maar ook een **complex en veel omvattend begrip**. Op de volgende pagina's duiden we de verschillende verschijningsvormen; van inspraak tot participatie en co-creatie.

Die diversiteit aan verschijningsvormen laat zich zien:

- Op verschillende niveaus: van inrichting tot planning (1)
- Met verschillende intensiteiten (2)
- Met verschillende frequenties (Van eenmalige bevraging tot co-creatief proces) (3)
- Zowel formele als informele participatie (4)
- Directe én indirecte inspraak (5)

De vele vormen van inspraak en participatie

1/ Participatie op verschillende niveaus: inrichting én planning:

Inspraak en participatie is nodig op verschillende niveaus:

- Op het niveau van **inrichting en uitrusting**: Dit is het meest evident omdat dit het meest concreet en tastbaar is en de resultaten ook op relatief korte termijn op het terrein zichtbaar kunnen worden.
- Op het niveau van **planning, spreiding en inplanting, mobiliteit**: Kinderen, tieners en jongeren moeten echter ook een inbreng hebben bij de planning van publieke ruimtestructuren, de spreiding en inplanting van voorzieningen en het verbinden en bereikbaar maken van publieke ruimte.

Dit laatste – participatie op het niveau van ruimtelijke planning – is doorgaans complexer. De doorlooptijd tot iets zichtbaar wordt op het terrein is vaak lang: **kinderen en jongeren die op dit niveau participeren doen dit soms zelfs niet voor zichzelf, maar voor de volgende generatie kinderen en jongeren.**

Toch is het nodig om ook op planningsniveau inspraak te organiseren. **Kinderen, tieners en jongeren zijn uitstekend in staat om op dit niveau een waardevolle inbreng te hebben.**

Als men planning concreet genoeg maakt en voldoende informatie geeft, kunnen ze complexe redeneringen maken. Die vertaling van planningsconcepten naar kinderleeftijd is trouwens een goede algemene oefening om ruimtelijke planning toegankelijker te maken.

2/ Verschillende intensiteiten van participatie:

Idealiter betreft men bij elk publieke ruimteproject kinderen, tieners en jongeren, in een intensief participatietraject van a tot z. Maar dit is niet altijd haalbaar om als Stad te realiseren. Bovendien heeft niet elk kind, tiener of jongere tijd en interesse om 100% betrokken te worden bij alle projecten.

De hoeveelheid en intensiteit van participatie zal dus altijd ook deels een pragmatische keuze zijn. **Men kiest best voor verschillende vormen en intensiteiten van participatie, liefst in combinatie met elkaar.**

De **afweging** moet gebeuren op basis van efficiëntie en authenticiteit: Cruciaal is de vraag: “Hebben we hiermee – in eer en geweten – voldoende zicht op de perspectieven van jeugd en de verschillende doelgroepen?”

3/ Van eenmalige bevraging tot intensief co-creatief proces:

Naargelang het belang en de relevantie van het planningsproject voor de concrete kinderen, tieners en jongeren, kan men kiezen voor een langdurig, intensief en ‘co-creatief’ traject of eerder voor eenmalige bevragingen. Daartussen zit nog een heel gamma, en combinaties zijn zeker aan te raden (bijv. een intensief traject in een aantal klassen aanvullen met veldinterviews met rondhangende tieners). **Het kan interessant zijn om op meerdere sporen in te zetten**, met name:

- Een **intensief verdiepend spoor**, waarbij recht wordt gedaan aan alle nuances, via een kwalitatieve aanpak.
- Een **toegankelijker verbredend spoor**, dat misschien minder diepgaand is, maar waarbij wel zo veel mogelijk verschillende groepen worden gehoord. Dit kan ook meer een kwantitatieve aanpak hebben.

4/ Formele én informele participatie en inspraak:

Bij belangrijke en relevante projecten moet men kinderen en jeugd expliciet uitnodigen om aan planningsprocessen deel te nemen. Vaak moet dit met een aangepast traject, op hun maat. Al te vaak wordt vergeten dat men **ook op minder formele en indirecte manieren** een zicht kan krijgen op het ruimtegebruik en perspectief van jeugd. Bijv.:

- **Observeren** op het terrein: observatie van spelen en rondhangen, zoeken van sporen van spel en ruimtegebruik,...
- **Veldinterviews**: Uit enkele korte informele gesprekjes op het terrein met kinderen, tieners of jongeren kan men ook veel informatie halen. Soms zijn straatinterviews ook de beste manier om bepaalde groepen te bereiken (bijv. rondhangende tieners en jongeren)

5/ Directe én indirecte inspraak: Naast inspraak ook belangenbehartiging

Inspraak en participatie organiseren is één ding. Recht doen aan de resultaten van de **participatie een gepaste plaats krijgen in het planproces**, is een andere uitdaging.

In ideale vorm vindt er een **rechtstreekse dialoog** plaats tussen jeugd en planners/beleidsmakers en met andere leeftijden. Belangrijk daarbij is dat jonge deelnemers goed voorbereid worden, zodat ze met kennis van zaken in dialoog kunnen gaan.

Maar in sommige gevallen is dit niet evident. In dat geval is het belangrijk dat er **woordvoerders of ‘belangenbehartigers’** voor kinderen, tieners en jongeren mee het plannings- en ontwerpproces opvolgen. Zij waken erover dat de

inspraakresultaten meegenomen worden in het proces en mee ‘wegen’ tijdens de afwegingen en beslissingen.

Die **woordvoerders zijn bij voorkeur kinderen, tieners of jongeren** zelf. Maar alleen al om praktische redenen (bijv. jeugd wordt geacht op school te zijn tijdens de werkuren waarop vergaderd wordt) is dit niet altijd mogelijk.

Vaak zal het de jeugddienst of inspraakdeskundige zijn, die dan deze rol van ‘belangenbehartiger’ moet opnemen. Die heeft dan wel de dubbele rol van belangenverdediger én compromiszoeker, wat soms wel eens een spagaat kan zijn. Daarbij is het aangewezen dat ruimtelijke beleidsdomeinen zich bewust zijn van deze dubbele rol.

Jongeren presenteren hun analyses en ontwerpideeën voor de B401 aan ontwerpers en beleidsmakers.

3/ KIND- EN JEUGDVRIENDELIJK GROEN- EN KLIMAATBELEID: GROENKLIMAATASSEN, GROENE RINGEN EN STEDELIJKE GROENCORRIDORS

Kindvriendelijk groen- en klimaatbeleid

Een sterk groenbeleid als startpunt:

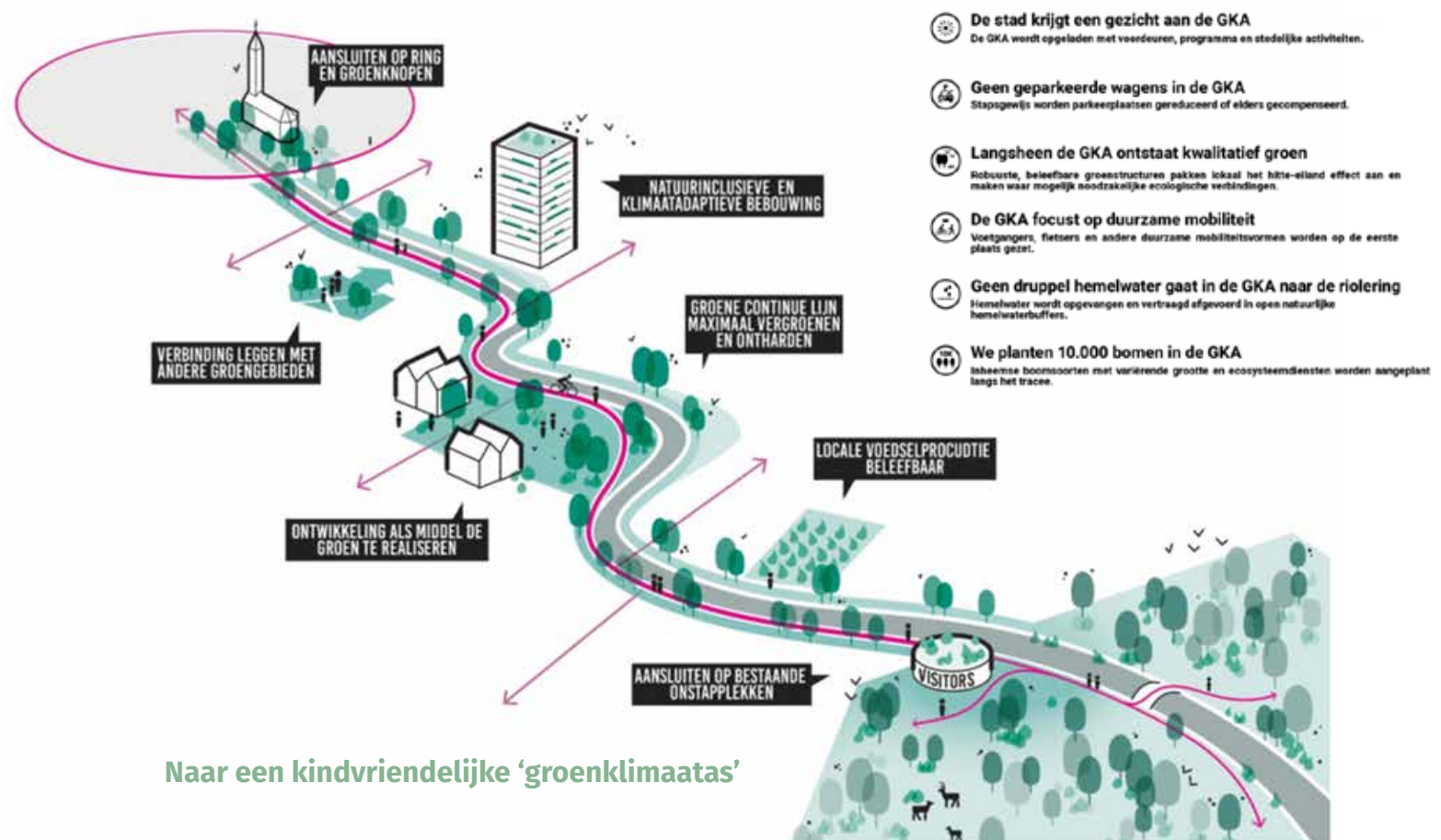
- Het Gentse groenbeleid heeft een uitstekende basis om kind- en jeugdvriendelijkheid te realiseren:
- Zoals reeds aangegeven in de SWOT, beschikt de Stad Gent over een **sterk instrumentarium** m.b.t. groenplanning: bijv. groenstructuurplan, groennormen,...
  - Ook het **landschaps- en groenontwerp** is sterk ontwikkeld binnen de diensten.
  - **Gebruikers staan centraal** in het groenbeleid en binnen het groenbeleid is er veel aandacht voor participatie.
  - **Kinderen en jongeren** vormen een expliciete doelgroep.

Uitdagende beleidsdoelstellingen:

De beleidsdoelstellingen (zoals geformuleerd in het bestuursakkoord en in de beleidsnota), zetten hier verder op in, met expliciete aandacht voor kindvriendelijkheid: De groennormen blijven de leidraad voor groenontwikkeling. Door consequente toepassing van de groennormen en verscherping van de groennorm bij stedelijke projecten, wil het Stadsbestuur de groenachterstanden in bepaalde wijken wegwerken tegen 2024. Overeenkomstig het bestuursakkoord besteedt de Stad in parken aandacht aan een kindvriendelijke invulling, speelprykkels en belevingselementen.

Kindvriendelijke groenklimaatassen:

- Vergroening, ontharding en het voeren van een klimaatvriendelijk beleid zijn speerpunten van het huidige Stadsbestuur.
- Daarbij is de uitbouw van 'groenklimaatassen' een strategisch project. Ook van de andere elementen in de groenstructuur wordt verder werk gemaakt. Hier onderzoeken we verder wat dit concreet kan betekenen voor kindvriendelijkheid.

Naar een kindvriendelijke 'groenklimaat'as'

In dit onderdeel gaan we verder na hoe het concept 'groenklimaat'as' een kind- en jeugdvriendelijke invulling kan krijgen.

Het concept van acht 'groenklimaat-assen' is ontwikkeld binnen de Beleidsvisie Ruimte voor Gent 2030:

"Groenklimaatassen zijn een ecologische, landschappelijke, klimaatverzachtende en recreatieve verbinding tussen het buitengebied - in het bijzonder de 5 groenpolen - en het stadscentrum. Ze brengen het groen tot diep in de stedelijke ruimte en zorgen voor verkoeling en verluchting, temperen het hitte-eiland effect, gaan wateroverlast en verdroging tegen. Ze hebben ze een belangrijke functie als natuurverbinding, zowel voor fauna en flora. Een door-gaande fiets-en wandelas zorgt voor een verbinding tussen centrum en buitengebied."

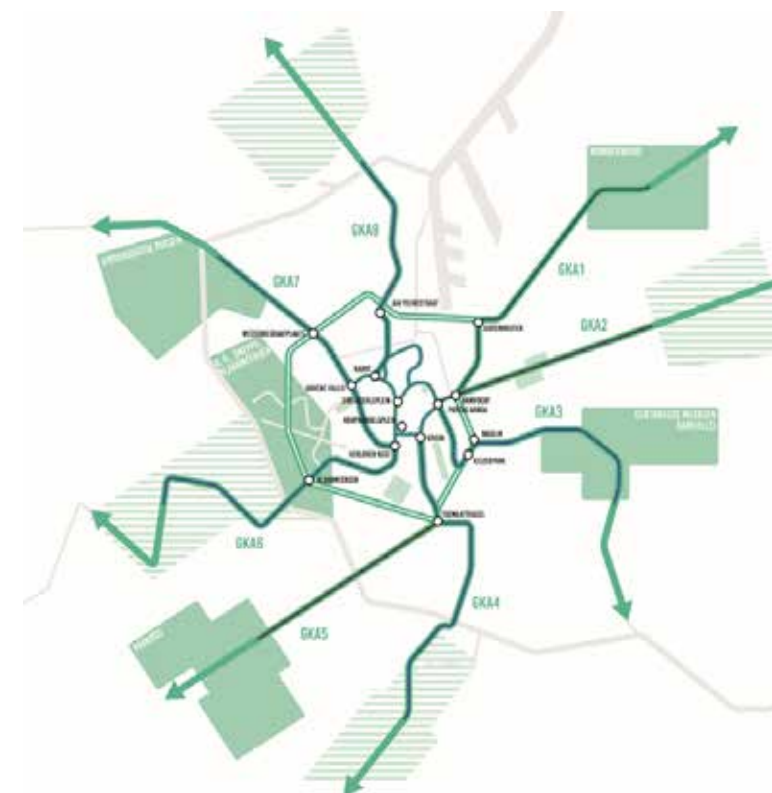
Dit is een integrale ontwerpogave onder het motto 'het geheel is meer dan de som der delen'. Een groenklimaat'as moet robuust en continu zijn.

Een Groenklimaat'as biedt kansen voor kind- en jeugdvriendelijke publieke ruimte

Groenklimaatassen kunnen uitstekende drager zijn voor het kind- en tienerweefsel.

De focus op duurzame verplaatsingswijzen helpt om kindvriendelijke verbindingen te realiseren. In Ruimte voor Gent (p. 105) wordt kindvriendelijkheid expliciet een kans en ambitie genoemd voor de realisatie van groenklimaatassen.

Hetzelfde geldt voor enkele andere concepten uit groenplanning: de 'groene ringen' en 'aanvullende stedelijke corridors' (zie verder).

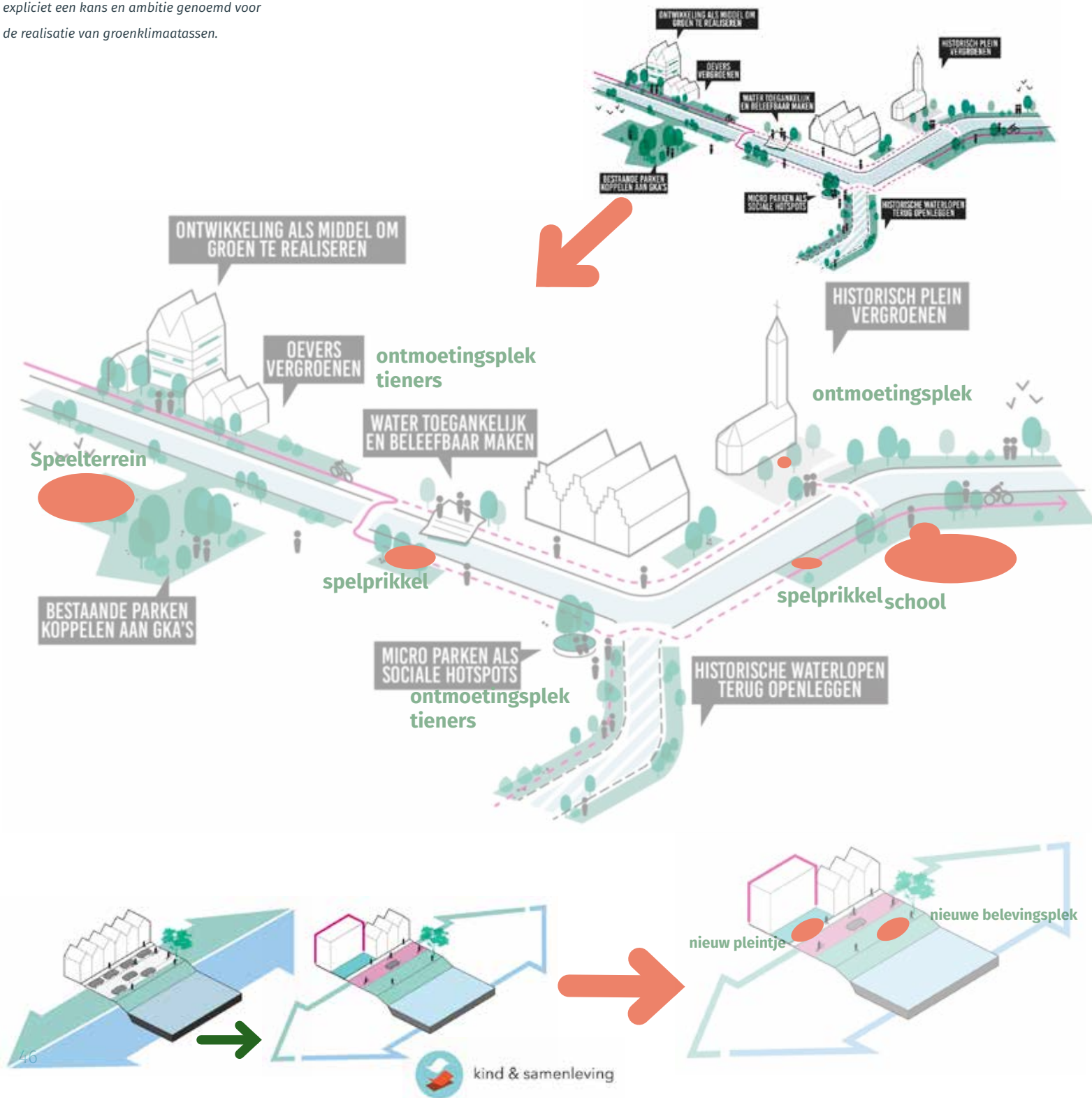

Een kindvriendelijke en sociale stad met een netwerk van ontmoetingsruimten

Inzetten op een kindvriendelijke omgeving, een netwerk van (speel)plekjes in je buurt, hangplekken en activiteiten voor jongeren, kindvriendelijke verbindingen waarlangs kinderen zich autonoom kunnen verplaatsen, schoolroutes, water als beleevings- en spelelement, ... biedt troeven voor iedereen. Ze maken deel uit van ieders behoefte aan wandelen, de stad ontdekken, boodschappen doen in de nabije omgeving, een goed aanbod aan voorzieningen, een stille plek en een plek voor een feestje of picknick, ... De groenklimateassen leveren bijkomend groen, brengen andere functies nabij, kunnen door een aangepaste mobiliteit druk op bepaalde plaatsen wegnemen en zorgen voor een aantrekkelijke buurt met een grotere economische waarde. Meer buurtbewoners, bezoekers, gebruikers, verenigingen of bedrijven betrekken bij het zoeken naar oplossingen voor de inrichting, het gebruik en het onderhoud van de groenklimateassen biedt eveneens kansen om te groeien naar een sociale stad.

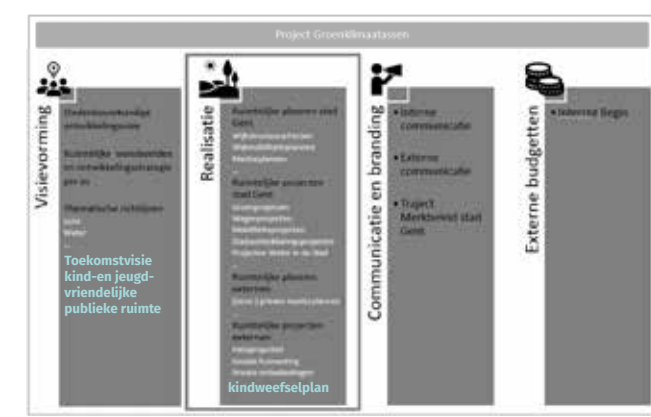
Enkele eigen toevoegingen aan de conceptfiguren hieronder kunnen illustreren hoe het kind- en tienerweefsel geïntegreerd kunnen worden binnen groenklimateassen (oranje=eigen toevoegingen).

In Ruimte voor Gent (p. 105) wordt kindvriendelijkheid expliciet een kans en ambitie genoemd voor de realisatie van groenklimateassen.

Aandachtspunten voor kind- en jeugd-vriendelijkheid van groenklimateassen

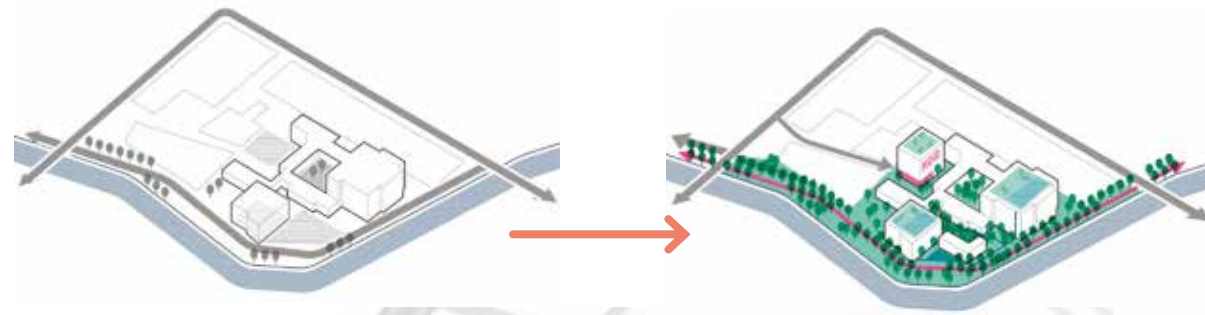
- 1. Verknop de groenklimateas met het kind- en tienerweefsel:**
  - Breng bij de planningsoefeningen ook de kind- en jeugdvoorzieningen in kaart.
  - Creëer verblijfsplekken langs de zachte assen nabij die kind- en tienervoorzieningen
  - Creëer aangename verblijfsplekken nabij bruggen over het water of nabij wachruimtes voor het openbaar vervoer.
- 2. Maak fysiek contact met water mogelijk:**
  - vlonders, trappen naar het water,..
  - pootjebaden (of zwemmen)
  - moeraszones
  - ...
- 3. Maak het groen beleefbaar**
  - Meer dan esthetisch en ecologisch groen
  - Maak fysiek contact met groen mogelijk: klimbomen, verstoppjen in struiken, eetbaar groen,...
  - Verrassende dieren en planten, verbindingen voor fauna en flora
- 4. Creëer speels groen indien er voldoende ruimte is**

Het schema hiernaast geeft een realisatiestrategie weer voor de groenklimateassen, zoals opgenomen in de studie voor de acht groenklimateassen voor Gent.

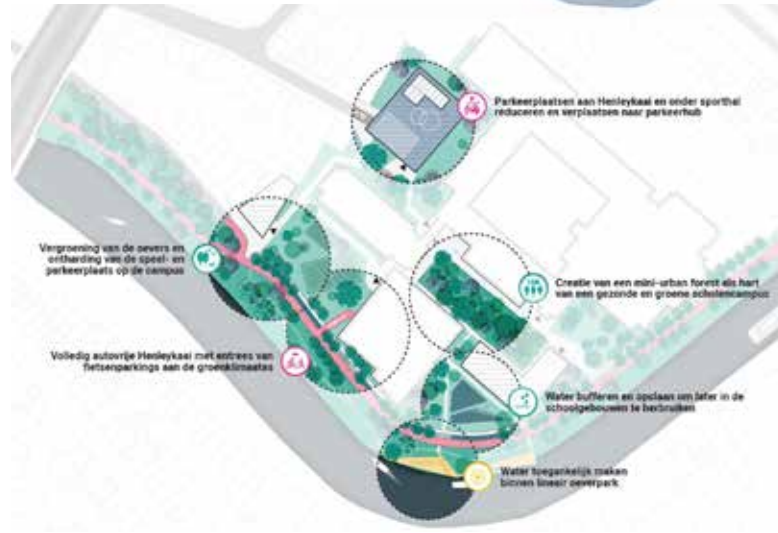
In lichtblauw geven wij een mogelijke plaats van Kindweefselplannen en deze Toekomstvisie kind- en jeugd-vriendelijke publieke ruimte binnen het proces voor visievorming en realisatie van de groenklimateassen.

Concrete voorbeelden

In een aantal uitgewerkte cases zien wij hoe de concretisering van de groenklimaatassen bijdraagt aan de realisatie van meer kind- en jeugdriendelijke netwerken.

Realisatie Groenklimaat 3

Arbed Noord wordt genoemd als een goede realisatie van een groenklimaat. Deze heeft ons inziens ook inderdaad een kind- en jeugdriendelijke invulling gekregen.

Mobiliteit:

- Autovrije fiets- en wandelverbinding
- Aantakking van zachte as op het lokale netwerk
- (Net) breed genoeg. Maar soms al conflicten tussen voetgangers en fietsers.
- Belevingsplekken langs de wandel- en fietsas

Duurzame woonontwikkeling:

- Dichter wonen, maar ook open ruimte ter compensatie

Inrichting:

- Avontuurlijke speelruimte
- Contact mogelijk met water (wadi)
- Reliëf (talud) als grote uitdaging
- Ruimte voor tieners en jongeren: zowel zitmogelijkheid als uitdaging, sport
- Niet alles is onverhard
- Inspelen op de identiteit en eigenheid van de plek.

2. Andere componenten van het groenstructuurplan

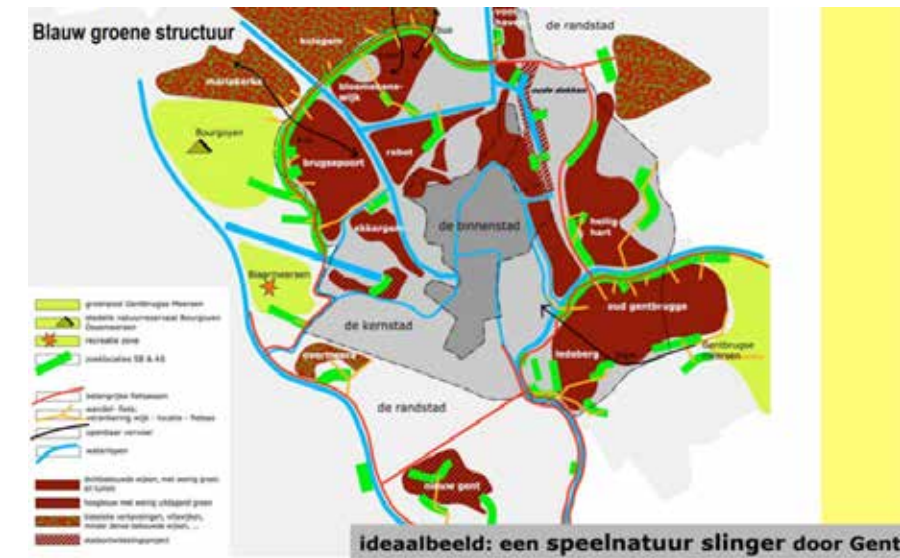
'Groene ringen' en 'groenkorridors' als dragers van kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte

Behalve de 'groenklimaatassen' zijn er nog 'groene ringen' en 'groenkorridors', die bouwstenen vormen voor het gewenste groeneruimtenetwerk. Ook deze groenconcepten zijn belangrijke dragers voor speel- en ontmoetingskansen, aanvullend aan de groenpolen.

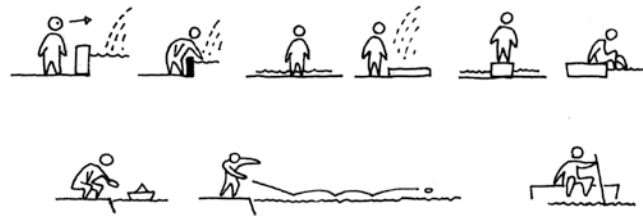
Zeker de eerste ring, die doorheen de 19de eeuwse gordel gaat, is van strategisch belang voor het kind- en tienerweefsel.

De 'grote ring' en de 'aanvullende stedelijke groen-korridors', die groenklimaatassen verlengen of met elkaar verbinden, kunnen eveneens een rol spelen in een kind- en/of tienerweefsel.

Binnen het project '**Avontuurlijk spelen en Speels bouwen in Gent**' zijn voor een deel van de groene ring reeds een haalbaarheidsstudie, pilotprojecten en concepten uitgewerkt door Fris in het Landschap en Sigrun Lobst. Het is belangrijk dat dit ideeëngoed verder meegenomen wordt in de realisatie van de Groene ringen en de aanvullende stedelijke groenkorridors.

4/ KIND- EN JEUGDVRIENDELIJK WATERBELEID: WATERONTMOETINGSPLAATSEN

Beleidsvisie 'Water in de Stad Gent'

Langsheen de groenklimateassen kunnen 'waterontmoetingsplaatsen' worden uitgebouwd. Dit concept is gelanceerd binnen de Beleidsvisie 'Water in de Stad Gent' (2018).

Deze beleidsvisie is het resultaat van een intens samenwerkingstraject waarbij De Vlaamse Waterweg en de stad Gent, elk vanuit hun eigen taakstelling, ambities en doelstellingen tot een geïntegreerde visie zijn geëvolueerd van toepassing op het Gentse grondgebied.

Waterwegen zijn immers een belangrijk en structuurbehalend ruimtelijk element op stedelijk niveau. De visie kwam tot stand om het huidig gebruik en de toekomstige functies op en langs het water op een gerichte en op een duurzame wijze te sturen.

In de beleidsvisie 'Water in de Stad Gent' wordt het idee van een **'WaterOntmoetingsPlaats'** (WOP) gelanceerd:

"Veel mensen in de stad willen water als publieke ruimte voelen en beleven en dit vanop land- en waterzijde. Vanuit deze vorm van gebruik langs het water wenst deze visie de WaterOntmoetingsPlaatsen (WOP's) te definiëren. Het betreffen aantrekkelijke publieke ruimtes

die het visuele of fysieke contact met water mogelijk maken en dit in een aantrekkelijke publieke ruimte. Ook de groenklimateassen geven mensen de kans om te genieten van de publieke ruimte langs het water." (p. 65)

Inderdaad, ook voor kinderen, tieners en jongeren is de aanwezigheid van water een grote potentie, die belevings- en speelkansen in zich draagt. Dit past in de beleidsvisie om "Water voelbaar en beleefbaar te maken". Waterontmoetingsplaatsen bevinden zich langs het waternetwerk, dat meestal ook trage wegen en jaagpaden omvat. Een WOP wordt bij voorkeur aan een knooppunt ontwikkeld.

Stedelijke WOP's

Stedelijke WOP's zijn bij uitstek plekken waar interessante ontmoetings- en chillplekken voor tieners kunnen gemaakt worden.

Een WOP is een plek waar vooral **tieners** al 'chillend' van het water kunnen genieten. Bij voorkeur is er direct verfrissend contact met het water mogelijk. De ultieme tienerplek is die waar er zelfs zwemgelegenheid is. Cf. Brugge: Canal Swimmers Club (Triënaal Brugge, 2015 Atelier Bow Wow) of de 'Pool is cool'-beweging in Brussel.

Voor de doelgroep **kinderen** zou een stedelijke WOP vooral een aangename belevings- en speelplek moeten kunnen zijn:

- als belevingsvolle tussenhalte bij recreatieve of toeristische fiets- en wandeltochten;
- wanneer er terrasjes of recreatieve trekpleisters in de buurt zijn;
- voor kinderen die in de buurt wonen.

Wanneer men echte (formele) speelplekken wil creëren, is veiligheid wel een aandachtspunt. Indien er speeltoestellen of expliciete spelprikkelers ingebracht worden, dan wordt er best afstand gehouden van de waterboorden. Waar nodig, moeten er balustrades voorzien worden.

Autovrije Seineboorden en 'Iles flottantes' in Parijs: Spelprikkelers op voldoende afstand van het water.

5.3 WATER VOELBAAR EN BELEEFBAAR MAKEN

5.3.1 WATERONTMOETINGSPLAATSEN

Een Waterontmoetingsplaats (WOP) vormt een belangrijke site aan het water, een stedelijke ruimte, een ontmoetingsplaats, een halte binnen het waternetwerk van Gent, een plaats die al dan niet reeds een historische waterrelatie heeft, en die verder kan ingepast en/of verder kan worden uitgebouwd in een duurzaam en multifunctioneel waternetwerk. De invulling van een WOP kan elke mogelijke vorm aannemen, zoals bijvoorbeeld een park, een stedelijk plein, een zone met verlaagde kades en promenades, een site gericht op waterrecreatie of stadsbevoorrading, een wachtzone voor schepen, een natuurlijke zone met zachte recreatie, een toegangzone om vanop een jaagpad een bepaald gebied binnen te komen enz.

Het doel van een WOP is om de beleving tussen land en water te versterken door de functionele én architecturale (her)inrichting hierop af te stemmen en/of de bestemming van het gebied te herdefiniëren vanuit een vooraf bepaald profiel (in functie van de waterbeleving).

Lokale WOP's

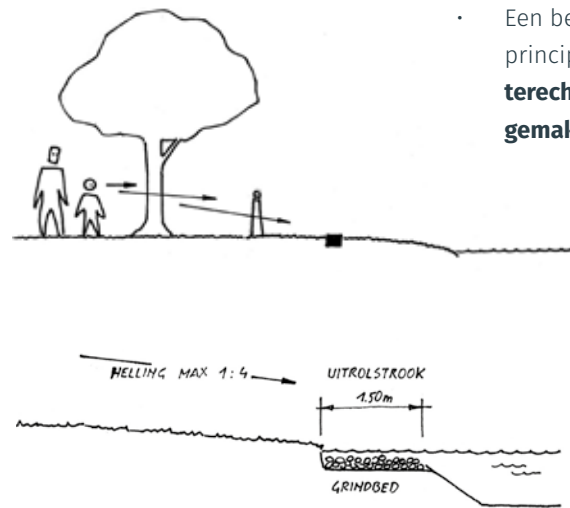
Lokale WOP's zijn kleinschaliger en hebben een ander karakter. Er kan gestreefd worden naar een combinatie van:

- educatie en natuurexploratie
- waterbeleving en chillen
- speels water
- identiteitsversterking: 'wijk aan/ in het water.

'Een lokale WOP kan zowel gericht zijn naar buurtkinderen als naar tieners.

Indien de kans groot is dat jonge kinderen onbegeleid op de plek kunnen geraken (bijv. vlak nabij woningen), dan moet er bij lokale WOP's aandacht gaan naar veiligheid. Aandachtspunten hierbij zijn o.m.:

- Duidelijk **zichtbaar maken van de waterrand**.
- Bij voorkeur **traag aflopende oevers**, eventueel met uitrolstrook (hebben ook ecologische waarde). Vermijd grote zuigkracht van de bodem.
- Een belangrijk veiligheidsprincipe is: **Wie in het water terecht komt, moet er ook gemakkelijk weer uit kunnen**.

LOKALE WOP

Een gelijkaardige WOP als de stedelijke maar van een andere schaal en attractiviteit is de lokale WOP. Deze plek aan het water behelst niet noodzakelijk een mix van gebruik en materialiteit. Een lokale WOP versterkt op geïntegreerde wijze het contact met het water zonder dat deze daarbij een bovenlokale uitstraling of voorzieningsniveau hoeft te omvatten. Een lokale WOP is bedoeld om de directe omgeving of een specifieke doelgroep in contact te brengen met het water en de waterbeleving te bevorderen. Deze plek trekt vanuit haar lokale verankering geen bezoekers vanop grote afstand aan.

Het ontwikkelingsprofiel van een WOP dient in de toekomst bij voorkeur projectmatig te worden aangepakt en uitgewerkt, in samenspraak met De Vlaamse Waterweg en de Stad Gent.

Voorbeelden van bestaande en gewenste lokale waterontmoetingsplaatsen:

- Stadsdistributiepunt
- Stopplaats gemeenschappelijk georganiseerd vervoer
- Oostanplaats voor kajak en kano

5/ KINDVRIENDELIJK MOBILITEITSBELEID

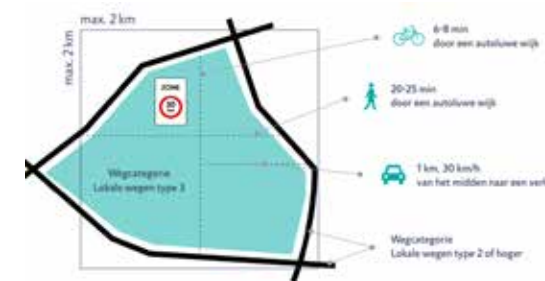
STOP-principe als algemeen uitgangspunt

In het bestuursakkoord wordt uitgegaan van het STOP-principe. Dit betekent dat de prioriteit eerst gaat naar stappen (S), dan trappen (T), vervolgens openbaar vervoer (O) en dan pas naar personenwagens (P). Zie ook de site van het Netwerk Duurzame Mobiliteit voor een actuele invulling van het principe, met een reeks nieuwe vervoersmiddelen.

Voor kindvriendelijke (mobiliteits-) planning is een consequente toepassing van het STOP-principe enorm belangrijk, zeker in de verblijfsgebieden.

Een strikte toepassing van STOP kan wel consequenties hebben. Het betekent in essentie dat een bestuur in eerste instantie de voetgangers en fietsers faciliteert en het soms moeilijker maakt voor auto's, zodat bewoners de 'modal shift' maken. Dit betekent bijv.:

- Grote investeringen in duurzame netwerken
  - Eerst de ruimte voor fietsers en voetgangers vrijwaren.
  - Fietsparkeren beter lokaliseren dan autoparkeren (gegroepeerd en verder weg van het wonen)
  - Autoluwe woongebieden uitbouwen, Cf. Fix the Mix
  - ...
- Dit vergt vaak uitdagende beleidskeuzes.

Autonome mobiliteit door een kinderbril

Autonome mobiliteit van kinderen als beleidsdoelstelling

In het bestuursakkoord en in de beleidsnota wordt er ook expliciet ingezet op de autonome mobiliteit van kinderen: **Kinderen vanaf ca. 8 jaar moeten zich als voetganger alleen op weg kunnen begeven. Vanaf 11 jaar zou het mogelijk moeten zijn om onbegeleid te fietsen naar school of vrijetijdsplek:** "Het moet mogelijk zijn voor zowel kinderen als senioren om zich als voetganger veilig en zelfstandig door de wijk te verplaatsen. Het wandelnetwerk is veilig, aantrekkelijk en uitdagend voor een kind en verbindt plaatsen om te spelen." (Bestuursakkoord, p. 23) "Voor kinderen van 10 jaar moet het mogelijk zijn om veilig alleen door de wijk te fietsen." (p. 24)

De vele 'werven' om tot autonome mobiliteit te komen

Voor realisatie van deze ambitie, is een zeer divers gamma aan beleidsacties nodig:

- **Sterke uitbouwen van de zachte netwerken** (wandelnetwerk, fietsroutes, trage wegen).
- **Tienergerichte uitbouw van 'ruimtelijke knooppunten' en mobipunten.**
- **Wijkcirculatieplannen** opmaken en realiseren vanuit het kind- en tienerweefsel.
- Aanpakken van **barrières en cruciale oversteken.**
- **Ontwerp van straten en schoolomgevingen** met kinderen in het achterhoofd.
- Ontwikkeling van een **nieuw type kindvriendelijke, groene en klimaatbestendige woonstraten.**
- Sensibilisering om tot **modal shift** te komen.
- **Participatie van kinderen en jeugd** om problemen te detecteren en om tot goede oplossingen te komen...

Een 'kindbril' bij verkeersontwerp

De Draft Beleidsnota Mobiliteit en publieke ruimte spreekt verder over een 'kindbril' bij ontwerp:

"Niet alleen de routes naar school en de schoolomgevingen moeten aandacht krijgen, maar evenzeer de routes naar hobby's en ontmoetingsplekken. We gaan proactief aan de slag met de veiligheid en kwaliteit van routes en plaatsen die belangrijk zijn voor (de ouders van jonge) kinderen. We screenen daarbij schoolroutes, en zetten in op oversteekbaarheid en vergevingsgezinde inrichtingen. We maken een programma van kleine maar nuttige maatregelen op, die de veiligheid voor alle minder assertieve voetgangers en fietsers kunnen verbeteren. Bij grote heraanlegprojecten kijken we ook vanuit het oogpunt van kinderen en hun ouders. We houden rekening met de beleving van tieners en jongeren bij het inrichten van pleinen en knooppunten van openbaar vervoer. We zetten de kindbril bij ontwerp en houden daarbij onder andere ook rekening met de leesbaarheid van de verkeerssituatie voor kinderen, ruimte voor naast elkaar lopen op straat, etc. We brengen routes in kaart die prioritair op maat van kinderen gemaakt moeten worden." (p. 17)

Een 'kindbril' opzetten betekent o.m.:

1. Evaluatie van de verkeerssituatie door en met kinderen

Een eerste belangrijk punt is dat de schoolomgeving of verkeerssituatie ook door de ogen van kinderen en jongeren wordt geëvalueerd. Behalve een objectieve evaluatie (bijv. ongevallencijfers), is ook de subjectieve onveiligheid bepalend. Zolang kinderen en ouders het onveilig vinden om te voet, met de fiets of met het openbaar vervoer naar school te gaan, blijft men kiezen voor de auto. Eén zwakke schakel in het traject (bijv. een gevaarlijk punt of oversteek) kan voldoende zijn om kinderen niet duurzaam en autonoom naar school te laten gaan. Het is daarom noodzakelijk om kinderen en ouders te bevragen en de knelpunten te identificeren.

2. Oplossingen toetsen

Op basis daarvan kan men ook nadenken over kindvriendelijke oplossingen. Die moeten in elk geval getoetst of getest worden met kinderen.

Kindvriendelijke Schoolomgevingen

Schoolomgevingen zijn strategische ruimtes in het kindweefsel. In het bijzonder de schoolomgeving moet door de ogen van kinderen en jongeren worden geëvalueerd. De school is een evidente context om ook participatie op te zetten. Kinderen en enthousiaste ouders kunnen gangmakers worden van het proces, waarin de brede buurt betrokken wordt (cf. Project 'Hoogstraten School-straten'). Belangrijk daarbij is dat het stadsbestuur van bij het begin de kwaliteit van de schoolomgeving voorop stelt. Het is dan aan de actoren en ontwerpers om dit verder concreet vorm te geven. Dit wordt best ook op wijkniveau en op het niveau van circulatie bekeken (dus ook koppeling met de Wijkcirculatieplannen).

Het project School-straten volgt voor elke basisschool in Hoogstraten hetzelfde traject:

- 1. Wat wil het kind zelf?**
[Doorheen het project staat het kind centraal: hoe beleven zij de mobiliteit rondom de schoolpoort?]
[Link simulaties](#)
- 2. Samen uitdagingen formuleren en oplossingen zoeken**
Met kinderen en volwassenen formuleren we gezamenlijke uitdagingen per school. Elke school heeft immers een eigen mobiliteits situatie. Met de hulp van experts, zoeken we samen naar oplossingen.
- 3. Invoeren, testen en evalueren**
Kleine en grote maatregelen worden eerst getest. De proefopstellingen kunnen nog diverse vormen aannemen van sensibiliserende praktijken tot structurele ingrepen die gedurende maanden getest worden.
- 4. Testopstelling geïmplementeerd? Houden zal**
Eerstmaal getest volgt de evaluatie. Speciale aandacht gaat naar het raadplegen van kinderen en volwassenen en het overnemen van de processen tot permanente maatregelen.

Meer info: <https://www.hoogstraten.be/school-straten>

Hieronder worden een aantal algemene kwaliteitsparameters weergegeven voor evaluatie en ontwerp van schoolomgevingen. Dit kan een handreiking vormen om het met alle betrokkenen in een schoolomgeving over kwaliteit te hebben en knelpunten en potenties te benoemen.

Nog veel vragen

Bij de concretisering van de bovengenoemde principes en 'werven' voor het realiseren van de autonome mobiliteit van kinderen, duiken veel conceptuele én technische vragen op. Dit zijn vragen waar in Vlaanderen en zelfs internationaal nog onvoldoende antwoorden op zijn geformuleerd.

De Stad Gent zet hierrond al proefprojecten op en zou koploper kunnen worden op dit domein. Er ontbreekt op dit moment nog breder onderzoek en integrale visie-ontwikkeling om dit uit te diepen en breder te integreren in het beleid en projecten.

Enkele hangende vragen i.v.m. kind- en tienerfriendly mobiliteit:

- Op welke manier kan men kind- en tienerweefselplannen en wijkmobiliteitsplannen optimaal afstemmen?
- Hoe bouw je mobipunten en knooppunten tienergericht uit?
- Hoe gaan we om met fietssnelwegen en snel fietsverkeer?
- Wanneer is een overstek veilig genoeg voor kinderen?
- Wat zijn optimale breedtes van fietsvoorzieningen (bijv. breedte van fietsstraten, tweerichtingsfietspaden,...), rekening houdend met het typische fietsgedrag van kinderen en de noden van gezinnen, zoals fietskarren, bakfietsen, aanhangfietsen, begeleiders die naast hun kind willen fietsen,...
- Wanneer scheid of meng je fietsverkeer, zodat het ook subjectief veilig wordt ervaren?
- Is verkeersveiligheid of beleefbaarheid het belangrijkste bij de routekeuze?

1. Zachte en duurzame mobiliteit	2. Ecologische kwaliteit en duurzaamheid	3. Beeldkwaliteit	4. Gebruiks- en belevingskwaliteit
 <ul style="list-style-type: none"> • In welke mate wordt het principe van STOP consequent toegepast? Hoe zit het globale evenwicht tussen de vervoersmodi? Overheerst de auto of fiets, voetganger, openbaar vervoer? • Hoe is de verkeersveiligheid in de schoolomgeving? <ul style="list-style-type: none"> - objectief (ongevalcijfers) - subjectief (beoordeling door ouders, school, leerlingen en buurt) • Zijn de netwerken voor zacht verkeer goed uitgebouwd rond de school? <ul style="list-style-type: none"> - voetgangersnetwerk - fietsnetwerk - openbaar vervoer en het traject tussen de school en de haltes? - ruimte voor step, loopfietsjes, skate, fietskar, bakfiets,... (zowel verplaatsings- als opbergruimte) • Is het wegbeeld in overeenstemming met de functie? • ... 	 <ul style="list-style-type: none"> • Hoe zit het met de lucht- en geluidskwaliteit in de schoolomgeving? • Is er voldoende en kwalitatief groen? <ul style="list-style-type: none"> - Hoeveelheid groen? - Kwaliteit van het groen? - Biodivers groen? - Klimaatbestendig groen? - Draagt het groen bij tot een betere beleving? • Is er ruimte voor water? • Is er gekozen voor duurzame en ethische materialen? • ... 	 <ul style="list-style-type: none"> • Zichtbaarheid en herkenbaarheid: <ul style="list-style-type: none"> - Is de school genoeg zichtbaar? - Is de omgeving herkenbaar als schoolomgeving? • Is er voldoende evenwicht tussen <ul style="list-style-type: none"> - Discretie - Opvallendheid (signaalfunctie) • Identiteit: <ul style="list-style-type: none"> - Heeft de school een lokale identiteit en een eigen uitstraling, in overeenkomst met het pedagogische project? - Is er nagedacht over kleurgebruik? Wordt kleur strategisch ingezet? - Is het materiaalgebruik in overeenstemming met de functie van de weg? (bijv. kleinschalige materialen om verblijfsfunctie te benadrukken) • Zit er orde in het straatmeubilair of is het straatmeubilair <i>ad hoc</i> en chaotisch ingebracht? • Is er voldoende structureel onderhoud? <ul style="list-style-type: none"> - Herstellingen en aanpak van gebreken en vandalisme - Afval en zwerfvuil - Groenonderhoud 	 <ul style="list-style-type: none"> • Is er genoeg verblijfsruimte? • Heeft die verblijfsruimte ook verblijfskwaliteit? Nodigt die ruimte uit om langer te blijven? • Zijn er kansen voor ontmoeting? (zowel voor leerlingen als voor ouders) • Is er speelkwaliteit en speelruimte in de schoolomgeving? Nodigt de schoolomgeving uit tot bewegen? • Zijn er kansen voor educatie in de schoolomgeving? (bijv. info over groen, erfgoed,..., een zitarena voor openluchtonderwijs,...) • Is de ruimte integraal toegankelijkheid? • Hoe is de sfeer? <ul style="list-style-type: none"> - bijv. 'warmte', 'licht', 'speelsheid', ... • In welke mate voelen mensen zich betrokken en eigenen ze zich de schoolomgeving toe? • Is er een goede verstandhouding met de burens? • ...

Bron: K&S. Illustraties: Suède36, i.o.v. Perspective Brussels

Hoofdstuk 4 Kind- en jeugd vriendelijke publieke ruimte binnen verschillende deelruimtes

0/ NAAR EEN TOEKOMSTVISIE VOOR VERSCHILLENDE DEELRUIMTES

Naar een lange termijn toekomstvisie met horizont 2030-2040

Welke toekomstbeeld heeft de Stad Gent voor ogen voor 'kind- en jeugd vriendelijke publieke ruimtes' op de lange termijn (2030-2040)? Dit beeld willen we samen met de stadsdiensten ontwikkelen.

We vertrekken vanuit de Structuurvisie 2030 en de principes van Ruimte voor Gent.

We koppelen dit tevens aan de zoektocht naar een duurzaam en klimaatrobust openbaar domein, zoals opgestart binnen het Integraal Plan Openbaar Domein IV (IPOD IV).

In beide documenten wordt dit concreet gemaakt voor verschillende deelruimtes.

We formuleren echter eerst enkele algemene, stadsbrede uitgangspunten.

Een klimaatrobust openbaar domein bestaat uit de volgende deelaspecten:

- Maximale infiltratie van water in de bodem
- Vasthouden van water in de bodem (sponswerking)
- Schaduw en verkoeling voorzien
- Biodiversiteit vergroten, stadsecologie stimuleren
- Luchtkwaliteit verbeteren
- Klimaatbewustzijn vergroten door zichtbaarheid en beleefbaarheid
- Beleefingswaarden vergroten

Uitgangspunten voor detoekomstvisie lange termijn

In het algemeen, los van de verschillende types 'deelgebieden' en 'ruimtetypen', zien we volgende doelstellingen de basis vormen voor een kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte in de toekomst.

Deze uitgangspunten vertrekken vanuit twee belangrijke beleidsdocumenten, nl. IPOD IV en Ruimte voor Gent.

1/ **Duurzame mobiliteitsnetwerken als basis voor alle ontwikkelingen**

In ons toekomstbeeld neemt de individuele wagen een beduidend minder belangrijke plaats in. Zo wordt er ruimte gecreëerd voor andere functies en kunnen heel wat klimaatdoelstellingen worden gerealiseerd.

Gent is een fiets- en wandelstad geworden, een '15 minutenstad' met het kind als maatstaf. Langere verplaatsingen gebeuren met het openbaar vervoer of – wanneer het niet anders kan – met elektrische deelwagens.

De knoop- en mobipunten in dit netwerk worden ontwikkeld als aantrekkelijke stedelijke 'hotspots', waar ook tieners en jongeren welkom zijn.

Individuele (elektrische) personenwagens worden niet binnen het woonweefsel geparkeerd, maar aan de rand.

2/ **Compact wonen rond open ruimte**

In de toekomst gaat de Gentenaar dicht wonen met zo veel mogelijk verweving en gedeelde ruimte. Maar er is altijd voldoende open (groene) ruimte in de buurt, vol met belevings- en speelkansen. Sommige wijken kunnen verder verdicht worden. Maar in veel wijken moet net meer (substantiële) open ruimte komen. (Zie ook Ruimte voor Gent, p. 191)

De wijken en woonkernen zijn opgebouwd rond groene longen en verbonden door groen- en klimaatassen.

3/ **Speel-, belevings- en ontmoetingskansen, maar ook rustplekken**

De groene ruimte binnen het woonweefsel wordt efficiënt en zeer divers ingericht.

Er is veel aandacht voor spelen, bewegen, maar ook chillen, ontmoeting en rust.

Daarbij wordt er naar win-winsituaties gezocht met de doelstellingen van klimaatrobuust ontwerp. Stad Gent ontwikkelt bespeelbaar en beleefbaar groen en water.

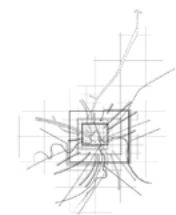
Ondersteunende concepten

water, topografie en bodem vormen de basis voor de groeiende stad

water en groen geven zuurstof aan de stad

een netwerk van voet- en fietspaden en verbindingen voor het openbaar vervoer

dynamiek in de nabijheid van voorzieningen, knooppunten in het mobiliteitsnetwerk en water en groen

verweven werk, ondernemerschap en innovatie in de stedelijke ruimte

Indeling in deelruimtes volgens IPOD IV en selectie van case studies

Onze Toekomstvisie voor kind- en jeugdriendelijke publieke ruimte hanteert eveneens de opdeling in deelruimtes uit het IPOD.

Deze indeling is gebaseerd op het voorlopige IPOD IV-document 'Visie, richtlijnen en bouwstenen voor een Gents klimaatbewust openbaar domein', nl.:
De historische minerale stad
De stedelijke 19de eeuwse gordel
Geclusterde stedelijke milieus
20ste eeuwse kernen en suburbs

We onderzoeken een aantal deelruimtes d.m.v. case studies, gekoppeld aan de matrix. Samen met de diensten Jeugd, Groen en Stedenbouw selecteerden wij vier types woon-milieus uit de 'deelgebieden / zones' van IPOD IV.

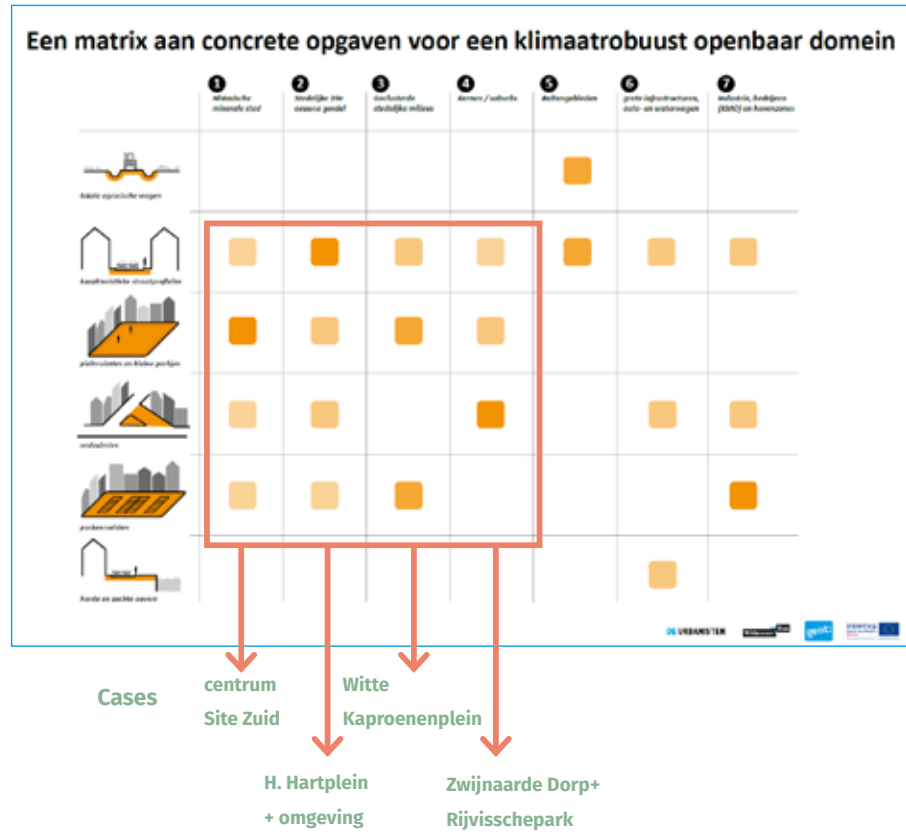
We focussen daarbij op 4 ruimtetypen, en schenken het meest aandacht aan de 'prioritaire opgaven' van IPOD IV om tot klimaatrobuuste publieke ruimte te komen.

Onze selectie wordt met oranje kader aangegeven in de matrix op de volgende pagina.

We ontwikkelden een case study voor de eerste 4 kolommen van de matrix, met aandacht voor karakteristieke straatprofielen, pleinruimtes en kleine parkjes, restruimtes en parkeervelden.

Statuut van deze cases

OPGELET!

De uitwerking van deze cases is vooral een oefening om de principes uit deze visie te concretiseren en de toepassing op concrete ruimtes te laten zien. De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn dus vooral indicatief en illustratief.

Voor de cases zijn wel deelgebieden uitgekozen waar doorgaans plannen lopend zijn (wijkmobiliteitsplannen, stadsvernieuwingsplannen), zodat de principes en bevindingen daarin meegenomen kunnen worden.

De aanbevelingen in dit document voor de cases zijn dus geen beleidsbeslissingen, maar hebben het statuut van 'studie'.

1/ HISTORISCHE MINERALE STAD

Uitdagingen en beleidskeuzes voor de historische minerale stad

Uitdagingen voor de jeugdvriendelijkheid

Van oudsher heeft het historische centrum een zeer dicht stedelijk weefsel. Er zit **grote druk op de ruimte** en zeker in de binnenstad volgen de straten vaak nog de middeleeuwse rooilijnen. Dit geeft **vaak smalle wegprofielen**, terwijl de voorzieningen veel bewoners en bezoekers aantrekken.

Bovendien is verweving van functies een noodzaak. Dat is de essentie van de stad. Dit vergt ook **verweving van bevolkings- en gebruiksgroepen**: jong en oud maken samen gebruik van de stedelijke ruimte. Maar dit is niet altijd gemakkelijk op de beperkte beschikbare ruimte. Elke gebruiksgroep heeft noden en wensen en de publieke ruimte is te beperkt om voor elke groep specifieke voorzieningen of objecten in te brengen.

Sommige groepen staan wel sterker om **ruimte te claimen**. Zeker in de historische stad moet ook een **rechtvaardige stad** nagestreefd worden.

Het **stenige en minerale karakter** is een ander aspect. Vergroening is ook in de binnenstad een streven, maar om historische redenen en omwille van het intensieve gebruik zal er ook een groot aandeel aan verharding nodig blijven.

Meer in het bijzonder moet er bij de historische stad extra aandacht uitgaan naar **erfgoed en integratie van kind- en jeugdvriendelijkheid in het historische kader**.

Ruimte voor Gent en IPOD IV

In **Ruimte voor Gent** wordt voor de historische binnenstad **intensieve verweving** vooropgesteld en **verregaand gedeeld ruimtegebruik**. De binnenstad wordt beschouwd als één grote stedelijke zone, met twee stadsregionale knooppunten: nl. KoBra en de site Zuid.

Voor de historische minerale stad wil IPOD IV vanuit de klimaatopgaves **vooral inzetten op pleinen**. Er is immers al een hoge druk op de straten: 'De ruimte ligt eerder in de pleinen'.

Ontharding en vergroening is het hoofdstreven binnen IPOD, maar met veel aandacht voor verblijfswaarde. In de (voorlopige) tekst en beeld voor IPOD IV merken we echter **veel aandacht voor het esthetische** en 'hoogwaardige, visueel aantrekkelijke beplanting'. De **'gebruikswaarde' staat minder centraal**, en dit zou binnen IPOD meer naar voren mogen worden gebracht.

Principes voor een kindvriendelijke historische binnenstad

Visie op erfgoed en kindvriendelijkheid

Kindvriendelijkheid en erfgoedwaarde staan wel eens **op gespannen voet**. Dit is vooral het geval wanneer men standaard speeltoestellen tracht te integreren in een historisch kader of wanneer het erfgoed kwetsbaar is.

Anderzijds is erfgoed wel **interessant voor kindvriendelijkheid**:

- Historisch erfgoed kan een **extra speel- of belevingslaag toevoegen**, die creatieve spelvormen stimuleert.
- Vanuit educatief oogpunt wordt erfgoed daarnaast ook sterker beleefd en gewaardeerd als het expliciet inspeelt op kinderen. Een kindvriendelijke benadering kan bijdragen aan een **actieve ontsluiting van de historische en culturele rijkdom** van Gent voor jonge bewoners.

Het delen en ontsluiten van erfgoed wordt als belangrijke ambitie vooropgesteld in de ontwerp Beleidsnota voor Erfgoed :

“We willen de Gentenaars met hun erfgoed vertrouwd maken, want een breed gedragen erfgoedzorg is een grotere garantie op behoud van erfgoedwaarden. Waardering, betrokkenheid en verantwoordelijkheid zijn daarbij cruciaal. Dat willen we als stad stimuleren. Het delen en ontsluiten van ons erfgoed is daarbij een kernopdracht.”

Door creatief ontwerp kan men het verleden en de geschiedenis evoceren en op een speelse manier laten beleven. **Door speel- en belevingskansen vanuit het aanwezige erfgoed te bedenken**, kan men tot interessante ontwerp oplossingen komen. Daarvoor kan men putten uit verschillende historische lagen en thema's van een site.

Bijv. Maaseikplein Gent:

“1400 vierkante meter asfalt ruimte in 2019 plaats voor een bloemrijke graszone en een fruitgaard. In deze verkoelende oase groeien perelaars, appelaars, een vijgenboom, een kerselaar, een amandelboom en een moerbeiboom. Ook soorten als lievrouwbedstro, bosaardbeitjes en madonnales bloeien er kleurig en geurig. Veel van de plantensoorten die er een plekje kregen, vind je ook terug op het beroemde schilderij van Jan en Hubert Van Eyck.”

Bespeelbare kunst als strategie voor kindvriendelijkheid in de historische minerale stad

Klassieke speelterreinen zijn niet zo gemakkelijk te integreren in de historische binnenstad, zeker als de landschapswaarde groot is.

Vooraf in deze gevallen kan 'bespeelbare kunst' een interessante strategie zijn. Daarbij worden, vanuit de eigenheid van de plek, speelse installaties ontworpen, op maat van de plek.

Zoals in de Handleiding Speelweefsel reeds aangegeven, moet dit wel grondig en doordacht aangepakt worden.

Randvoorwaarden zijn:

- Zeer stevige materialen, die bestand zijn tegen beklimmen, betasten, glijden...
- Beklimbaarheid en valhoogte in relatie tot de valondergrond.
- Vlotte beschikbaarheid van eventuele vervangstukken.
- Binnen dit kader toch ruimte laten aan de kunstenaar voor creativiteit.

Deze randvoorwaarden moeten van bij het begin als vereiste mee in de opdracht voor de kunstenaar of ontwerpers worden opgenomen.

De kunstenaar of ontwerper moet anticiperen op gebruik door kinderen en ook voeling hebben met hoe kinderen en jongeren zich gedragen.

Indien het kunstwerk uitdrukkelijk spelen als (neven)functie heeft, is het aangewezen om het kunstwerk expliciet als speeltoestel te beschouwen. Hierdoor wordt het kunstwerk en de onmiddellijke omgeving gebonden aan alle vereisten voor de veilige uitbating van een speelterrein, waarbij risicoanalyse centraal staat.

Binnenstad Mechelen als voorbeeld

Mechelen heeft het laatste decennium enorm veel geïnvesteerd in de historische binnenstad. Daarbij was kindvriendelijkheid telkens een motivatie én toetssteen.

Geleidelijk is een dicht netwerk van veilige verbindingen en aantrekkelijke plekken ontstaan, dat een voorbeeld kan zijn voor Stad Gent.

Een belangrijke voorwaarde was het autoluw maken van de binnenstad, met een nieuw circulatieplan, vertrekkend vanuit het STOP-principe. Hierdoor kwam veel ruimte vrij voor fietsers en voetgangers. Door de consequente inbreng van zitelementen, krijgt deze ruimte ook een sterk verblijfskarakter. De gehele binnenstad is recent ook 'fietszone' geworden.

Bovenop het verkeersluwe netwerk is er ook in kindvriendelijke plekken geïnvesteerd, met onderliggende principes:

Het netwerk van water-'vlietjes' is een netwerk waarop dit speelweefsel is geënt. Bij elk vlietjesproject is nagegaan of een spelprikkel mogelijk was.

De inrichting van plekken is op zich niet altijd spectaculair, maar de **grote dichtheid van kindgerichte plekjes** zorgt ervoor dat bij elke plek een volgende spelprikkel al bijna zichtbaar is. Hierdoor kunnen families met jonge kinderen 'hoppen' van de ene plek naar de andere.

Voor inbreng van de spelprikkel is telkens ook gekozen voor **site-specifieke kindvriendelijke 'installaties'**. In de binnenstad is er niet gekozen voor standaard speelvoorzieningen.

Principes voor een jeugd- en tienervriendelijke historische stad vanuit de Case 'Zuid'

Waarom de site Zuid als case?

IPOD IV ziet in het dichte historische weefsel de oplossingen vooral in de plein- en parkruimtes. De site Zuid is een omvangrijke plek **waar veel voorzieningen en planningopgaves samenkomen.**

Verweving en multifunctionaliteit vormen de uitdaging: "Alle functies moeten er gelijkwaardig naast elkaar kunnen bestaan, zonder elkaar te hinderen", zoals het in Ruimte voor Gent wordt geformuleerd. Het Woodrow Wilsonplein is ook een zeer stenige plek, waardoor ze vanuit het Gentse klimaatbeleid en vanuit IPOD IV in beeld komt.

De site Zuid is door Ruimte voor Gent geselecteerd als **stadsregionaal knooppunt.**

Hier komen heel veel voorzieningen en planningsopgaves samen (p. 168)

Het **ontwikkelingsperspectief** voor de site Zuid vanuit Ruimte voor Gent klinkt als volgt (p. 197):

- Mix met klemtoon op werk of voorzieningen
- Densiteit licht verhogen
- Gebruiksdichtheid behouden
- Herinrichten tot een degelijk plein
- Licht vergroten van het groen
- Uitstraling en bakken op stedelijk niveau

De site is al langer in beeld voor herinrichting, o.m. ook als 'kop' van de **B401**, waarvoor op lange termijn een downgrading gepland is.

Bovendien wordt de oude bibliotheek omgebouwd tot **administratief centrum** voor Stad Gent.

Ook voor jeugd, en in het bijzonder voor tieners en jongeren, is dit een **aantrekkelijke plek**. Die aantrekkelijkheid zit vooral in de

- Ligging in het jeugdweefsel
- De omvang van de ruimte
- De onbestemdheid van de ruimte, die hen toelaat om er gebruik van te nemen.

De **deelgroepen binnen jeugd** die op het Zuid te vinden zijn, zijn divers:

- Kinderen die met hun ouders mee gaan shoppen
- Scholieren na school
- Bibliotheekbezoekers
- Tieners en jongeren die via openbaar vervoer of ondergrondse parking toekomen in de stad
- Tieners en jongeren die komen shoppen in de binnenstad
- Studenten
- Skaters
- ...

De aanwezigheid van jongeren wordt **niet altijd als positief ervaren:**

- Skaters gebruiken de stenen en betonnen zitelementen en laten sporen na (glijstift, afgebroken hoeken,...)
- Er is soms claimgedrag (vooral 's avonds) van specifieke groepen.
- Kinderen, tieners en jongeren zijn ook zeker niet de enige gebruiksgroepen.

Buiten jeugd zijn nog veel **andere gebruikersgroepen:**

- Shoppers, kantooormensen, bibliotheekbezoekers
- Reizigers ondergrondse parking en openbaar vervoer
- ...

Verder valt aan te stippen dat de prostitutiebuurt ('glazen straatje') dichtbij is. Dit heeft ook impact op het plein, vooral 's avonds en 's nachts.

Toepassing van het TIENERWEEFSEL-denken

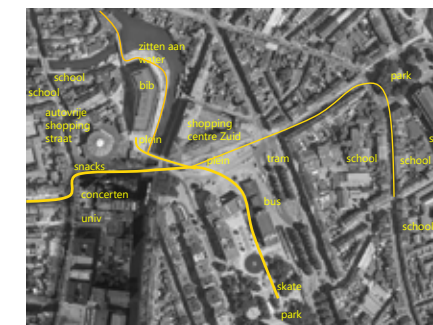
Voor de Zuidsite passen we de methodiek en enkele principes toe voor tiener- en jeugd vriendelijke planning.

Stap 1/ In kaart brengen van het bestaande tienerweefsel

Een eerste stap is het in kaart brengen van het bestaande tiener- en jongerenweefsel.

Daaruit blijkt dat Zuid één grote 'hotspot' is:

- Er zijn middelbare scholen in de directe en indirecte omgeving.
- Er zijn specifieke voorzieningen voor tieners en jongeren: skate, bibliotheek ...
- Zuid is een knooppunt voor openbaar vervoer: tram en bus.
- Er is een bovenlokaal shopping center en het kernwinkelgebied ligt dichtbij.
- Er is een bovenlokaal park (Zuidpark) en wijkpark (Sint-Anna)
- Er zijn veel snackbars, food en horeca aanwezig.
- Er is beleefbaar water in de omgeving en er zijn een aantal cruciale bruggen.
- Over het Graaf van Vlaanderenplein loopt een hoofdfietsroute in oostwestelijke richting en in zuidelijke richting.

Stap 2/ Verknoping van tienervoorzieningen

Op het niveau van deelzones, loopt die 'verknoping' echter op verschillende punten mank (zie rode zones), vooral op het:- Woodrow Wilsonplein
- Graaf van Vlaanderenplein

Op andere punten is die verknoping wel al deels gerealiseerd (zie groene zones). Een mooi voorbeeld is
- De kaai verlagen aan de Krook.
- De autovrije binnenstad (Walpoortstraat)
- Het meubilair aan de ingangen van de parkeergarage is goed gekozen, zowel voor kinderen als voor tieners en jongeren.

5/ Een plek voor skate, op het stedelijke (verharde) plein

Het Zuidplein is een **strategische plek in het tienerweefsel**, goed ontsloten met openbaar vervoer. Vanuit de tienerweefsel-logica is het dus een **zeer geschikte plek voor skate**. Op dit moment is er ook overal een goede verharding, zijn er informele skateaanleidingen en is er een potentieel publiek, waardoor het een heel aantrekkelijke skateplek is. Vanuit de **Nota Urban Sports** wordt aangegeven dat er, op het laagste pyramidale niveau, zeker aan **'skateprikkel' en 'skatespots'** kan worden gedacht voor streetskate. Omdat er echter veel andere gebruikers zijn, wordt er best een **skate-intensiteitskaart** opgemaakt voor het plein, samen met diverse gebruikers (waaronder ook skaters).

Hellingen, goede ondergrond, aanwezigheid winkel ...

Skate-aanleidingen

Theaterplein Antwerpen: Geen toestellen, maar een hotspot voor streetskate onder de luifel, die 's ochtends ruimte geeft aan de markt.

6/ Viaduct als toekomstige urbane skateplek

Op termijn, na downgrading van de B401, kan er een stedelijke skateplek op/onder het viaduct worden gecreëerd. Een (half) overdekt skatepark is een ideale 'urban' functie voor hergebruik van het viaduct, indien bepaalde constructies of verhardingen niet afgebroken kunnen worden.

7/ Een 'podium' voor street performance

Vanuit de topligging en stedelijke allure, zou het plein op Zuid een interessante show-plek kunnen zijn, met een trappartij die ook podiumfunctie kan hebben voor street dance, street performances en street art. Dit gebeurt best in overleg met (potentiële) doelgroepen.

Nathan Philips Square Toronto

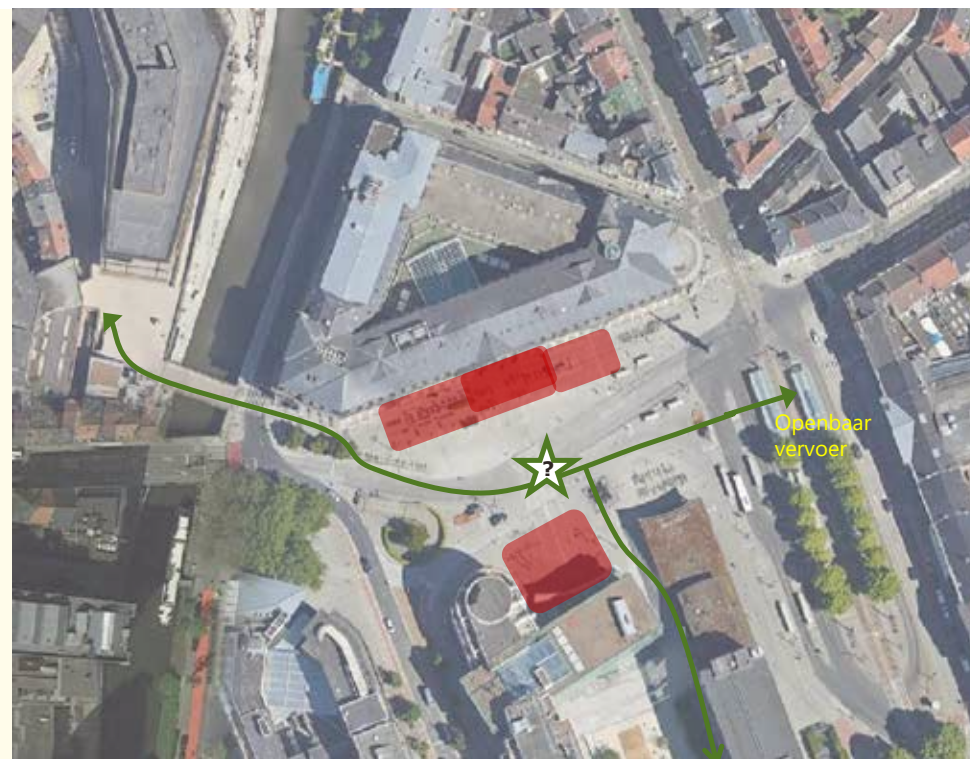
Plein aan Centre Pompidou

Skate-intensiteitskaart

Via de keuze van de ondergrond kan men skate gemakkelijk sturen en een gepaste plek geven. Er moet wel nagedacht worden over 'skatepassages' op logische verbindingen. Volgende types zones kunnen in de skate-intensiteitskaart bepaald worden:

- Een plek met zekere skate-intensiteit: op een gepaste plek op het plein
  - Belangrijke skateroutes: bijv.: Link met de bus- en tramhalte
  - Link met skatespots in de omgeving (bijv. rond de Krook)
- Skatevrij (rood): vrij houden van de ingangen van voorzieningen, in terraszones
- Skateluw: in een iets ruimere zone skate ontmoedigen.

8/ Een cluster van aantrekkelijke functies aan het Zuidplein en Zuidpark, inspelend op de identiteit

Op het Zuidplein staat nu reeds een fontein. Die zou aantrekkelijker en beleefbaarder kunnen gemaakt worden. De Zuidsite als geheel heeft een rijke geschiedenis als flaneer- en recreatieve ruimte met heel wat (ondertussen verdwenen) voorzieningen:

- flaneerpark
- fontein met lichtspektakel
- een rolschaatspiste
- een tennis- en schaakclub
- een dierentuin
- een dancing...

Refererend aan die voorzieningen zou de Zuidsite een nieuwe aantrekking kunnen krijgen voor kinderen, families en tieners.

Rollerskaters in de jaren 1950

9/ Jongerenopbouwwerk en participatie

Het Zuid is een 'stadsregionaal knooppunt' in het tiener- en jongerenweefsel, met een rijk pallet aan doelgroepen. Het is dus een interessante plek om met tieners en jongeren in contact te komen, zowel voor inspraak en participatie (vinger aan de pols houden bij jeugd) als voor jongerenwelzijnswerk. Met 1 dag jongerenopbouwwerk per week op het terrein komt men wellicht al een heel eind. De jongerenpreventiecoach kan hier zeker verder een rol in blijven spelen. Er is reeds jongerenpreventie op het plein en dit wordt verder uitgebreid.

2/ STEDELIJKE 19DE EEUWSE GORDEL

Specifieke uitdagingen en beleidskeuzes voor jeugd vriendelijkheid vanuit de 19de eeuwse gordel

Uitdagingen

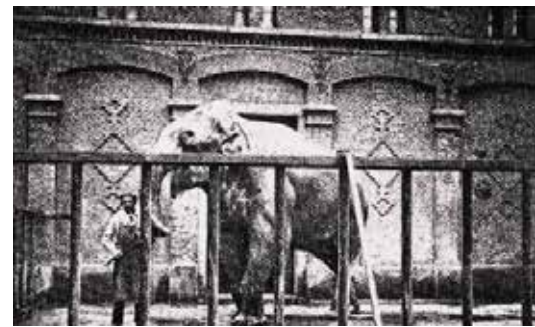
De 19de eeuwse gordel is een uitdagende ruimte om kind- en jeugd vriendelijkheid te realiseren:

- **Dicht stedelijk weefsel**, met weinig open ruimte en weinig groen.
- Overwegend **smalle straten** (afgezien van boulevards of avenues) en geen garages, waardoor veel auto's op straat staan.
- **Hoge diversiteit van de bevolking**, waardoor het samenleven op beperkte oppervlakte minder évident is.

Beleidskeuzes

Ruimte voor Gent stelt een 'verluchtingsstrategie' voorop voor de 19de eeuwse gordel (p. 197). Een verlaging van de dichtheid en vergroening is dus het streefdoel.

Volgens **IPOD IV** moet vooral worden ingezet op het **verzachten en vergroenen** van straten. Ook wel de pleinen, maar door de hoge druk is er meer verharding nodig in de 19de eeuwse wijken. Strategisch gezien komen dus vooral de straten in het vizier.

Middelheimpark Antwerpen: tennissen op kunst

Oude fontein met lichtspektakel in het Zuidpark

Verluchtungsstrategie voor de kernstad (19de-eeuwse wijken)

Om de druk niet te laten toenemen kiezen we ervoor in de 19de-eeuwse wijken vooral te vernieuwen en te verluchten. Doordat het aantal (vaak kleinere) wooneenheden in het verleden voortdurend toenam, is de densiteit er hoog, wat de druk op het perceel, het blok en de wijk heeft verhoogd. De nadruk ligt op kwaliteitsverbetering van de woningen; toename van het aantal woningen is er geen doel. We moeten zorgen dat er voor de bewoners ook groen, publieke ruimte, werkgelegenheid en voorzieningen zijn.

In het bijzonder in wijken die gevoelig zijn voor hittestress is verluchting belangrijk. Waar het aantal woningen toch beperkt toeneemt, nemen ook de publieke ruimte en de oppervlakte aan voorzieningen verhoudingsgewijs toe. Bovendien mag de draagkracht en leefbaarheid niet in het gedrang komen.

Ook de historische verweving van kleinere en grotere ateliers en werkruimten, dikwijls achter de woningen en de straatwanden, heeft deze deelruimte mee erg dicht gemaakt. In een strategie van verweving van economische functies, voorzieningen en wonen kunnen we – in evenwicht met de beoogde woonomgevingskwaliteit – de interessantste van deze werkruimten ook in de toekomst voor bestaande en nieuwe vormen van economische activiteit en voorzieningen inschakelen.

We vernieuwen, verluchten en ontpitten:

- door de densiteit te verlagen en de nodige ruimte te geven aan zachtere, vaak niet direct economisch waardevolle en dus kwetsbare functies;
- door aan ruimtelijke projecten steeds een groenruimteprogramma te koppelen;

29. Op perceelniveau kan het gebied de wijk en de kwaliteit verbeteren. Op schaal van het blok kan een dertigjarige verhoging het binnengebied onder druk zetten door te veel verdichtingen anders gebruikt worden dan gepland. Het gebied kan erop voorbereid worden op de toekomstige druk op de wijk. Dit kan erop gericht zijn om de wijk te verbeteren en de druk op de wijk te verminderen.

- door in (grotere) projecten een functionele mix te verplichten: het aantal wooneenheden kan niet of maar zeer beperkt toenemen, maar er kan wel verdund worden met economische functies en voorzieningen die de draagkracht van de wijk in ere houden;
- door leegstaande ruimtes (zoals kerken) te herbestemmen (focus op buurtfuncties of economische functies gericht op de buurt);
- door te onderzoeken hoe (semi)private ruimtes tot verluchting kunnen bijdragen door ze toegankelijker te maken. We creëren ook duidelijkheid over het statuut van die plekken (bijvoorbeeld groen bij cohousing, bepaalde kleinere verkavelingen, zorgcentra, ziekenhuiscampussen);
- door het gebied ruimtelijk efficiënter te structureren waardoor we ontbouwde ruimte creëren of optimaliseren (= verluchting). We focussen niet enkel op grotere aaneengesloten groene ruimtes; ook een groene doordering kan licht en lucht in een dichte omgeving brengen. Hoogstamige bomen en goed ingerichte daktuinen leveren belangrijke bijdragen.

In het verluchten en ontpitten van de kernstad spelen de binnengebieden een belangrijke rol. We werken een ruimtelijk kader voor optimalisering en ontpitting van deze binnengebieden uit. Om te beginnen brengen we daartoe de binnengebieden in de binnen- en kernstad in kaart. We letten niet alleen op de ruimtelijk-programmatische kenmerken van de binnengebieden (grootte, korrel of perceelstructuur, schaal in verhouding tot de bouwblkken in de omgeving, functies, kwaliteit van de gebouwen en open ruimte...), maar ook op de behoeften van de wijk. Waar mogelijk schetsen we het statuut van het binnengebied (eigenaars, gebruikers, toegankelijkheid...). Het resultaat van dit onderzoek zal de stad helpen proactief beleid te voeren op basis van drie strategieën:

- Optimalisatie door bescherming: aantrekkelijke en/of groene binnengebieden die licht en lucht in de wijk brengen, worden beschermd. Bijkomende verdichting is er niet mogelijk. Een optimalisatie van deze binnengebieden kan enkel bestaan uit een versterking van de bestaande kwaliteiten.
- Optimalisatie door ontwikkeling: bij grootschalige en/of verwoerde binnengebieden is een herontwikkeling noodzakelijk om de woonomgevingskwaliteit van de wijk te versterken. Verluchten en ontpitten gebeurt hier door het binnengebied op basis van een (strategisch) masterplan in zijn geheel te benaderen.
- Optimalisatie door sturing: de meeste binnengebieden hebben een gemengde kwaliteit en een te versnipperde eigendomsstructuur om ze in hun totaliteit te behandelen. De ontwikkeling van deze binnengebieden wordt gestuurd op basis van de behoeften van de wijk. Verdichten, verluchten en ontpitten is hier afhankelijk van de situatie en de omgeving van het binnengebied en vergt voor elk gebied maatwerk.

Het ruimtelijk kader voor optimalisatie en ontpitting van de binnengebieden ontwikkelt ten slotte de nodige methodologieën en instrumenten voor de uitvoering van deze strategieën. Elk van deze methodologieën of instrumenten betreft de bewoners en/of gebruikers van het binnengebied en de wijk van bij het begin bij het proces van optimalisatie.

Beleidskeuzes

Ruimte voor Gent stelt een 'verluchtungsstrategie'

voorop voor de 19de eeuwse gordel (p. 197). Een verlaging van de densiteit en vergroening is dus het streefdoel.

Volgens **IPOD IV** moet vooral worden ingezet op het **verzachten en vergroenen** van straten. Ook wel de pleinen, maar door de hoge druk is er meer verharding nodig in de 19de eeuwse wijken. Strategisch gezien komen dus vooral de straten in het vizier.

Principes voor kind- en jeugdvriendelijke stedelijke 19de eeuwse gordel vanuit de case H. Hartplein – Dampoortwijk

Waarom de omgeving H. Hartplein als case?

De Dampoortwijk heeft nood aan een hart, een echt centrum!

De Stad wil Het Heilig Hartplein tot een autoluwe plek maken voor ontmoeting, samenleven in de buurt, ontspanning, lokale economie... Het moet groener en aangenamer worden.

Aanliggend aan het H. Hartplein zijn er diverse plekken van betekenis voor jeugd. En ook de kerk zelf moet een nieuwe invulling krijgen.

Voor het gebied wordt een wijkmobiliteitsplan en stadsvernieuwingsproject uitgewerkt.

Het geheel vormt een interessante case om geïntegreerd te werken aan jeugdvriendelijkheid. Dit kan een typevoorbeeld vormen voor kindvriendelijkheid van 19de eeuwse stadswijken.

Beleidsperspectief op Heilig Hartkerk en Heilig Hartplein:

Stadsvernieuwingsproject 'En route': Herbestemming van de Heilig Hartkerk en de herinrichting van het Heilig Hartplein in Sint-Amandsberg.

De herbestemming van de Heilig Hartkerk en het Heilig Hartplein maakt deel uit van het stadsvernieuwingsproject 'En Route' in de wijken Dampoort en Sint-Amandsberg. Dit wordt gekoppeld aan de opmaak van een wijkmobiliteitsplan. De Stad Gent werkt hier samen met de bewoners en heel wat buurtpartners aan.

Er is met het stadsvernieuwingsproject plaats om pleinen, straten en parken te vernieuwen. Het Heilig Hartplein is één van de focusplekken van 'En Route'. Met een goede aanpak, kan het plein opnieuw het kloppend hart worden van Dampoort - Sint-Amandsberg.

De voorbije jaren kwamen al heel wat ideeën rond stadsvernieuwing naar boven, van bewoners, stadsmedewerkers en experts.

Het resultaat is een langetermijnvisie voor de wijken Dampoort en Sint-Amandsberg. Op deze visie bouwt het stadsontwikkelingsbedrijf verder (zie volgende pagina).

Context: (Gebaseerd op info op de website van de Stad Gent)

Stadsvernieuwingsproject 'En Route'

Het gebied Dampoort en Sint-Amandsberg is vandaag een dynamische omgeving, tussen centrum en stadsrand. Dampoort is een typische stationswijk: mensen komen er aan, maar vertrekken er vaak weer snel. Het is een knooppunt van openbaar vervoer, waar verschillende autowegen bij elkaar komen. Dat zorgt voor een speciale dynamiek en een mengelmoes van mensen in de wijk.

Indeling van de wijk

Net zoals in de meeste wijken in de 19de-eeuwse rand is het stratenpatroon in Dampoort - Sint-Amandsberg wat onoverzichtelijk. De buurt is dichtbevolkt, er is weinig groen maar het bevindt zich wel dichtbij de voorzieningen in het centrum van de stad. Verderop ligt de 20ste-eeuwse gordel, die bestaat uit verkavelingen met veel groen. De bewoners in deze gordel hebben niet altijd echt het gevoel dat ze in de stad wonen, deels omdat de wijken verderaf liggen van de voorzieningen in het centrum van de stad. Langs de steenwegen vind je typische winkels gericht op klanten die met de auto komen shoppen.

3 belangrijke invalswegen

Drie belangrijke invalswegen bepalen deze verschillende buurten:

- Antwerpsesteenweg
- Land Van Waaslaan
- Dendermondsesteenweg

De uitdaging voor En Route is om deze diverse buurten met elkaar te verbinden, met respect voor de eigenheid.

Case H.Hartplein: Analyse

Een eerste stap is de analyse en evaluatie van het bestaande kind- en jongerenweefsel.

- Er is een centraal gelegen plein dat op heden parking is: momenteel is de speel- en verblijfswaarde van het plein en de omliggende straten laag. Het plein (momenteel voornamelijk parkeerterrein) biedt amper belevingskansen.

- In de directe omgeving van het plein bevinden zich enkele aanliggende plekken met betekenis voor jeugd.

- Buurtcentrum Gent Dampoort
  - Pastory
  - Kring heilig Hart
- Er zijn ook 2 kindvoorzieningen
- Chiro
  - Basisschool de Kregel

Kruispunten

Enkele kruispunten die bepalend zijn voor de buurt zijn gevaarlijk:

- Engelstraat x Doornakkerstraat
- Engelstraat x Kregelberg
- Louis Schuermanstraat x Kregelberg

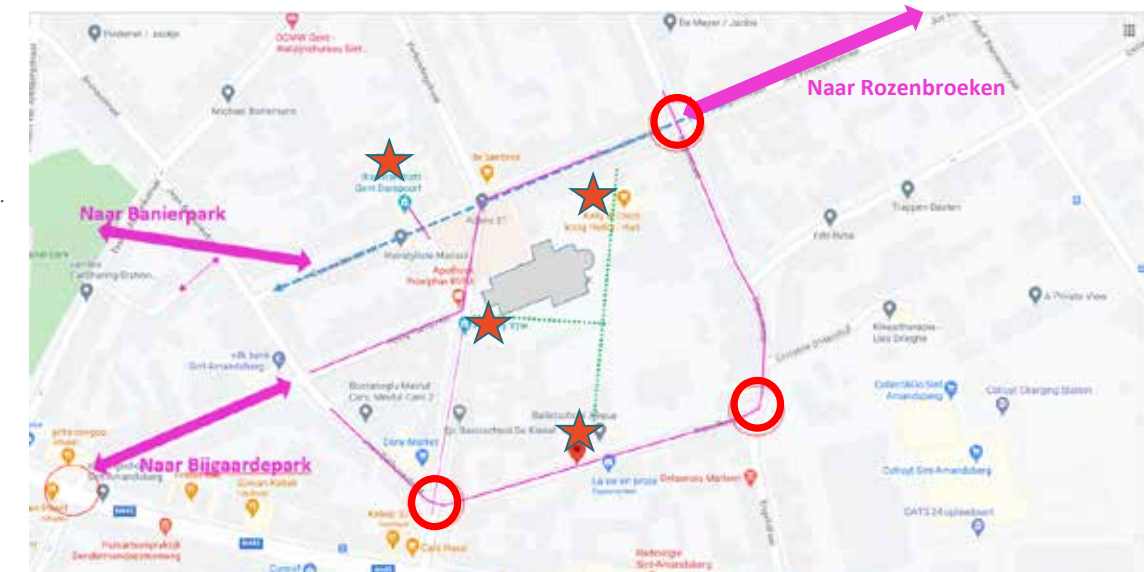
Schoolstraat

Kregelberg > basisschool heeft het regime van 'schoolstraat'.

Verkeerssituatie als onderdeel van het speelweefsel.

Op (letterlijk) een boogscheut van de kern liggen 2 interessante parken in westelijke richting. Het zijn parken die voor een speels weefsel enorme troeven betekenen.

Er is echter een gebrekkige link (geen logische verbinding) tussen deze parken enerzijds en de kern anderzijds.

- 3 parken bevinden zich op loop- of fietsafstand

- Banierpark
- Bijgaardepark
- Rozebroekenpark

Trottoirs

De omliggende straten hebben vaak smalle trottoirs (Louis Schuermanstraat).

Ietsje verder in de oostelijke richting liggen het Rozebroekenpark en het zwembad. De Doornakkerstraat en Jos Verdegemstraat zijn geselecteerd als fietsroute, maar de inrichting van deze straten laat dit (nog) niet vermoeden.

Fietsverbindingen

Aan het plein komt de fietsverbinding voorbij tussen de fietstunnel en Rozebroeken/ Destelbergen. Deze link kun je hier echter niet echt beleven of ervaren.

**CASE H.HARTPLEIN:
PRINCIPES VOOR INRICHTING**

Vanuit de analyse creëren we enkele principes:

1/ Een circuit creëren dat de bestaande plekken van betekenis logisch verbindt.

Het is zaak om het circuit van 'plekken van betekenis' te detecteren. In deze case zijn de plekken geordend 'als een ring' rondom de kern. Er is als het ware een ring rondom het kerkgebouw die de plekken verbindt.

Het zal zaak zijn om deze 'theoretische' ring ook ontwerpmatig voelbaar te maken. Alle ingrepen (zie ook de volgende principes) moeten die verbinding ondersteunen.

Verder is er ook kans om 'binnenin' met trage verbindingen een gevarieerd weefsel te creëren. De kansen 'binnenin de genoemde ring' moeten verkend worden.

2/ Een plein als een verblijfsplek.

Het H. Hartplein is de grootste en belangrijkste open ruimte in deze buurt.

De grootste uitdaging is hier de parkeer- en verkeersruimte van het plein te reorganiseren, en wel op die manier dat er verblijfsruimte wordt geïntegreerd. De logica van de verkeersstructuren mag in de reorganisatie niet dominerend zijn. Het verblijfskarakter moet een even sterke factor zijn. De beslissingen die genomen worden in het Wijkmobiliteitsplan zijn dus cruciaal.

Daarnaast is het belangrijk dat

- Er deelplekken worden gecreëerd om te zien en gezien te worden. Hierbij moet aandacht gaan naar intiemere deelzones en geborgenheid (vb. niet permanent in de schaduw)
- De link wordt gelegd met de bestaande culturele voorzieningen.

Flexibele inrichting en tijdelijke invullingen

Het fijnste plein is nooit af. Geregeld verandert er iets aan... Een flexibele inrichting geeft kansen aan kindvriendelijkheid en intergenerationeel contact!

Mobiele voorzieningen

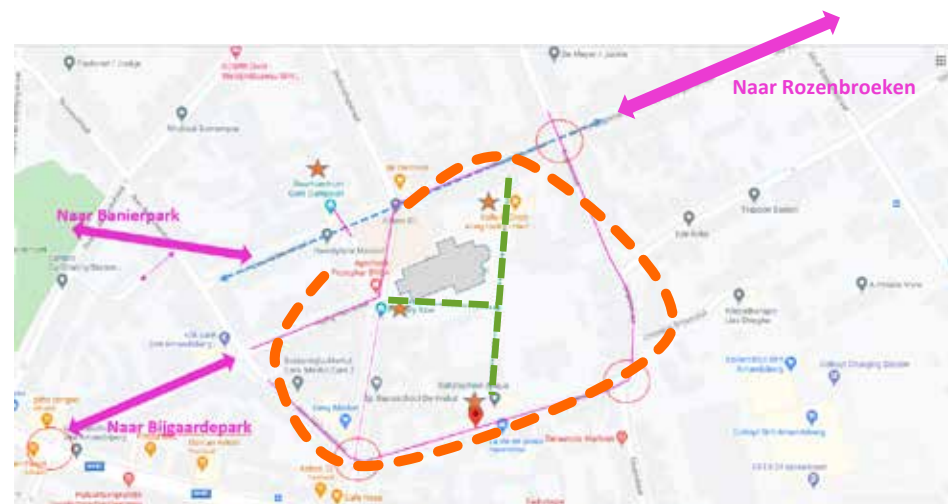
Meubilair, maar ook groen, en zelfs speeltoestellen kunnen mobiel zijn en tijdelijk worden ingezet. Zeker wanneer de bestaande ruimte af en toe zijn openheid nodig heeft.

Tijdelijke installaties

Kunstobjecten, speelse installaties, ... geven het plein extra betekenis en kansen voor het sociale leven.

Sociaal-culturele manifestaties

Een kindvriendelijk plein is geregeld drager van culturele manifestaties. (kermis, markt, ...).

3/ Maak van een kruispunt een plek: creëer verhoogde veiligheid en beleving op de problematische kruispunten.

De huidige meest problematische kruispunten hebben ook het meest potentie als herkenningsplek.

Een hogere veiligheid creëren (zicht, vertraagde snelheid, voorrang verlenen, extra ruimte voor voetgangers) op de problematische kruispunten kan samengaan met het integreren van een hogere beleefbaarheid.

Kleurstellingen, objecten integreren die aanleiding geven om te 'verblijven' (zitten, objecten manipuleren, perspectieven, ...).

De objecten en de gebruikers creëren mee signaalwaarde aan de plek. De auto of de fiets is niet meer de belangrijkste gebruiker van deze plek.

Voorbeeld:
Kruispunt Engelstraat Krekelberg

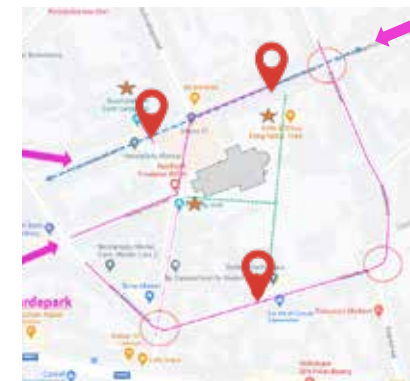

4/ Creëer signaalwaarde waar de betekenisvolle plekken aanliggend zijn aan het circuit.

Daar waar op het circuit voorzieningen zijn met betekenis voor kinderen of tieners is het zinvol om de toegang van deze voorzieningen voldoende herkenbaar te maken.

Bij scholen is dat in de regel al het geval. Maar ook andere voorzieningen verdienen zo'n baken en worden zo herkenbaarder in het weefsel.

Bakens, signalen helpen de leesbaarheid van de route ondersteunen. Dat kan door letterlijk signalisatie te voorzien, maar ook met artistieke ingrepen.

5/ Maak een knip in een woonstraat waar de school is gelegen.

1ste principe:

Een woonstraat waar de toegang van een school is gelegen, dient minstens te worden ingericht als fietsstraat.

2de principe:

Beter voor de kindvriendelijkheid is het wanneer de straat waar de toegang van een school is gelegen wordt geknipt. Dit kan tijdelijk ('schoolstraat'-regime) of permanent.

6/ Werk aan de link tussen het circuit en de bestaande 'parken met speelvoorzieningen'.

Ontharden en vergroenen is een belangrijk streven, maar even belangrijk is de bereikbaarheid van de grotere groenzones in de onmiddellijke nabijheid. Werk aan de verknoping tussen deze zones en de kern.

Breng het omliggende groen dichterbij. Selecteer de relevante groenzones / speelruimtes, ... (in dit geval dus: Banierpark, Bijgaardepark en Rozebroekenpark).

- Probeer (trage) verbindingen te creëren tussen deze parken en de dorpskern.
- Zoek naar mogelijkheden om de doorwaadbaarheid van het woonweefsel richting groenzone te vergroten.
- Creëer veilige fietsverbindingen naar bovenlokale groengebieden.

7/ (Dorps-)identiteit en participatie over generaties heen.

De 19-de eeuwse stadswijken liggen erg dicht bij het centrum. Vaak echter is er een cultuur van samenleven die méér 'dorps' of 'parochiaal' is dan in het stadscentrum. Vaak is er een 'dorpscultuur' (alvast in potentie) aanwezig.

Dat zie je ook hier in de socio-culturele voorzieningen aan het Heilig Hartplein.

Deze kleinschalige collectiviteit is een troef waarop men moet inspelen. De kleinschaligheid maakt het haalbaar om de buurt te verzamelen, bijeen te brengen. Het sociale moet aan het ruimtelijke gekoppeld worden.

Men kan inspelen op bestaande initiatieven, ideeën lanceren en bespreken met de buurt. En dat over generaties heen.

3/ GECLUSTERDE STEDELIJKE WOONMILIEUS

Specifieke uitdagingen en beleidskeuzes vanuit de geclusterde stedelijke milieus

In veel gevallen is ondertussen een grondige renovatie en (ver)nieuwbouw aangewezen, terwijl budgetten om die te realiseren uiterst beperkt zijn.

Samenleven in gebieden met hoge dichtheid en met veel verschillende leeftijden en achtergronden is niet evident, zeker als ook geluidsisolatie en woonkwaliteit laag ligt. Sociale veiligheid (objectief en subjectief) en een slecht imago zijn soms een belangrijk thema.

Veel bewoners beschouwen dit als doorgangswoning en hebben minder de neiging om zich duurzaam te binden aan de plek. Hierdoor investeren ze minder in hun woonst en buurt, zowel financieel als mentaal.

Ook in deze woonomgevingen groeien een aanzienlijk aantal Gentse kinderen, tieners en jongeren op.

Dit vergt specifieke strategieën voor kind- en jeugdvaardigheid.

Ruimte voor Gent doet niet zo veel uitspraken over dit soort woonmilieus.

IPOD IV ziet dit soort milieus als aparte planningsopgave.

IPOD IV wil in essentie:

- **het bestaande groen naar een hoger niveau tillen en laten 'verwilderen'**
- **parkeervelden vergroenen en verzachten**

Witte Kaproenenplein als case

De eerder vermelde uitdagingen voor geclusterde stedelijke woonmilieus gelden zeker voor de buurt rond het Witte Kaproenenplein (Rabot). Hiervoor is een analyse en stedenbouwkundige studie opgemaakt door BUUR. In de analyse i.f.v. de stedenbouwkundige studie lezen we:

Samengevat:

- Deze sector is heel dicht bevolkt (6 x Gents gemiddelde)
- 78 % van de huizen zijn huurpanden. De helft van de woningen werd gebouwd voor 1930
- Minder kwalitatieve huurwoningen trekken vaak een iets minder sterke groep bewoners aan
- Onder de bewoners een groot aantal sociale huurders
- De sector heeft een superdiverse bevolking met een majority of minorities
- Een kwart is jonger dan 19 jaar
- Heel wat mensen leven in armoede (volgens sociaal-economische indicatoren)

Ook verder in deze analyse blijken de grote uitdagingen (zie pagina's hierna).

We beschouwen het Witte Kaproenenplein als een zeer uitdagende case voor de toepassing van de principes voor kind- en jeugdvaardig ontwerp en planning.

Het ruimere publieke ruimtenetwerk in kaart brengen

In de stedenbouwkundige studie van BUUR is het omringende publieke ruimtenetwerk nauwgezet in kaart gebracht. Vanuit kind- en jeugdvaardigheid kunnen we de analyse, concepten en de voorstellen in de stedenbouwkundige studie van BUUR alleen maar onderstrepen. Ook de belangrijkste elementen uit het tienerweefsel worden opgenomen:

- Belangrijkste knooppunten
- Bushaltes, tramhaltes en openbaar vervoer
- Snackbars, winkels en voorzieningen
- Scholen
- Parken en groene ruimtes
- Water en bruggen
- Doorsteken en verbindingen, ...

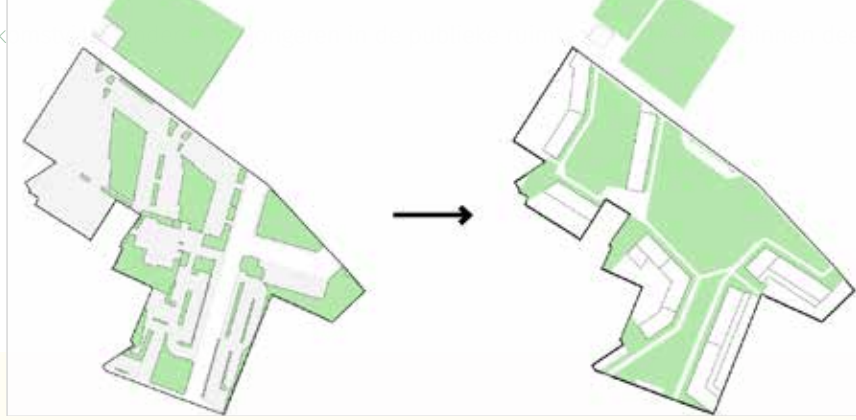
Hieruit blijkt dat het **studiegebied deel uitmaakt van een 'tiener- en jongerenweefsel' tussen twee voorzieningskernen (Bevrijdingslaan, Griendeplein).**

Het Witte Kaproenenplein is een verbingsgebied, o.m. door de aanwezigheid van de tramhalte, de nabijheid van de brug.

Bovendien omvat het studiegebied een (schaarse) groenruimte temidden van een dicht stedelijk gebied.

De concepten die BUUR voor buurtniveau voorstelt, liggen evenzeer in de lijn van kind- en jeugd vriendelijke planning:

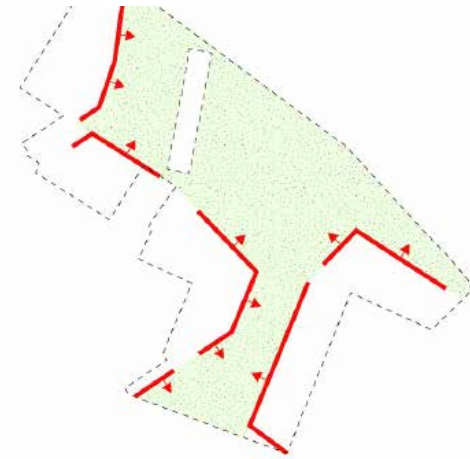
- **Creëren van een zo groot mogelijke aaneengesloten open publieke ruimte**, zodat meerdere gebruiksgroepen er hun plaats in kunnen vinden.
- **Ontharding en vergroening** van de publieke ruimte. **Parkeren** afbouwen of een plaats geven onder de gebouwen.
- Inbrengen van **publieksgerichte functies**, voor meer programma en sociale controle.
- **Verbindingen en doorsteken** creëren, die het weefsel en **netwerk** versterken.

Daarnaast formuleert BUUR nog een ander concept:

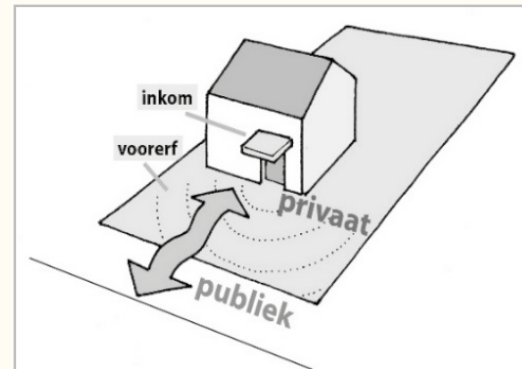
Alle woningen met hun 'voorkant' naar het publiek domein richten.

Dit is ook vanuit kind- en jeugd vriendelijkheid een heel belangrijke ingreep om privacy-conflicten zo veel mogelijk te kunnen vermijden.

Aanvullend op de concepten van BUUR stellen we een bijkomend concept voor: nl. nadenken over een **stapsgewijze gradiënt tussen (helemaal) publiek en privaat**. Dit is bij laagbouw belangrijk ('voorzorg-zone' tussen voorgevel en straat), maar nog meer bij hoogbouw. Zo kan men een flatgebouw opvatten als een 'verticale buurt', met een hoofdontsluitingsstraat (inkom en lift) en kleinere steegjes (verdiepingsgangen). Die 'steegjes' hebben een veel privater karakter dan de 'hoofdontsluitingsstraat'.

Adressen aan het park

Publiek-privaatgradiënt bij hoogbouw:

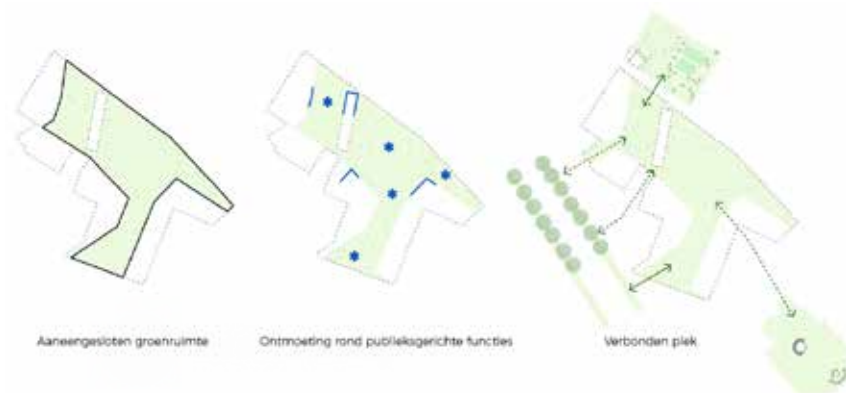
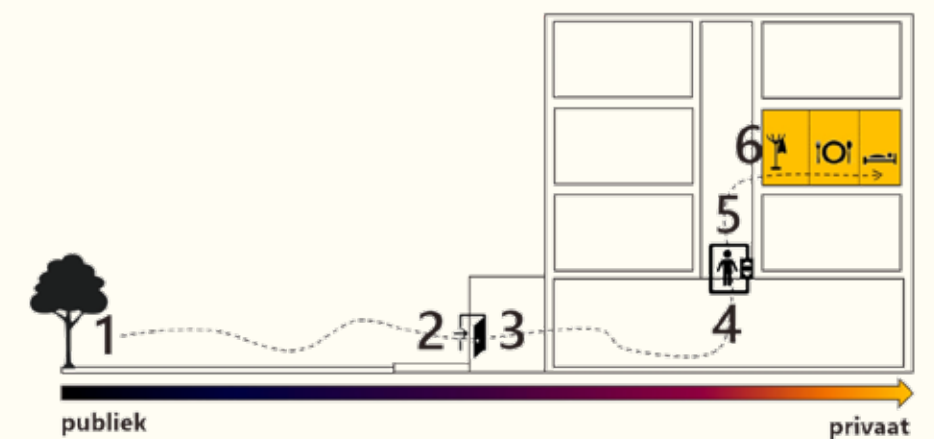
Aanvullend aan BUUR, vestigen we dus de aandacht op de publiek-privaatgradiënt bij hoogbouw. Die is tevens maatstaf voor de gewenste graad van collectiviteit:

- Op enige afstand van het gebouw voelt de ruimte meestal heel publiek aan (1).
- De enkele meters aanpalend aan het gebouw (en zeker aan de ingang), hebben een veel privater karakter (2). Je nadert het gebouw en komt in een meer private sfeer. De precieze afmetingen van die privater zones hangen wat af van de hoogte van het gebouw (cf. analogie met 45°-regel).
- De ingang van het gebouw (3) is al private grond, maar gedeeld door de bewoners en bezoekers. In gevoelige buurten is het aangewezen om die collectiviteit beperkt te houden en het aantal woningen per toegangsdeur laag te houden.

- De benedenverdieping (4) is ook private grond, maar kan ruimte bieden voor gemeenschappelijke voorzieningen voor het woongebouw: bijv. een gemeenschappelijke ruimte voor verjaardagsfeestjes, een atelier-ruimte... Zeker in moeilijke buurten, houdt men de omvang van de collectiviteit hier best beperkt: bijv. op het niveau van het woongebouw (in principe kunnen dan enkel bewoners van het woongebouw gebruik maken van de collectieve benedenruimte).
- Eenmaal in de lift (5), komt men in de collectiviteit per verdiepingsgang. Het private karakter wordt steeds groter tot de individuele woning.

- Via de voordeur, inkomhal en living gaat men steeds verder in privater ruimtes (6), tot in keuken, slaapkamer, badkamer. Het is aangewezen om de meest private ruimtes (slaapkamer) bijv. niet aan de gangzijde te positioneren en niet te richten naar heel publieke zones.

De hier beschreven publiek-privaatgradiënt biedt houvast om beslissingen te nemen i.v.m. collectiviteit en speelvoorzieningen.

Aaneengesloten groenruimte

Ontmoeting rond publieksgerichte functies

Verbonden plek

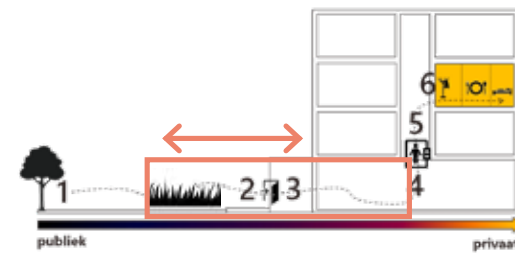

Toepassing van de privacy-gradiënt op het woonproject van het Witte Kaproenenplein

Vanuit bovenstaande publiek-privaatgradiënt moet men heel bewust nadenken over het al dan niet voorzien van ruimte voor collectieve voorzieningen (en de graad van collectiviteit die men wenst) in het specifieke woongebied: hierbij zijn er 2 opties (die allebei legitiem kunnen zijn naargelang de context):

Bij het reeds gerenoveerde gebouw is er afstand gecreëerd tussen de beneden-verdiepingen en het publiek domein d.m.v. grassen en de brievenbus-constructies.

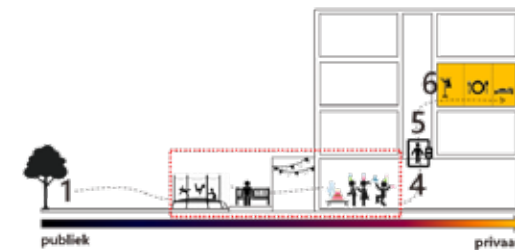

Optie 1/ Afstand creëren en afdwingen door buffering. Passanten worden bewust op afstand gehouden, bijv. door kijkgroen. Hierdoor blijven hinderende activiteiten en lawaai verder van de woningen. Dit heeft echter als nadeel:

- Er is veel verlies aan bruikbare ruimte
- Dit vergroot de afstand en betrokkenheid van bewoners tot het openbaar domein. Jonge kinderen moeten verder van de woning spelen.

Spontaan gebruik van de publieke ruimte in een sociale woonwijk in Genk. Dit leidt tot meer 'eigenaarschap' (met als keerzijde dat ruimte ook kan geclaimd worden)

Optie 2/ Ruimte voorzien voor toe-eigening. In de tussenzones kan men net betrokkenheid en collectiviteit stimuleren: bijv. inrichten als een ontmoetingsplaats of inbrengen van grotere gemeenschappelijke speelvoorzieningen (een zwembadje, trampoline, ...) vlakbij het appartementsgebouw. Vanuit beheer is dit geen evidente keuze: dit vergt veel afspraken en overleg! Maar vanuit het stimuleren van betrokkenheid en het uitlokken van ander gebruik van de publieke ruimte kan het de moeite zijn om dit te stimuleren en te begeleiden. Vooral voor jongere kinderen biedt dit kansen. Zo kunnen ze immers in de nabijheid van de woning (en misschien met een beurtrol voor toezicht) veilig buiten spelen.

In wijken met frequente sociale spanningen en weinig binding met het publiek domein, kan het aangewezen zijn om publieke ruimtes subtiel 'toe te wijzen' aan toegangen en bepaalde woongebouwen.

Deze strategie wordt vaak in Kopenhagen toegepast, zowel in oudere als in nieuwere woonensembles.

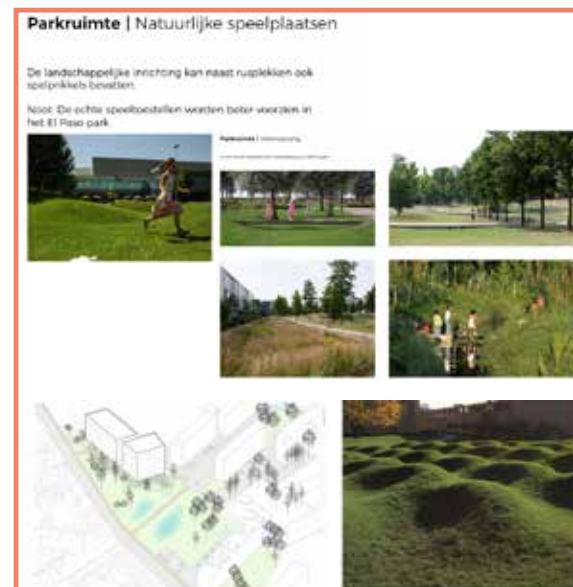
Kopenhagen: Vanuit de gebouwen toegang gaat er telkens een 'loper' tot een 'eigen buitenkamer' in het publiek domein. Alles blijft openbaar domein, maar er is subtiel toewijzing.

Noot i.v.m. de Case 'Witte Kaproenenplein':

Het idee van subtiele toewijzing gaat wat in tegen de visie van BUUR, die de buitenruimte als volledig publiek beschouwt, speeltoestellen zo veel mogelijk nabij El Paso wil concentreren. Zelf stellen we voor om toch enkele expliciete en intiemere speelvoorzieningen voor jongere kinderen in de buurt van de woningen te voorzien, zodat zij de drukke Gebroeders De Smetstraat, die met haar tramlijn een grote barrièrewerking heeft, niet hoeven over te steken. De speelse landschappelijke inrichting die BUUR voorstelde, biedt onvoldoende duidelijkheid of er gespeeld kan/mag worden en over welke spelvormen dan gewenst of toegelaten zijn. Bovendien zijn een aantal voorstellen uit de referentiebeelden niet bestand tegen intensief gebruik en bespeling.

Visie van BUUR:

Het stimuleren van toe-eigening gebeurt nu al: nl. met de samentuin. Maar die werkt op een andere schaal (geheel de buurt) en is bovendien minder gericht op kinderen. In die zin is het een logische keuze geweest om de samentuin elders op het continuüm te situeren (meer centraal en publiek). Maar het vreemde gevolg is dat er geen buffer en afstand meer is tussen de publieke zones en de gelijkvloerse woningen en terrassen: als je omheen de samentuin wil stappen, moet je nu heel dicht bij de terrassen van de woningen.

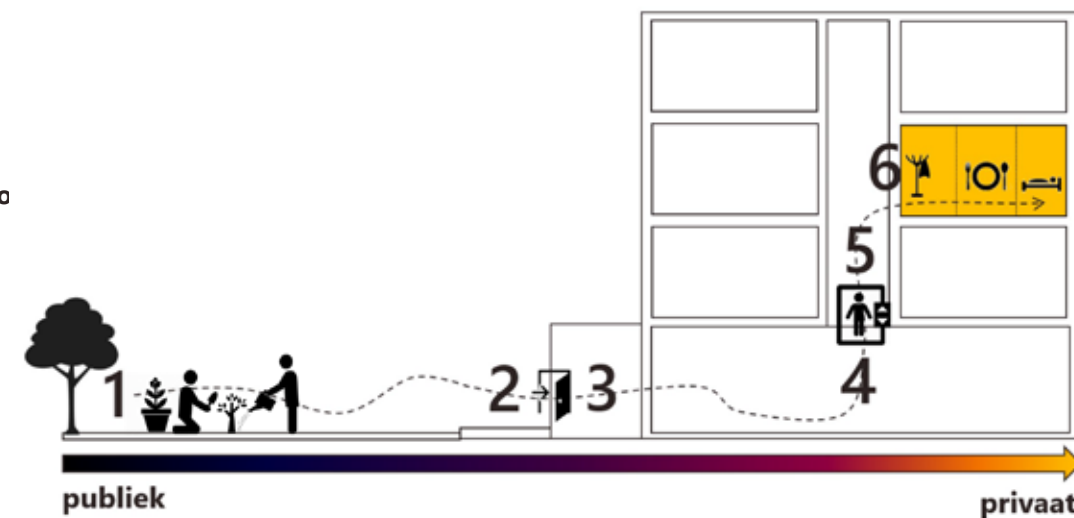
De samentuin als collectief gebruik op niveau van de buurt.

Enkele eigen voorstellen hieronder laten zien dat inbreng van speelelementen toch kan zonder dat dit afbreuk hoeft te doen aan het beeld.

Update:
Na een participatieronde zijn inderdaad ook nog andere, meer expliciet speelse referentiebeelden toegevoegd aan de plannen:

Pa

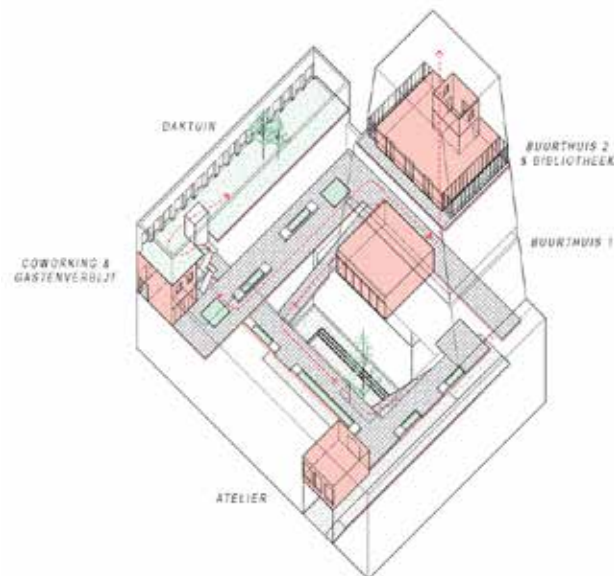
Positie van de samentuin op het continuüm

Gemeenschappelijke speel- en ontmoetingsruimtes binnenin het woongebouw.

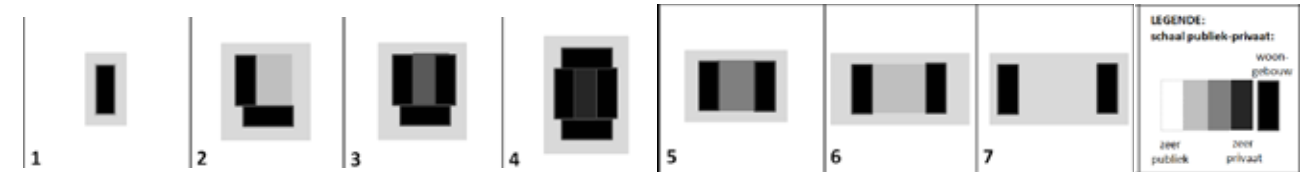
Er kan ook worden gedacht aan gemeenschappelijke speel- en ontmoetingsruimtes **binnenin** het woongebouw.

Per vier verdiepingen zou er een gemeenschappelijke (binnen-) of buitenruimte moeten zijn. Dit is de afstand die kinderen zelfstandig en zonder lift kunnen overbruggen en waarop visueel en auditief contact nog mogelijk is. Daktuinen zijn hier een interessant idee (indien voldoende beveiligd!).

© URA YVES MALYSSE KIKI VERBEECK

't Wisselspoor (Centrale Werkplaatsen, Leuven): Per 4 verdiepingen zijn er collectieve ruimtes: een verhoogde straat van 6m breed (zie boven), een publiek terras nabij het woonhuis, een buurthuis/coworkingspace en gastenkamers,...

Positionering van de woonblokken

Het publieke of private karakter (dat we als een gradiënt beschouwen) is ook mee **afhankelijk van de onderlinge positionering** van de bouwblokken. Hiervoor zijn er twee principes om mee rekening te houden:

Hoe meer omsloten een buitenruimte is, hoe minder de tussenliggende ruimte als volledig publieke ruimte kan functioneren. Volledig omsloten binnentuinen (nr. 4), of U-vormen (nr. 3) voelen heel privaat aan. Daar zet men beter in op ruimtes die bedoeld zijn voor

een beperktere collectiviteit dan helemaal publiek. Een L-vorm (nr. 2) houdt mooi het midden, maar schept ook onduidelijkheid.

Hoe geringer de afstand tussen woonblokken, hoe meer ze de tussenruimte privatiseren (zie nrs. 5 t.e.m. 7).

Scenario 1: Nieuwbouw

- Duidelijk gedefinieerde publieke ruimte
- Voldoende afstanden t.a.v. woningen

Scenario 2: Renovatie en Vernieuwbouw

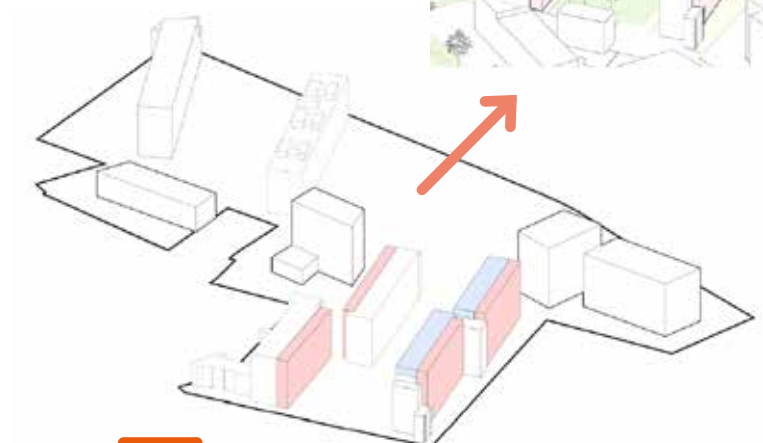
Bekeken vanuit deze principes is het **scenario van volledige nieuwbouw (1) te kiezen boven dat van vernieuwbouw / renovatie (2).**

De publieke ruimte bij renovatie (scenario 2) is onderaan het plangebied zo smal, dat ze niet meer goed als publieke ruimte zal kunnen functioneren.

De kans is hier reëel dat het tot privacyconflicten en overlastklachten komt.

Bekeken vanuit deze positionering is het **scenario 1 van volledige nieuwbouw te kiezen:** De bouwblokken in het zuiden (aan de Alais Joosstraat) staan immers al wat chaotisch en dicht bij elkaar. Bij renovatie (scenario 2) zal hun schil breder worden voor bijkomende ruimtes, isolatie en/of terrassen. Daardoor worden de publieke ruimtes en doorgangen nauwer. De verwachting is dat de gebruiker van het publiek domein onvoldoende

afstand zal kunnen houden van de appartementen en van de private sfeer errond, waardoor er gemakkelijk spanningen zouden kunnen ontstaan.

4/ KERNEN EN SUBURBS IN DE 20STE EEUWSE GORDEL

Specifieke uitdagingen en beleidskeuzes vanuit de 20ste eeuwse kernen en suburbs

De 20ste eeuwse gordel stelt ons voor specifieke uitdagingen:

- **Weinig doordachte extensieve woonontwikkelingen uit het verleden**, die een basisstructuur en voorzieningen missen.
- **Inbreiding en verdichting niet altijd kwaliteitsvol.**
- **Grote verkeersbarrières** waardoor er een **moeilijke connectie is met de kernstad voor tieners en jongeren**. De plaatsen waar er potentie is tot connectie (multimodale knooppunten) kan men wel tienergericht uitbouwen.
- **Dominantie van de auto in het straatbeeld.** Ontharden en vergroenen van de straat, zonder dat die aan gebruikswaarde inboet voor kinderen en jongeren.

In **Ruimte voor Gent** (p. 202-205) wordt er voor de 20ste eeuwse gordel een onderscheid gemaakt tussen de historische kernen en de woonkavelingen errond:

- De **historische kernen** zijn volgens Ruimte voor Gent 'bij uitstek de zones waar verdicht kan worden', omdat er al netwerken en centrumfuncties zijn.
- Het verdichten **buiten de historische 20ste eeuwse kernen** is een complexer verhaal. Het principe is dat enkel wordt verdicht op 'geschikte' plekken. Dat zijn plekken waar er voldoende duurzame netwerken (openbaar vervoer, fiets- en wandelnetwerken) en 'knooppunten' zijn. Die (micro)centraliteit kan ook worden versterkt, bijv. in functie van grote ontwikkelingen.

Volgens **IPOD IV** is er nog veel werk op verschillende fronten in de kernen en suburbs:

- Straten zijn vaak overbemeten
- Parken en pleinen moet men naar een hoger niveau tillen en laten 'verwilderen'
- Restruimtes moeten aangepakt worden

Principes voor kind- en jeugdriendelijke planning vanuit case Zwijnaarde

Samen met de dienst stedenbouw is Zwijnaarde als case gekozen voor een nader onderzoek naar kind- en jeugdriendelijkheid in de 20ste eeuwse kernen.

Er zijn in dit gebied verschillende types woonomgevingen:

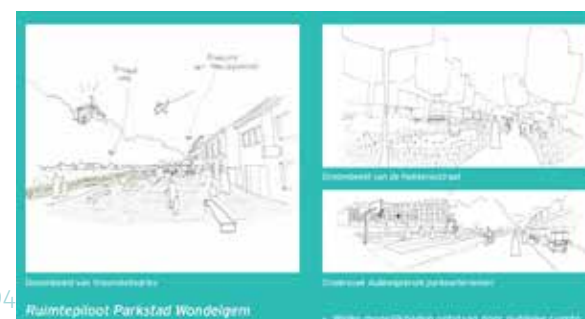
- Historische dorpskern waar ook verdicht wordt en er ontwikkelingen zijn rond gemeenschapsvoorzieningen (bijv. rond sporthal)
- Woonkavelingen en woonpark
- Grootchalige ontwikkelingen
- ...

De hoger genoemde uitdagingen zijn daar manifest aanwezig.

Momenteel lopen in Zwijnaarde ook verschillende planningsprocessen:

- Wijkstructuurschets
- Wijkmobiliteitsplan

Voor deze case formuleren we op de volgende pagina's enkele plannings- en ontwerpprincipes.

**PRINCIPE 1/
Integreer 'speelse passage-
plekken'
en afspreekpunten langs be-
langrijke fietsverbindingen en
trage wegen**

Voor de 20ste eeuwse gordel zijn **vlotte, veilige, beleefbare en speelse fietsverbindingen** naar de stadskern en naar voorzieningen enorm belangrijk.

Creëer daarbij afspreek- en ontmoetingsplekken ter hoogte van belangrijke punten. Op kleine plekken kan een goed geplaatste bank volstaan. Maar sommige strategisch gelegen plekken, waar wat ruimte is, verdienen een meer uitgewerkte, belevingsvolle en speelse uitwerking.

We denken vooral aan:

- Plekken waar een belangrijke fietsverbinding connectie maakt met een woonwijk
- T.h.v. bruggen en fietstunnels
- Plekken die nu al als spontane afspreekpunten functioneren (detecteren via inspraak of observaties)
- Plekken met identiteit.

Fietsostrades vergen bijzondere aandacht.

Een fietsostrade is een functionele fietsverbinding waar snelheid en efficiënt verplaatsen centraal staan. Een expliciete link maken met 'speelweefsel' is denkbaar, maar niet vanzelfsprekend, dit omwille van veiligheidsredenen (soms hoge snelheden van het fietsverkeer).

Criteria / aandachtspunten voor speelse passageplekken langs fietsostrades:

Inplanting:

- Creëer de plek nabij een kruispunt of andere plek waar het regime verandert.
- Nooit aan beide kanten van de route een passageplek maken (vermijden dat spelende kinderen oversteken).
- Maak een 'afrit' naar de passageplek zodat er enige voelbare buffer is tussen fietsostrade en 'speelse passageplek'.

Inrichting / uitrusting

- Belevingsvolle speelaanleidingen
- Maak gebruik van de natuurlijke omgeving (spelen en natuur)
- Evoceer het verleden
- Pas in geringe mate 'speeltoestellen' toe.

**Illustratie Case Zwijnaarde:
Bestaande fietsostrade (kruispunt
Rijvisschestraat)**

Vanuit het Rijvisschepark is er een bovenlokale fietsverbinding gerealiseerd over de E40. Deze fietsverbinding is mee uitgebouwd als groenklimaat.

In de buurt van het kruispunt met de Ryvisschestraat is er, langs de fietsostrade, een speelse passageplek voorzien: een site met belevingsvolle speelaanleidingen die verwijst naar het verleden van de route.

Deze ligt enigszins in de nabijheid van het kruispunt. M.a.w. op een plek waar het fietsregime enigszins verandert en aansluit op de wijk.

We kunnen de passageplek beschouwen als een geslaagd concept (zie ook vorige pagina: 'principes voor inrichting'), en dit omwille van volgende redenen:

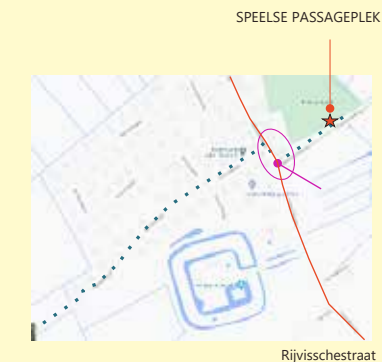
- Ligging nabij kruispunt, op een plek waar het fietsregime enigszins verandert (de 100m afstand is hier misschien nèt iets te veel).
- De plek is aanliggend aan de fietsroute, maar toch met een soort 'afrit'.
- Verwijzing naar erfgoed, op speelse manier geëvoceerd is interessant.
- Interessante inrichting: geen speeltoestellen. Een speelse passageplek hoeft niet per se uitgerust te worden met speeltoestellen.

de speelse passageplek ligt op ca. 100m van het kruispunt

Belevingsvolle aanleidingen die verwijzen naar het verleden van de route.

Parallel lopend pad: hier kun je gekke toeren uithalen.

Een alternatief pad. Even afwijken van de rechte route om een veel spannender weggetje te nemen.

Waterbeleving langs de route

Belevingsvol.
Helaas op maat van de volwassene.

**PRINCIPE 2 /
Integreer langs fietsverbindingen stroken die aanleiding geven tot speels gedrag**

Een verbinding is voor kinderen en tieners fijner naarmate er een **zekere afwisseling aan belevingen** is. Uiteraard gaat het daarbij om wat er te zien is, maar denk ook aan echte speelse mogelijkheden. Integreer speelkansen in de route zelf.

Meer concreet:
Geef de route speelse vormen, laat een wegje afwijken van het rechte pad zodat kinderen 'op een andere manier' kunnen fietsen. Creëer speciale belevingen met water, met hoogte, met evenwicht, ...

(Bron: Wensbeeld Poederlee-Lille, Omgeving i.o.v. Gemeente Lille)

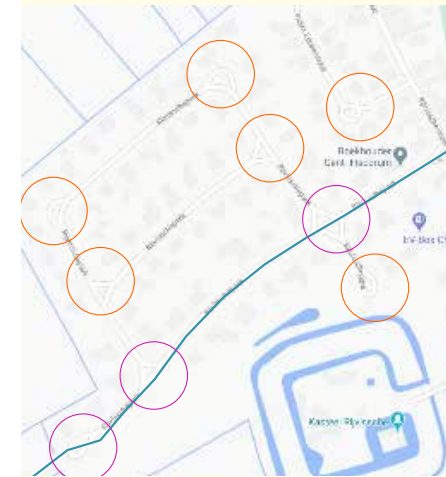
**PRINCIPE 3 /
Onthard en doorbreek de rechtlijnigheid van 20ste eeuwse verkeersinfrastructuur in woonwijken**

Ontharden creëert kansen om de rechtlijnigheid te doorbreken. Dit heeft uitgesproken positieve gevolgen voor de kindvriendelijkheid:

- De snelheid van weggebruikers vermindert. Dit maakt het veiliger voor kinderen als autonome weggebruiker.
- Het wegbeeld verandert, de rechtlijnigheid vermindert. Dit sluit beter aan bij de manier waarop kinderen fietsen (grilliger, speels, minder op efficiënt verplaatsen gericht).

Eenvoudige ingrepen die de snelheid minderen, en tegelijk een meer speelse verplaatsing van kinderen toelaten.

**Illustratie Principe 3: Woonstraten in Rijnvisschepark
Woonwijk aanliggend aan fietsostrade (wijk Rijnvisschepark)**

Dit is een typische woonwijk uit de 2de helft van de 20ste eeuw. De wijk heeft een zeer residentieel karakter met zwaar overbemeten wegprofielen. De verkeersstructuur is er louter gericht op een vlotte verkeersafwisseling. Echte publieke ruimte is er veeleer onbelangrijk / afwezig. De woningen hebben grote privétuinen.

Door de gecreëerde situatie wordt geen nood gevoeld tot publieke ruimte of sociale contacten. Hierdoor is er behalve verkeersinfrastructuur ook geen publieke ruimte. Zelfs de pijpenkoppen en verbredingen in dergelijke concepten zijn geenszins voorzien op publiek gebruik.

De overmaat aan wegenis biedt kansen:

- Ontharding en vergroening, kansen voor integratie van water als speelelement.
- Rechtlijnigheid doorbreken

○ Beschouw de plekken waar extra breedte is voorzien als potentiële ruimte om 'speelse zones' te creëren.

○ Aandachtspunt: Let op met plekken waar de bovenlokale fietsverbinding langs loopt. Daar kunnen de snelheden van de fietsers ook hoog zijn. Pas daar gelijkaardige principes toe als voor fietsostrades.

Selecteer uit de potentiële plekken de geschikte plekken en creëer er 'speelse passageplekken': gevarieerde inrichting, uitrusting met speelse aanleidingen,...

Overbemeten verkeersruimte maakt plaats voor publieke spots

Pas op met grasdallen: Dergelijke oplossingen zijn weliswaar interessant voor waterbeheer, maar vormen geen bruikbare speelbodem.

**PRINCIPE 4/
Pas grootschalige nieuwe woonontwikkelingen nauwkeurig in binnen de dorpskern**

Verdichting stelt zich ook als vraagstuk in de dorpskern: bijv. de bouw van zorgflats, reconversie van oude bedrijfsites ... Deze ontwikkelingen worden soms sterk gestuurd door het financiële kader of de interne logica van de ontwikkeling.

Toch moet ook goed over de inplanting van gebouwen nagedacht worden, in het bijzonder over de privaat-publiekgradiënt en de positionering van gebouwen.

Wij verwijzen hierbij naar de principes uit Case 3 (Witte Kaproenenplein).

Illustratie:Woonontwikkeling naast Woonzorgcentrum Zonnebloem

Vanuit het perspectief van het woonzorgcentrum is de positie van deze nieuwe woonontwikkeling logisch: ze bouwt de zorgsite af.

Maar ze heeft een zeer grote impact. De woonontwikkeling ligt immers in het hart van het voorzieningen-centrum van het dorp.

De publieke terreinen (grasvlakte en verharde (sport)site) voelen nu erg aan als 'achterkanten'. De voorzieningen rondom liggen eerder met de rug naar deze terreinen. Hierdoor zullen de genoemde terreinen minder in gebruik zijn, een minder centrale rol spelen in het publieke leven.

Anderzijds: De seniorenflats hebben wel een ongehinderde uitkijk over de grasvlakte. Elke beweging op het terrein wordt gezien. Dat vormt wel een aandachtspunt: deze situatie kan

aanleiding geven tot overlastklachten. In de huidige situatie, en ook met het nieuwe plan, kijken de ramen en terrassen van de appartementen breeduit over het grasveld. Alles wat er zich op het grasveld afspeelt is gezien... Geheel de open groene ruimte krijgt daarmee een privaat karakter.

Het is beter enige filtering na te streven, te verhinderen dat elk detail, elke beweging op het terrein kan worden geobserveerd.

Bestaande situatie: Gebrek aan visuele buffering

Bomenrij als visuele buffering en optische privacy-grens

In dit geval zou een bomenrij kunnen worden voorzien. Het maakt het uitzicht voor de bewoners groener, en zorgt voor de nodige 'visuele filtering', waardoor zowel gebruikers van de publieke ruimte als de bewoners meer privacy kennen. Een bomenrij geeft een 'gefilterde sociale controle' waarbij nog steeds visueel contact mogelijk is, maar waarbij bewoners niet elke beweging van gebruikers gedetailleerd kunnen volgen.

**PRINCIPE 5/
Maak van achterkanten voor-kanten**

In de eerste plaats is de oriëntatie van gebouwen bepalend voor de vraag of de publieke ruimte een centrale plaats krijgt, dan wel zich aan de achterkant bevindt. Anderzijds speelt ook de inrichting van de publieke ruimte een uitgesproken rol. Zeker op grotere sites kan de inbreng van publieke (speel)functies het publieke karakter vergroten. Deze moeten uiteraard buiten de privacy-gradiënt (zie ook: Case Witte Kaproenenplein) worden ingeplant.

Hombeek: De zone langs de dorpsbeek is niet langer een strook die zich in de rand van het sociale gebeuren bevindt, maar is gemaakt tot een heuse publieke plek

Illustratie Zwijnaarde: Voorzieningsite 'Hekers'

Op de voorzieningsite 'Hekers' in Zwijnaarde richten veel gebouwen, (o.a. de sporthal, de recente woonontwikkeling) zich met de achterkanten naar de publieke ruimte. Dit is geen gunstige Ausgangssituatie.

Om het terrein echt waarde en een centrale plek in het weefsel te geven dienen trage verbindingen te leiden naar en doorheen de publieke ruimte en moeten de functies op het terrein een specifieke invulling krijgen. Er moeten redenen zijn om naar de plek te komen, om ze te gebruiken, je doorheen de publieke ruimte te verplaatsen.

Private achterkant van de appartementen gericht naar het publiek domein

Achterkant van de sporthal

**PRINCIPE 6/
Creëer heldere, logische
gebruiksroutes en speels
verbindingsweefsel doorheen
voorzieningsites**

Sites met voorzieningen (bijv. sportcluster, cultuursite, zorgsite ...) moeten op cruciale punten doorwaadbaar zijn voor jeugd. Dit is méér dan een nauwe doorsteek. De doorsteek moet door haar breedte en programma een voldoende publiek karakter hebben.

Zeker bij recreatieve en culturele sites (zoals bijv. een sportsite) zijn deze heldere doorsteken drager van speel- en tienerweefsel. Een belangrijk aspect hierbij is de manier waarop en de mate waarin er een verbindingsweefsel is ontwikkeld. Geënt op deze padenstructuur zijn er allerlei 'speelse aanleidingen': formele speelzones uiteraard, maar ook: een merkwaardige boom, zitmogelijkheden, een hangplekje ...

**Illustratie Zwijnaarde:
Sportsite en park 'Hekers'**

Voor Zwijnaarde is het park en de sportsite 'Hekers' een centraal punt in het kind- en tienerweefsel.

Zowel noordzuid- als oostwest-verbindingen zijn van belang voor zachte weggebruikers. Dit kan als een 'speels verbindingsweefsel' worden opgevat.

Paden leiden de speelse gebruiker doorheen het park. Op allerlei plekken kunnen zich speelse aanleidingen

aandienen: van formele speelzones tot een holle boomstam...

Op het huidige plan missen we een aantal logische 'diagonalen' (zie streepjeslijnen op de figuur).

Vanuit de Hutsepotstraat is er t.h.v. het schoonheidssalon, nog een trage wegverbinding die momenteel niet in het plan meegenomen wordt.

**PRINCIPE 7/
Ordering volgens leeftijden
en uitbouw van knooppunten
en hotspots in het tiener- en
jongerenweefsel**

In Hoofdstuk 2 is de methodiek van tienerweefselplanning uiteengezet.

Kort samengevat is het daarbij de bedoeling:

- Alle voorzieningen en gebruikte verbindingen in kaart brengen
- Potentiële hotspots detecteren
- De hotspots evalueren
- De hotspots als basis nemen voor uittekenen van het gewenste tienerweefsel.

Het zou ons, binnen het kader van de opdracht, te ver leiden om geheel het tienerweefsel van Zwijnaarde in kaart te brengen. Hiernaast duiden we wel op het belang van de tramhalte en de voorzieningsite.

**Illustratie Zwijnaarde:
Tramhalte + park site 'Hekers'**

Analyse van bestaande tienerweefsel:

Aanliggend aan het park ligt het nieuwe tramstation aan Heerweg-Zuid. Dit is per definitie een tienerplek, die tieners en jongeren toegang geeft naar de wijdere stad. In Zwijnaarde vormt dit tramstation ook een poort naar het park, de bibliotheek, de sporthal, ...

Ook enkele bestemmingen in het park zijn spots van betekenis voor tieners: een verhard sportveld, een speelruimte voor oudere kinderen, ... Door de onmiddellijke nabijheid zal zelfs het geplande kinderspeeltuintje door hen worden gebruikt.

Het valt te verwachten dat tieners hier frequent zullen komen. Dan kan je daar beter op anticiperen.

Tramhalte en bibliotheek vormt een hotspot in het tienerweefsel

De speelterreinen die ook een rol zullen spelen in het tienerweefsel

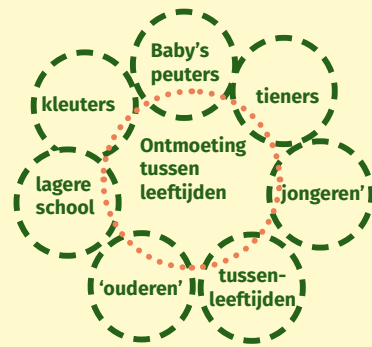
Verhard sportveldje dat enigszins uit het zicht is gelegen.

**Illustratie Principe 7 in Zwijnaarde:
Tramhalte + park site 'Hekers'**

Mogelijke zonering leeftijden:

Zoals in Hoofdstuk 3 punt 1 vooropgesteld, streeft de Stad Gent een ruimtelijk model na waarbij ontmoeting centraal staat en de toewijzing van plekken volgens leeftijd eerder subtiel gebeurt.

Het 'middenpleintje' is de centrale knoop in het gebied. Daaraan gekoppeld kan het grasveld met 'dorsweide' als ontmoetingsplek tussen verschillende leeftijden worden beschouwd. Dit zien we inderdaad functioneren als picknickplek, plaats voor enkele kleine evenementen, maar ook voor frisbee, pleinspelen van de jeugdbeweging of sportachtig spel, ... In deze ontmoetingszone zou ook een beleefbaar waterelement (wadi, vijver,...) een plaats kunnen vinden.

Gewenste tienerweefsel:

De zones aan de sporthal en aan de tramhalte en bib kunnen eerder op jongeren en tieners worden afgestemd, omdat die voorzieningen nu eenmaal die leeftijdsgroep aantrekken. Het is zinvol om de verbindingsas tussen deze twee 'tienerhotspots' op te laden met enkele goedgekozen tienervoorzieningen. Denk aan: mogelijkheden tot alternatief zitten, sporten en bewegen, een speelse hangplek met plaats om te zien, en gezien te worden.

Gewenste tienerweefsel (vervolg):

Indien daar vraag naar is, zouden ook **skate-voorzieningen** ingebracht kunnen worden.

Gezien de nabijheid van bewoning blijft dit best op buurtniveau ('skatespot'), en zo ver mogelijk van bewoning. Een goede ondergrond en enkele skate-aanleidingen (rail, treden, helling, trappen) zijn het belangrijkste. Meer en grotere toestellen zouden het buurtniveau overschrijden.

Deze skatevoorziening zou op de site een plaats kunnen vinden:

- Aan de sporthal, bijv. geïntegreerd in de verharde zone met sportveldjes. Deze zone ligt echter wat afgelegen.
  - Aan de bib en tramhalte (zie bijv. ook afdak?).
- Maar gezien de ruimtelijke context, middenin het woonweefsel, is het aangewezen om de skate-infrastructuur op een gepast (laag) schaalniveau te houden.

Bij vernieuwing van de speeltuin voor jongere kinderen zou men eigenlijk beter een iets andere plaats overwegen, minder op de tienerroutes: Deze speelplek wordt dus best ietsje opgeschoven richting 'bloemenrijk grasland':

Dan ligt de speelplek minder in de sfeer van de tienerzone

Er is meer zichtrelatie met de andere voorzieningen, n.l. het centrumpleintje en het multifunctionele grasveld. De speelzone voor lagere schoolkinderen

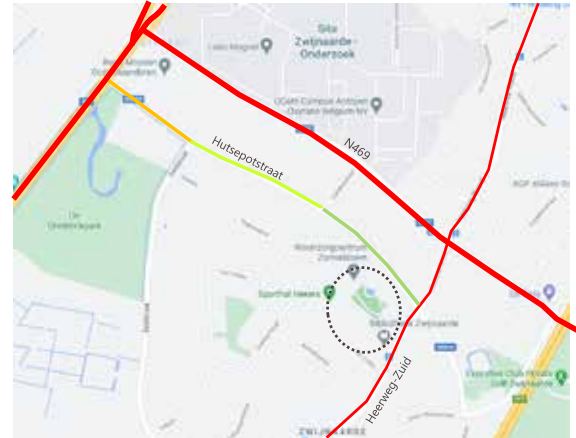
PRINCIPE 8/ Veilige en beleefbare Hutsepotstraat

Functie(s) van de Hutsepotstraat:

De Hutsepotstraat is een cruciale straat, parallel aan de N469. Doorgaand verkeer zou via de N469 moeten kunnen worden afgeleid, waarbij de Hutsepotstraat een lokale functie krijgt. Naarmate de Hutsepotstraat de kern van Zwijnaarde nadert (vooral vanaf de Eedstraat), krijgt ze steeds minder een wijk- of buurtontsluitingsfunctie. De straatjes die erop aansluiten, zijn bijna allemaal doodlopend.

Vanuit subjectieve veiligheid zijn afgescheiden fietsvoorzieningen wellicht aan te raden.

Ter hoogte van de voorzieningen (tussen bijv. Campusstraat en Heerweg-Zuid) zou men er, vanuit het speelweefseldenken, voor kunnen kiezen om het gemotoriseerd verkeer steeds meer te ontmoedigen en ruimte te geven aan zachte weggebruikers. Indien die centraal staan in het wegontwerp, kan gemengd verkeer overwogen worden.

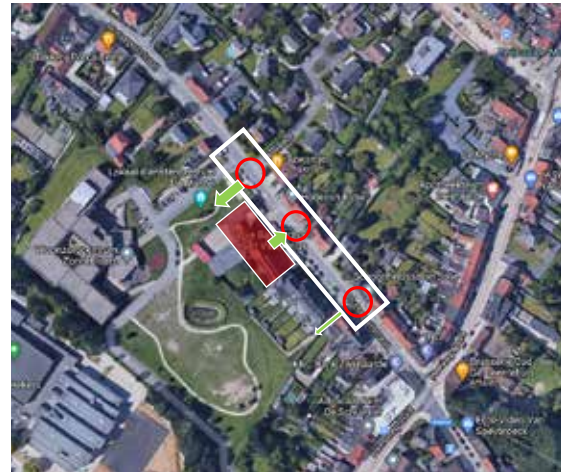

Inrichting van de Hutsepotstraat ter hoogte van de 'kindvoorzieningencluster':

Zeker tussen het Lokaal dienstencentrum De Mantel en 'Schoonheidssalon Jolie' moeten verkeersveiligheid en beleefbaarheid alle prioriteit krijgen.

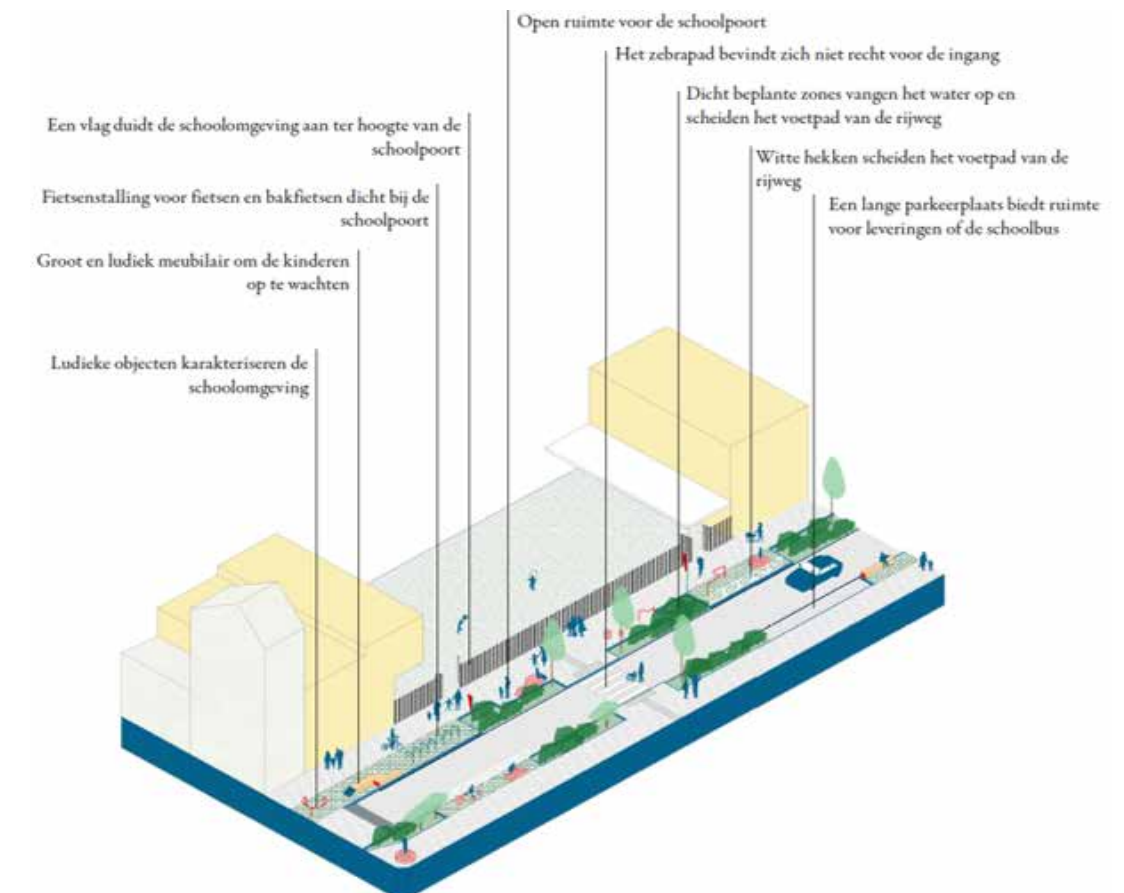
Dit betekent:

- Maximale ruimte voor fietsers en voetgangers, eventueel zelfs knip voor autoverkeer of 'schoolstraat'??
- Indien toch autoverkeer: Snelheid 30 of zelfs 20 km/u (afdwingen met infrastructurele ingrepen)
- Afgescheiden fietsvoorzieningen overwegen, om maximale subjectieve verkeersveiligheid te garanderen.
- Inbreng van groenelementen.
- Eventueel speels straatmeubilair (indien voldoende lage autofrequentie en lage snelheden).

Kinderen creëerden telkens een schoolvoorplein:

- Kinderen minimaliseren ruimte voor auto's ter hoogte van de schoolpoort:- eenrichting- geen parkeerstroken t.h.v. poort
- Beleefbaar en speels voorplein
- Met veel objecten (om te verhinderen dat auto's op het voorplein komen en om de snelheid te doen dalen)

Referentieproject: Schoolomgeving Comenius
(Koekelberg, voorontwerp)

**PRINCIPE 9/
Inspelen op erfgoed**

Ook de 20ste eeuwse gordel heeft historische kernen, landschappen en erfgoed

Lokale geschiedenis en cultuur kunnen de ruggengraat vormen van het bestaande speel- en tienerweefsel vormen. Hier zitten kansen om vanuit deze inspiratiebron het kind- en tienerweefsel te versterken

Omgeving van de waterbrucht in Millen (Riemst) een prima plek om het idee van de waterbrucht op een speelse manier te evoceren in de onmiddellijke omgeving van het gebouw. En zelfs zonder ingrepen is dit een inspirerende speelomgeving.

Speelse evocatie van lokale geschiedenis: Abtspark Gistel

Illustratie Principe 9: Erfgoed en speelweefsel in Zwijnaarde centrum

Zwijnaarde heeft vanuit oogpunt van kinderen een sfeervolle dorpskern. De beleefbaarheid wordt vooral bepaald door een aantal erfgoedelementen.
kiosk
varkentje
verwijzingen naar de dichter Karel Vandewoestijne
Kasteeldreef met 'bosjeseffect' in de rand.

Dit erfgoed is een sterke verbeeldingsbron en kan een element zijn om een speelweefsel mee vorm te geven.

Dat kan door:
Het evoceren van erfgoed. Een speelse 'vertaling' die verwijst naar geschiedenis. Denk hier niet enkel aan een visueel effect, maar aan echt gebruik. Bijv. Een varkentje op de markt kan zijn 'om naar te kijken', maar evengoed kan een oplossing 'om mee te spelen'. Het gebruiken van de speelse en verbindende potentie van het erfgoed zelf.

Het varken op het dorpsplein nu: slecht geplaatst, weinig opvallend en enkel om naar te kijken.

*Vanuit een meer kindgerichte blik, had dit een andere oplossing kunnen zijn:- een betere (veiligere) plaatsing
- meer interactief, beleefbaar en 'bespeelbaar'
- vanuit een sociaal-artistiek proces*

- Bijv. de dreef (en de bosjes in de rand) wordt door kinderen gebruikt. Dit beseffen (en gebruik toelaten) of er elementen aan toevoegen, geïnspireerd op de geschiedenis, kunnen laten zien dat de dreef echt tot het speelweefsel behoort.

- Bijv. een (tijdelijke) artistieke ingreep met de kiosk op het dorpsplein, zodat de potentie als plek beter zichtbaar wordt.

- Bijv. ingrepen of evenementen met de poëzie van Karel Van de Woestijne als inspiratiebron. Alleen al enkele titels van deze schrijver spreken tot de verbeelding: "De modderen man", "Janus met het dubbele voorhoofd", "De gulden schaduw", ...

Hoofdstuk 5 Verfijning van het referentiekader voor formele speelruimte

INLEIDING

In het beleidsdocument 'Speelweefsel in Gent' van 2007 zijn reeds heel wat principes en richtlijnen geformuleerd voor de ontwikkeling van formele speelruimte.

Het gros van deze aanbevelingen zijn nog steeds relevant en geldig, zoals bijvoorbeeld de typologie van pleinen en groene ruimtes, de principes voor inrichting van woonstraten, pleinen en groene ruimtes...

Sommige van deze principes verdienen een actualisering of verdere verfijning. Ze vormen bijzondere aandachtspunten voor de verdere ontwikkeling van formele speelruimte in Gent:

1. Gewenste speelintensiteit
2. Typologie van deelzones
3. Leeftijdgericht ontwerpen van speelruimtes
4. Water op speelterreinen
5. Principes voor de inbreng van spelprikkelers
6. Bijzondere doelgroepen

1/ GEWENSTE SPEELINTENSITEIT

'Gewenste speelintensiteit' als concept voor planning en inrichting

Bij de planning en inrichting van parken, pleinen en wijken is het aangewezen om met alle planningsactoren een kaart met de gewenste speel-intensiteiten op te maken. Dit kan ook toegepast worden op publieke ruimte-netwerken in buurten of wijken (cf. wijkstructuurschetsen).

Het schema op volgende pagina biedt houvast voor het bepalen van een gradiënt van gewenste speelintensiteit. Op die manier worden de contouren bepaald voor de verdere inrichting.

Hiermee wordt er meer duidelijkheid gecreëerd over de beoogde toegankelijkheid en aantrekkelijkheid, de mogelijke inbreng van belevings- of spelprykkels of over het al dan niet inbrengen van formele (aantrekkelijke) speelinfrastructuur tijdens een planproces.

Relatie van speelintensiteit met schaalniveaus

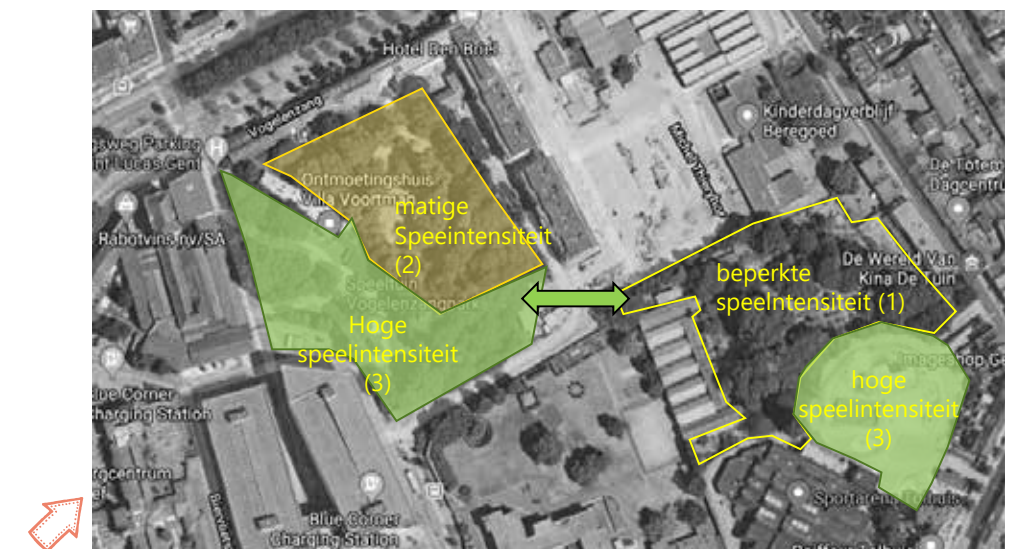
De gewenste speelintensiteit inschatten is van belang voor de verdere bepaling van schaalniveaus van speel- en sportinfrastructuur. Immers, het heeft geen zin om groene zones waar spelen niet of minder gewenst is (dus de 'zones met gewenste speelintensiteit 0' of de 'zones met beperkte gewenste speelintensiteit') mee te tellen bij de bepaling van schaalniveaus van infrastructuur. Een groene ruimte van 1 ha kan op die manier dus toch niet volledig bruikbaar zijn als speelruimte.

Het plan met de gewenste speelintensiteit kan een basis zijn om dan verder na te denken over schaalniveaus, typologie van zones of leeftijden (zie verder).

Gewenste speelintensiteit	Gewenste ingrepen en uitrusting
Zone met speelintensiteit 0	- (Periodieke) afsluiting van de zone en/of fysiek ontmoedigen van doorgang (bijv. dmv dichte begroeiing, netels of prikplanten).
Zone met zeer beperkte speelintensiteit (1)	- Toegankelijk en doorwaadbaar maken van deze zone voor kinderen en jongeren. - Inbrengen van algemene belevingselementen die niet echt speelprykkel zijn.
Zone met matige speelintensiteit (2)	- Optimaal toegankelijk maken van deze zone voor kinderen en jongeren. - Inbrengen van informele speelaanleidingen - Geen formele speelinfrastructuur
Zone met hoge speelintensiteit (3)	- Inbrengen formele speelinfrastructuur volgens een gepast schaalniveau. - Aantrekkelijke inrichting die aanzet tot spel en activiteit.

Schema voor het bepalen van de gewenste speelintensiteit in een gebied:

Gewenste speelintensiteit	Soort beoogd spel	Voorbeeld	Gewenste ingrepen en uitrusting
Zone met speelintensiteit 0	Geen spel beoogd in deze zone. Kinderen en jongeren worden niet, of enkel onder begeleiding toegelaten in deze zone (bijv. educatieve rondleiding).	- Natuureservaat met zeer kwetsbare soort, of tijdens broedseizoen - Gevaarlijke, bouwvallige of vervuilde zone bij een tijdelijke invulling - ...	- (Periodieke) afsluiting van de zone en/of fysiek ontmoedigen van doorgang (bijv. dmv dichte begroeiing, netels of prikplanten).
Zone met beperkte speelintensiteit (1)	Kinderen en jongeren zijn toegelaten in deze zone, maar actief speels gedrag wordt ontmoedigd omwille van de natuurwaarde, kwetsbaarheid, veiligheid of delicate sociale situatie. Er wordt eerder op algemene beleving ingezet dan op spelen.	- Rozentuin - Tuin Wereld van Kina - Tuinen Dr. Ghuislainmuseum - ...	- Toegankelijk en doorwaadbaar maken van deze zone voor kinderen en jongeren. - Inbrengen van algemene belevingselementen die niet echt speelprykkel zijn.
Zone met matige speelintensiteit (2)	Kinderen en jongeren voelen zich welkom in deze zone en ze mogen er spelen en rondhangen. Maar ze delen de ruimte met andere gebruikers. Kinderen en jongeren komen er niet op de eerste plaats .	- Groot gazon - Stedelijke pleinen - Winkelgebied - ...	- Optimaal toegankelijk maken van deze zone voor kinderen en jongeren. - Inbrengen van informele speelaanleidingen - Geen formele speelinfrastructuur
Zone met hoge speelintensiteit (3)	Kinderen en jongeren zijn de eerste gebruiker in deze zone. Deze zone is bestand tegen / ontworpen voor - frequent - langdurig - actief en intensief spel	- Speelterrein	- Inbrengen formele speelinfrastructuur volgens een gepast schaalniveau. - Aantrekkelijke inrichting die aanzet tot spel en activiteit.

Gewenste speelintensiteiten: Toepassing op het groene ruimtenetwerk in de wijk Tolhuis-Sluizeke-Ham

2/ VERFIJNING VAN DE TYPOLOGIE VAN DEELZONES OP SPEELTERREINEN

In de visie Speelweefsel in Gent van 2009 is een typologie van formele speelruimtes voorgesteld: zie figuur en tekst hieronder.

Vanuit voortschrijdend inzicht is het echter beter om die typologie niet op terreinniveau toe te passen, maar op niveau van (deel)zones binnen een terrein (zie onder). Een terrein wordt immers rijker indien het verschillende speelkansen en deelzones kan combineren.

De kwaliteit van terreinen zit vooral in het gepast verbinden of scheiden van verschillende deelzones.

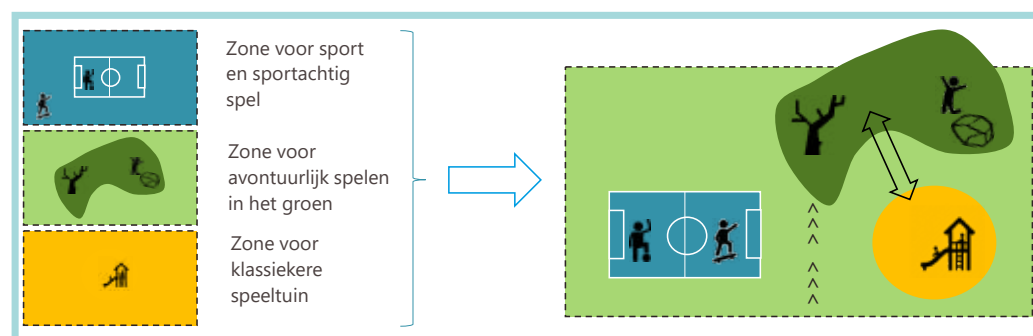
Dit kan uiteraard enkel indien er voldoende oppervlakte beschikbaar is. Maar zelfs op kleine terreinen is het een oefening waard.

1.3.2. Typologie volgens functie en verschijningsvorm

Binnen speelterreinen zijn er verschillende types aan te duiden volgens de functie en de verschijningsvorm:

- 1) speelplein-type
- 2) avontuurlijk-natuurrijk type
- 3) terrein voor recreatief sporten
- 4) terrein voor skaten
- 5) schoolspeelplaats

Variatie aan zones met logische verbindingen en afscheidingen (De Baarsjes, Amsterdam)

Speeltuinzone én avontuurlijke zone (Brugge)

3/ LEEFTIJDGERICHT ONTWERPEN VAN SPEELRUIMTE

Stad Gent erkent de eigen noden van leeftijdsgroepen, maar stelt ontmoeting centraal

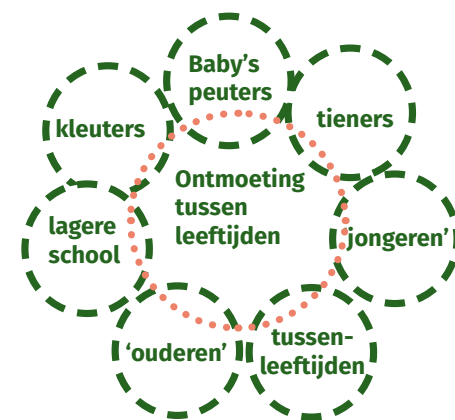
In Hoofdstuk 3, punt '1/ Stad voor alle leeftijden' is voor publieke ruimte al een ruimtelijk model voorgesteld waarbij ontmoeting centraal staat en niet elke leeftijdsgroep apart op een eiland zit. De toewijzing van plekken volgens leeftijd gebeurt eerder subtiel, en is niet altijd noodzakelijk. Deze visie trekken we door naar ontwerp en maken we iets concreter voor formele speelruimte.

We benadrukken dat dit vooral een ruimtelijk model is: een manier van denken, dat verder moet geïntegreerd worden in andere zoneringsprincipes (zie bijv. 'gewenste speelintensiteit' en 'typologie van speelzones' uit vorige punten in dit hoofdstuk).

Een ontwerp moet al deze verschillende invalshoeken en principes integreren.

In een tweede onderdeel beschrijven we specifieke aandachtspunten per leeftijdsgroep:

- Jongste leeftijdsgroepen (ca. 0-6 jaar)
- Lagere schoolkinderen (ca 6-12 jaar)
- Tieners en jongeren (+12 jaar)

Algemene ontwerpprincipes voor leeftijdsgericht ontwerp van spelterreinen

Volgende principes vormen het uitgangspunt bij de indeling in leeftijdszones:

- **Indelen in leeftijdszones hoeft niet per se.** Zeker op kleinere terreinen en pleinen zet men bij voorkeur in op beleefbare en bespeelbare voorzieningen voor elke leeftijd. **Vooral voor de jongste leeftijdsgroepen is er meer nood aan fysieke afscheiding** en beschutting, zodat ouders in de buurt kunnen blijven. De jongste kinderen kunnen dan best een plaatsje vinden in/nabij de zones bedoeld voor rustiger spel. **Op terreinen en pleinen van wijkniveau** is het meestal wél aangewezen om plekken toe te wijzen aan de verschillende leeftijdsgroepen. Dit gebeurt dan volgens volgende principes.

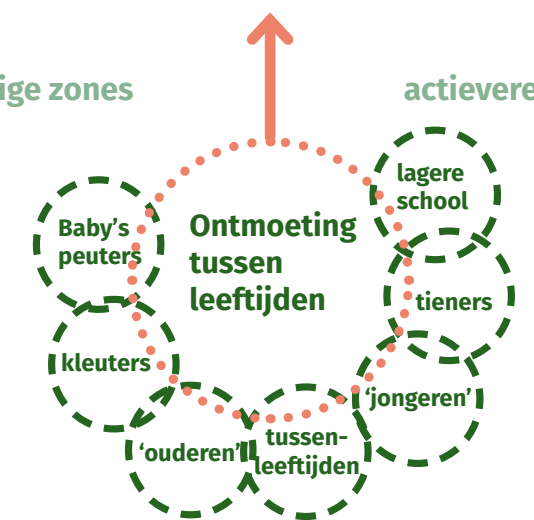
- In principe is er – als de ruimte het toelaat en op een centrale (onthaal)plek – ook een ontmoetingszone die interes-sant is voor alle leeftijdsgroepen. Sommige voorzieningen zijn daar goed geschikt voor. Bijvoorbeeld:

- op een ruimtenet kunnen diverse leeftijden klimmen, elk volgens hun eigen vermogens en durf.
- een trekvlot is zowel voor ouderen als jongeren attractief
- Een speelfontein biedt iedereen verfrissing
- ...

- **De leeftijdszones lopen bij voorkeur in elkaar over en overlappen elkaar.** De ontwikkeling van kinderen is immers zo divers, dat men kinderen niet in leeftijdshokjes kan/mag stoppen. Kinderen moeten net worden uitgedaagd om geleidelijk hun grenzen te verleggen. De verschillende leeftijdsgroepen moeten elkaar bij voorkeur kunnen zien.

rustige zones

actievere zones

Specifieke aandachtspunten per leeftijdsgroep

[We onderscheiden hier 3 groepen: Jongste leeftijdsgroepen (ca. 0-6 jaar), Lagere schoolkinderen (ca 6-12 jaar), tieners (ca. 12-16 jaar) en jongeren (+16 jaar)]

1/ Aandachtspunten voor de jongste leeftijdsgroepen (ca. 0-6 jaar)

ACTIERADIUS EN BESTEMMINGEN

Jonge kinderen tot ca. 6 jaar spelen en verplaatsen zich in principe enkel onder dichte begeleiding van volwassenen of broers en zussen.

Zeker peuters zijn volledig afhankelijk van anderen voor de keuze van de bestemmingen. Ouders zijn vaak gericht op **klassieker gezinsbestemmingen** ('speeltuinen', regionale terreinen, toeristische bestemmingen of grotere groendomeinen,...).

Comfort, veiligheid, zitgelegenheid en een leuke plek voor ouders (natuur, horeca) zijn belangrijke factoren. Een toilet en een verversingsruimte in de buurt (bijv. in buurthuis, horecazaak, stadsdienst, onthaalpaviljoen,...) zijn eigenlijk een vereiste voor een gezinsuitstap met jonge kinderen.

MOBILITEITSVEREISTEN

Jonge kinderen worden **meestal gedragen** door ouders (buggy, fietszitje, auto) of broers en zussen.

Vanaf peuterleeftijd kunnen ze zeer korte afstanden met de loopfiets, of stappend afleggen.

Stilaan **vergroten hun vaardigheden met loopfiets, step, fiets,....**

Vereisten zijn dus:

- > Veilige bereikbaarheid:
  - D.m.v. fietsnetwerk: Veilige en comfortabele bereikbaarheid van de plek met bakfiets, fietskar, loopfiets,...
  - Nabijheid van haltes openbaar vervoer
  - Parkeergelegenheid (echter voordeel geven aan fietsers en openbaar vervoer)
- > Aandacht voor toegankelijkheid: Comfortabele, veilige en buggyvriendelijke paden

INRICHTING VAN DE SPEELRUIMTE VOOR JONGE KINDEREN

Jonge kinderen evolueren razendsnel en uiteraard zijn er grote verschillen tussen bijv. een 1- en 6-jarige. Algemeen beschouwd zijn hun noden en de ontwerpprincipes wel ongeveer hetzelfde. Het is ook goed dat ze in elkaars nabijheid zijn, zodat ze kunnen leren van elkaar en uitgedaagd worden om verdere stappen te zetten in hun evolutie.

Jonge kinderen zijn sterk bezig met:

- **motoriek:** kruipen, leren stappen en rennen, klimmen, evenwicht,...
- **gebruik van alle zintuigen**, in het bijzonder de smaakzin bij baby's en peuters
- **sociale interacties:** samen spelen of niet, interactie met andere families,...
- **verhalen en fantasie:** Dit betekent echter niet dat speelruimtes helemaal in 1 welbepaald thema uitgewerkt moeten worden.
- Kinderen moeten ook zelf verhalen kunnen maken.

De belangrijkste ontwerpogave voor deze leeftijdsgroep is: **creëren van een beschutte, veilige maar toch uitdagende ruimte om de wereld te verkennen.**

Beschutte en veilige hoekjes creëren:

- > Fysieke afscheiding van gevaar:
  - Afscherming van wegen en fietspaden
  - Enkel ondiep water (-15 cm)
- > Geringe valhoogtes
- > Vermijden van giftige planten en stoffen
- > Bijzondere aandacht voor leesbaarheid en oriëntatie (verdwaalpaal-effecten)
- > Toezicht van ouders faciliteren: banken met zicht op de belangrijkste plekken, goed overzicht, koppelen aan horeca.

Echter tegelijk ook **uitdaging voorzien op hun maat** (zie volgende pagina)

INRICHTING VAN DE SPEELRUIMTE VOOR JONGE KINDEREN (vervolg):

Naast veiligheid is er ook uitdaging nodig op maat van baby's, peuters en kleuters:

> Verschillende **manipuleerbare ondergronden**: zand (!), grindkeien,...

> Aangepaste peuter- en kleutertoestellen:

- Aangepaste hoogtes
- Speciale kleuterschommels
- Huisjes
- Veerfiguur
- Zwieren en wiebelen: veerfiguur, maar ook vogelnestschommel, hangmat, netten,...

> Landschapselementen die jonge kinderen prikkelen en uitdagen:

- bijv.
- Hellingen
  - Boomstammen en evenwichtsbalken
  - Muurtjes,....
  - Aanliggende weide met dieren
  - Eetbare planten en kruiden

2/ Aandachtspunten voor lagere schoolkinderen (ca. 6-12 jaar)

ACTIERADIUS EN BESTEMMINGEN

Lagere schoolkinderen staan aanvankelijk nog onder begeleiding van ouders of jeugdbeweging, maar geleidelijk aan wordt dit wat losser en krijgen ze meer kansen op **autonome mobiliteit** en om autonoom spel te ontwikkelen. Vanaf ca. 8-10 jaar gaan ze soms alleen in de buurt of wijk. Dit zou ook het streefdoel moeten zijn.

MOBILITEITSVEREISTEN

> Het publiek domein wordt dermate veilig ontworpen dat kinderen vanaf 8 jaar zelfstandig op weg kunnen, te voet en per fiets.

Dit betekent voor deze leeftijdsgroep vooral:

- Autoluwe en veilige woonstraten
- Kwalitatieve, veilige en belevingsvolle fietsnetwerken, bij voorkeur afgescheiden fietsvoorzieningen en ook afscheiding van snel fietsverkeer met speedpedelecs.

AANDACHTSPUNTEN VOOR INRICHTING

> Geen volledige afscheiding

Volledige fysieke afscheiding van de speelruimte is voor deze leeftijdsgroep minder nodig, tenzij van grotere verkeersassen of andere gevaren.

Integendeel: het is net fijn indien de speelruimte goed verbonden is met andere zones: met avontuurlijk groen, met recreatieve voorzieningen,...

> Uitdaging voor +8 jaar:

Veel speeltoestellen met het label "6-12 jaar" zijn eigenlijk maar gepast voor de jongste kinderen uit deze groep. Voor kinderen vanaf ca. 8 à 9 jaar beginnen veel speeltoestellen uitdaging te missen. Zij zijn dan snel de speeltuin ontgroeid en gaan ze op een andere manier uitdaging opzoeken.

Naar +8-jarigen moet dus ook voldoende aandacht uitgaan.

Enkele elementen die hierop inspelen:
 Uitdagende groen-avontuurlijke speelvoorzieningen: bijv. springstenen in water, grote boulderkei, beekje om over te springen, trekvlot, ...
 Speeltoestellen met heftige bewegingen en waar je met meerderen betrokken kunt zijn: kabelbaan, vogelnestschommel (grotere types), vliegende Hollander, ...
 Schommels (met brede zitjes en liefst lange ophangkettingen ('stuntschommel'))

3/ Specifieke aandachtspunten voor tieners (c. 12-16 jaar)

(Noot: De aandachtspunten op deze en volgende pagina's gelden in de regel ook voor jongeren van +16)

ACTIERADIUS EN BESTEMMINGEN

Tieners zijn op een leeftijd gekomen dat ze alleen of in groep erop uit mogen. **Hun vrije actieradius wordt groter** dan die van kinderen en ze bewegen zich meer in het verkeer. Tieners worden zo actievere deelnemers aan het publieke leven, op ruimere schaal, zelfs regionaal.

Maar tieners kunnen daarbij nieuwe barrières tegenkomen: drukke kruispunten, fietsroutes of verbindingen waar tieners niet kunnen, durven of mogen langs gaan.

MOBILITEITSVEREISTEN

We streven ernaar dat tieners zich zelfstandig en autonoom kunnen verplaatsen. Niet alleen hebben ze zo meer greep op hun vrije tijd, onderweg zijn levert tegelijk ook nieuwe belevings- en ontmoetings-kansen op en mogelijkheden om deel te nemen aan het publieke leven. Dit betekent ook dat er minder autoverplaatsingen nodig zijn.

Aantrekkelijke bestemmingen voor tieners (een sportsite, een shopping center, een recreatiedomein) moeten autonoom bereikbaar zijn: te voet, met de fiets of met het openbaar vervoer.

Voor dit laatste wordt het plannen binnen vervoersregio's belangrijker. Ook het ontwerp van zogenaamde 'mobipunten' wordt heel relevant binnen een tienervriendelijke planning.

Samen onderweg:

Tieners zijn vaak onderweg van de ene plek naar de andere. Want elke plek heeft eigen kwaliteiten, biedt specifieke ontmoetingskansen en maakt bepaalde activiteiten mogelijk of onmogelijk. Het is het geheel van plekken dat telt.

Het samen-onderweg-zijn maakt essentieel deel uit van hun beleving van publieke ruimte. Tieners vinden er een stuk vrijheid en autonomie in. Het is ook een strategie om met (on)veiligheid om te gaan: want samen sta je sterker.

AANDACHTSPUNTEN VOOR INRICHTING

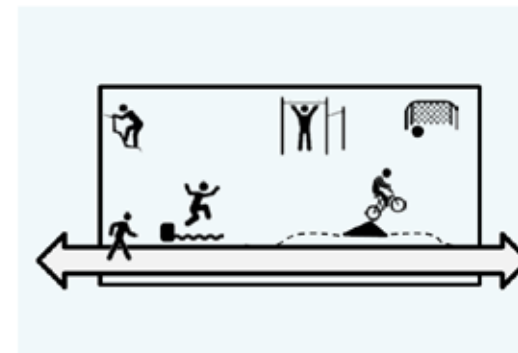
(Noot: Deze aandachtspunten gelden meestal ook voor jongeren van +16)

Ontwerp niet per se 'typisch voor tieners', maar tieners moeten zich wel welkom kunnen voelen

Soms willen tieners zich een plek helemaal eigen maken en inrichten bijv. met graffiti, skatetoestellen,... Maar op andere momenten willen ze evenzeer gewoon onopvallend deel uit maken van het bredere publieke gebeuren. **Ook zonder een 'tinerhok' of graffitimuur kan je goed functionerende plekken bouwen voor tieners.**

Anderzijds krijgen tieners vaak te maken met volwassenen die hen niet in de buurt willen. **Esthetiserend ingerichte ruimtes geven vaak impliciet het signaal:** 'Dit

is enkel kijkgroen en niet bedoeld om te voetballen of rond te hangen.' Soms kan het dus aangewezen zijn om toch **typische tienerfuncties in te planten:** een sportveldje, een overdekte ontmoetingsplek, een calisthenics-rek, een graffiti-muur,... Zo wordt ondubbelzinnig duidelijk dat het stadsbestuur tieners een plaats wil geven.

Mik op een waaier aan activiteiten:

Wat tieners allemaal doen in de publieke ruimte, is moeilijk helemaal te vatten. Kernbegrippen zijn: 'Rondhangen en chillen' en al hun vormen- Allerlei vormen van sporten

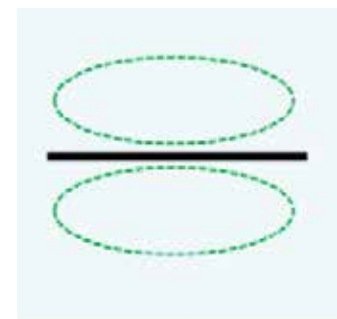
en bewegen- 'Spelen' (tieners spelen nog altijd graag)

Zorg voor uitdaging, bewegings- of ervaringsprikkel

Banken en hangplekken zijn niet het enige wat tieners waarderen. Ze zijn 'speels' van geest en te verleiden tot klimmen, springen, zwieren,... Dit kan je ruimtelijk uitlokken met speeltoestellen, maar ook met kunst, reliëf, landschapselementen, water,...

Zet zitbanken in als ontwerpelement:

De manier waarop banken geplaatst zijn, is ruimtelijk niet neutraal. Los verspreide banken geven een ander effect dan banken in lijnvorm. Ook het type lijn (recht of omsluitend) is bepalend. Een bank in lijnvorm deelt de ruimte in. Het lijntype bepaalt eigenlijk ook mee de vorm en het karakter van deelruimtes. Dit is een aanvulling op de principes uit IPOD III (p. 32-39) voor de inplanting, positie en combineren van objecten.

Een lange bank (zonder leuning) in een rechte lijngeplaatst verdeelt de ruimte in 2 open, wat onbestemde ruimtes.

Bij een cirkelvorm (midden) krijg je een sterk uitgesproken, omsloten en intiemere/privatere/exclusievere deelruimte.

Een combinatie van rechte lijn- en cirkelvorm zorgt voor een tussensituatie. Hiermee bied je houvast aan groepjes, maar ook individuen die liever wat afstand houden, kunnen er hun plek vinden.

AANDACHTSPUNTEN VOOR INRICHTING:

Banken zonder rugleuning zijn van twee kanten 'bezikbaar' en dit kan een voordeel zijn. Gebruikers (en zeker ouderen) hebben echter ook graag banken mét rugsteun.

Zorg voor rugdekking:

Banken en ontmoetingsplekken in het midden van een vlakke bieden voor de meeste tieners (en ook andere gebruikers) onvoldoende houvast. Wie daar zit, voelt zich te veel blootgesteld aan ieders blik. Meestal is het een beter idee om voor wat 'rugdekking' te zorgen.

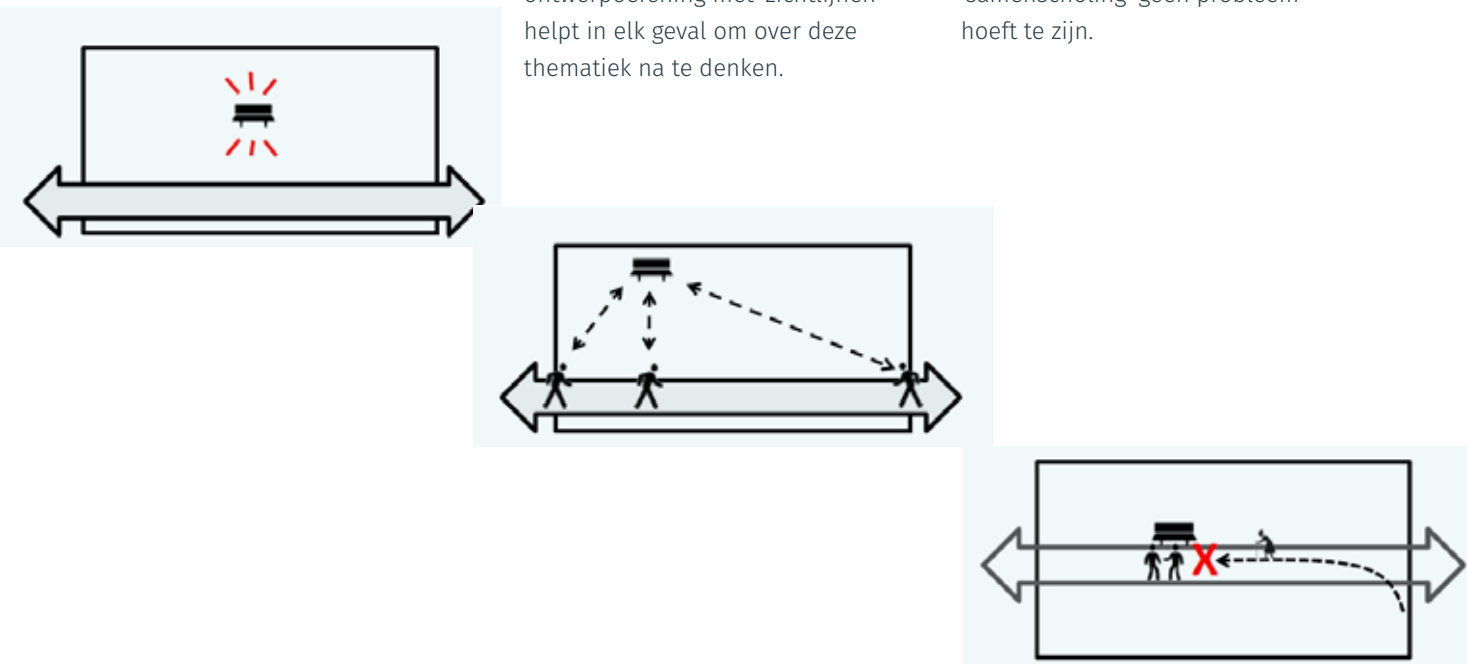
Denk goed na over zichtlijnen:

Ontmoetingsplekken werken beter naarmate tieners van ver kunnen zien of er bekend volk aanwezig is of niet. Ook voor het sociaal functioneren kan goed doorzicht een verschil maken.

Aan de andere kant zoeken tieners ook wel eens rustigere plekjes op waar ze ongezien hun eigen gang kunnen en mogen gaan. Ontmoetingsplaatsen waar je van overal bekeken wordt, voelen meestal niet prettig aan. Er zijn ook plekken waar je 'ziet maar niet gezien wordt'. Al deze types zones zijn belangrijk voor tieners. De context moet uitwijzen of verborgen plekjes aangewezen zijn of niet. Een ontwerp oefening met 'zichtlijnen' helpt in elk geval om over deze thematiek na te denken.

Houd rekening met looplijnen:

Vanuit observaties en inspraak kan je een zicht krijgen op de belangrijkste verplaatsingspatronen op een plein of in een park. Als je belangrijke doorgangsroutes ziet of in de toekomst verwacht, dan is het doorgaans géén goed idee om verblijfsruimtes voor tieners precies op die looplijnen te leggen. Door hier goed op te letten kan je potentiële conflicten voorkomen. Het kan wel interessant zijn om ontmoetingsplekken voor tieners vlak nabij die doorgangsroutes te leggen, maar net buiten de eigenlijke doorgangsroute. Voorzie de verblijfszones (of de verbindingspaden) op die plek dan wel ruim genoeg, zodat een kleine 'samenschooling' geen probleem hoeft te zijn.

4/ WATER OP SPEELTERREINEN

Waarom water inbrengen op speelterreinen?

Vanuit een absoluut veiligheidsdenken is water inbrengen op speelterreinen niet evident. Toch zijn er heel wat redenen om dit nu en in de toekomst meer te gaan doen, zowel vanuit pedagogische als ruimtelijke noodzaak:

1. Nood aan ruimte voor water

Bij klimaatbestendige planning en ontwerp, moet er voldoende ruimte worden voorzien om water vast te houden, te hergebruiken, te laten infiltreren, te bufferen of vertraagd af te voeren,... Vanuit ruimte-efficiënt bouwen gebeurt dit best in combinatie met andere (recreatieve) functies, zoals de combinatie met speelruimte.

2. Verkoelend effect

Zeker in stedelijke hitte-eilanden zal er in de toekomst nood zijn aan water voor verkoeling. In hete zomers bied water op speelterreinen de broodnodige verkoeling en verkwikking. Zo blijft wonen in de stad ook tijdens hete zomers leefbaar.

3. Speelwaarde van water

Water is een magisch en veelzijdig speelelement:

- Water is een heel sterk sensitief element, dat veel zintuigen prikkelt. Op een waterspeelplaats doen kinderen allerlei ervaringen op met dit element.
- Water lokt veel enthousiasme, uitdaging en veel beweging uit. Het activeert kinderen, jongeren én volwassenen.
- Water is een 'loose part', waar heel creatief mee gebouwd kan worden, zeker in combinatie met andere losse materialen (bijv. zand, leem, keien,...)
- Water stimuleert fantasiespel: bijv. eiland-idee, 'heksensoep',...
- ...

4. Educatieve waarde van water

Kinderen kunnen ook veel leren door met/in water te spelen: Kinderen leren de kracht van water beleven en ontdekken. Dit stimuleert de technische en cognitieve ontwikkeling. Op een goede, creatieve waterspeelplaats met losse materialen leren kinderen samen te werken en te bouwen. In een natuurlijke waterrijke omgeving kunnen kinderen allerlei waterleven ontdekken. Door een speelse en belevingsvolle omgang met water, worden ze meer betrokken op natuur, wat het draagvlak voor natuurbehoud en -ontwikkeling kan vergroten. ...

5. Een 'absoluut' veiligheidsdenken is niet mogelijk en niet wenselijk

Een 100% veilige speelomgeving bestaat niet. Creativiteit is essentieel voor spel en tijdens het spelen kunnen er altijd onverwachte incidenten of ongevallen gebeuren. Alle spel verbieden is onmogelijk en zeker ook niet wenselijk. Kinderen groeien en ontwikkelen zich door grenzen te verleggen, door creatief te zijn, door uitgedaagd te worden... Een bluts, schram of buil horen daarbij. Kinderen moeten eigenlijk bewust leren omgaan met risico. Als ze bewust bezig zijn met uitdaging en risico, gebeuren er net minder ongelukken. De meeste en ernstigste ongelukken gebeuren net daar en in situaties waar men dit niet verwacht. De ernstige gevaren en risico's van water moeten wel zichtbaar en 'leesbaar' gemaakt worden. En via risico-analyse moet men anticiperen op te verwachten ongevallen en onaanvaardbare risico's.

Omdat de ongevallen in een waterrijke omgeving ernstig kunnen zijn, verdient de risico-analyse daar wel extra aandacht. Maar zoals de FOD Economie ook aangeeft: de maatregelen moeten in evenwicht zijn met de potentiële speelwaarde (zie ook verder: 'Water en veiligheid'). Het mag niet zijn dat speelkansen ernstig beperkt worden vanuit volwassenenbelangen (bijv. elke verantwoordelijkheid afschuiven).

De Stad Gent erkent dan ook de grote speel-, belevings- en leerwaarde van water op speelterreinen en stelt een evenwicht voorop tussen uitdaging en (aanvaardbaar) risico.

Waar speelvoorzieningen met water voorzien?

Speelsterreinen met water vragen extra opvolging en onderhoud. Meestal is het niet haalbaar om op elk buurtterrein zo'n waterspeelplein te voorzien. Toch zijn er een aantal plaatsen waar ze zeer goed passen. Evident zijn de plekken waar water van nature uit aanwezig is.

- Langs groenklimateassen
- Op waterontmoetingsplaatsen
- Op plekken waar historische waterlopen geëvoceerd kunnen worden
- Gekoppeld aan historische waterpompen, inspelend op de historiek.
- Binnen nieuwe woon-ontwikkelingen, waar toch voorzieningen voor watermanagement moeten worden voorzien.
- Minstens één waterspeelplaats per wijk, met prioriteit voor de sterk versteende wijken.

Types waterspeelvoorzieningen

Een waterspeelvoorziening kan verschillende vormen aannemen. Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen een aantal types:

- Zwemwater met speelvoorzieningen: bijv. Blaarmeersen, buitenzwembad
- Formeel speelterrein met waterspeeltoestel of -voorziening. Hierin staat spelen mét water centraal: bijv. Handpomp en kanalen
- Speelruimte in/nabij een waterloop, poel of vijver waar constant water in staat: bijv. Speelbos Gentbrugse Meersen
- Echte wadi, waar slechts bij noodweer gedurende max. 1 dag aanzienlijke hoeveelheid water staat.

De gevaren en risico-analyses zullen immers verschillend zijn naargelang het type waterspeelvoorziening.

Water en veiligheid

De FOD economie heeft recent een Veiligheidsgids avontuurlijke natuurspeelomgevingen gepubliceerd. In de pedagogische visie van waaruit die vertrekt, wordt een pleidooi gehouden voor een evenwicht tussen speelkansen en risico's. Er wordt ook een voorbeeld gegeven m.b.t. water:

“Kinderen spelen met een waterloopje. Ook al houdt water specifieke gevaren in, toch biedt het tegelijk waardevolle speelkansen. Het ontoegankelijk maken van het water-loopje zou tegelijk alle speelkansen teniet doen. Hier kan naar een goed evenwicht worden gezocht tussen de speelkansen met het water en de risico's.” (p. 9)

Onaanvaardbare risico's moeten echter worden vermeden:

“Aanvaardbare risico's zijn risico's waarbij het gevaar kan leiden tot lichte, niet-blijvende letsels, zoals bv. schrammen, builen, splinters, kneuzingen, en eenvoudige breuken. Kinderen leren veel sneller gevaren in te schatten als ze het als spelend kunnen ondervinden. Hierbij moet rekening gehouden worden met de toegevoegde speelwaarde. Bijvoorbeeld: een riviertje maakt deel uit van het avontuurlijk natuurspeelomgeving waarbij met touwen van de ene kant van de oever naar de andere kant gezwierd kan worden. Het aanwezige risico om te verdrinken moet in verhouding staan tot de

speelwaarde van dat speelelement. Bij een enorme speel-waarde kan een hoger risico aanvaardbaar worden op voorwaarde dat voldoende preventie-maatregelen zijn genomen door de uitbater. In dat voorbeeld mag de rivier niet te diep zijn en kan georganiseerd toezicht het risico ook verlagen. Er mag echter geen sprake zijn van onaanvaardbare risico's. Een ernstig letsel kan niet absoluut vermeden worden maar de waarschijnlijkheid dat een ernstig letsel opgelopen wordt, moet zodanig klein zijn dat het risico aanvaardbaar wordt.”

De gevaren identificeren

Bij water op speelterreinen zijn er 3 belangrijke gevaren: Slechte waterkwaliteit (infecties, vervuiling) Verdrinking Gevaren eigen aan het spelen (bijv. vallen, beknelling, enz.), die uitiem ook tot verdrinking kunnen leiden.

Of die gevaren aanleiding geven tot onaanvaardbare risico's, wordt bepaald door 3 elementen: nl. De ernst en gevolgen De frequentie en de duur van de blootstelling aan het gevaar De kans en waarschijnlijkheid dat het gevaar optreedt:

Aanvaardbare waterkwaliteit garanderen

Indien water wordt ingeslikt of onder aërosolvorm wordt ingeademd, kunnen kiemen die zich in het water bevinden kinderen ziek maken. Het gaat hierbij dan vooral over maagdarminfecties, die soms van erge aard kunnen zijn (Shigellose, E. coli, Norwalk virus, legionellose). Het is dus belangrijk dat het water van goede kwaliteit is en niet bezoedeld kan worden door uitwerpselen van dieren en stoelgang van kinderen. Best blijft het water ook onder de 25° en bij voorkeur zelfs onder de 20°. Voor zwemwater gelden de strikte Vlare-normen. Maar speelwater hoeft geen drinkwaterkwaliteit te hebben. Het is wel heel belangrijk dat er systemen toegepast worden waarbij gezorgd wordt voor de aanvoer van vers en zuiver water. Een dagelijkse afvoer van het gebruikte speelwater kan alleen maar aanbevolen worden. Water dat in een speelomgeving blijft stilstaan, kan vroeg of laat verontreinigd worden, met alle gevolgen van dien.

Geen onaanvaardbare risico's op verdrinking

Om te anticiperen op verdrinking, verwijzen we naar de Veiligheidsgids van de FOD (p. 19-21):

Een speeltoestel of speelterrein dat afwijkt van de norm is niet noodzakelijk onveilig!

Risico	=	Ernst	X	Blootstelling	X	Waarschijnlijkheid
gerelateerd aan het beschouwde gevaar		van mogelijke schade door het beschouwde ge-		frequentie en duur van de blootstelling		kans dat de gevaarlijke gebeurtenis optreedt

5/ PRINCIPES VOOR DE INBRENG VAN SPELPRIKKELS

Spelprykkels in de publieke ruimte

Vertrekkend vanuit het idee dat kinderen overal spelen, **pioniert de Stad Gent al enige tijd met spelprykkels in de publieke ruimte.** Dit kwam tot uiting in volgende projecten:

- Studie verbindingsweefsel in Gent (2011), met o.m. case studie in de Brugsepoort.
- Visiedocument en catalogus met inspiratieschetsen van de Jeugdendienst en de Dienst Stedenbouw (2015)
- Mobiele speelcontainers (actueel in gebruik)

Op dit moment is er binnen de Stad veel inspiratie ontwikkeld voor een diversiteit aan spelprykkels.

Bij deze experimenten rijzen er wel praktische vragen m.b.t. beheer en onderhoud, locatiekeuze, (verkeers) veiligheid en de kostprijs in relatie tot de meerwaarde. Is het wel aangewezen om overal in de publieke ruimte spelprykkels uit te 'strooien'? Is elke plek daarvoor geschikt? De Stad werkt aan een kader om tot een antwoord te komen op deze vragen.

Diversiteit aan spelprikkels

Het eerder vermelde Visiedocument over spelprikkels geeft een idee van de verscheidenheid aan mogelijke spelprikkels:

- Impliciet vs. Expliciet
- 2D vs. 3D
- Natuur vs. Artificieel
- Actief vs. Passief
- Standaard vs. Uniek
- Kunst vs. Kitsch
- Vast vs. Mobiel
- enz. ...

Dit wordt mooi uitgewerkt in het bestaande document.

Waarde van spelprikkels

Het 'spelprikkels'-document geeft verder heel wat inspiratie om spel-prikkels te ontwikkelen. Het benoemt ook de waarde van spelprikkels: Beter integreerbaar in de openbare ruimte dan combinatietoestellen. Inzetbaar op verschillende plaatsen in het woonweefsel: o.a. langs wandelroutes en woonerven. Inzetbaar waar ruimte schaars is. Nodigt uit tot beweging en geeft meer beleving. Kansen voor intergeneratieel contact.

Uitdaging voor spelprikkels

Toch blijft er vooral nood aan houvast, richtlijnen en criteria om te bepalen welke spelprikkels aangewezen zijn, op welke plek, en waar niet. Hier proberen wij dit verder te omschrijven. Een belangrijk element daarin is het onderscheid tussen expliciete en impliciete spelprikkels, dat op volgende pagina wordt uiteengezet.

Onderscheid tussen expliciete en impliciete spelprikkels

Bij **expliciete spelprikkels** is het direct zichtbaar dat het bedoeld is om te spelen. Het speelse is dan ook de hoofdfunctie van het object. Expliciete spelprikkels vallen daarom meer op en gaan minder gemakkelijk op in het straatbeeld. Er is wel een link met 'kunst in de publieke ruimte'.

Zitparcours - Hendrike Huijsmans.nl

Muntplein - Karelverhoeven-bescenes_muntplein.html

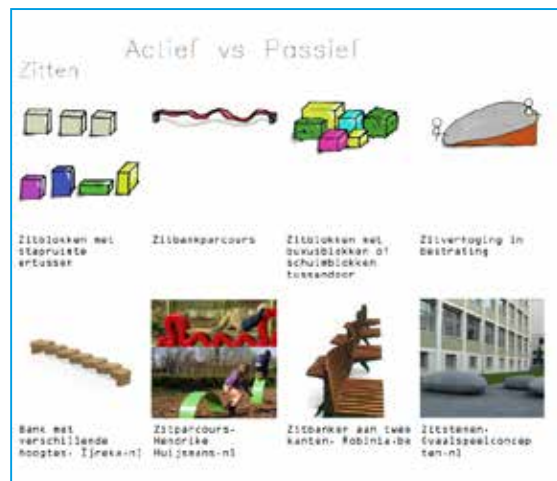

Kunstmatige bloem - Robinia.be

Bij **impliciete spelprikkels** is deze speelwaarde niet het hoofddoel. Deze objecten hebben als hoofdfunctie een ander doel: zitelement, fietsenrek, zonemarkering, parkeerpaal of kunstobject. Maar ze krijgen de nevenfunctie spelen doordat het object beklimbaar, bespringbaar of beglijdbaar is. Deze objecten zijn meer bescheiden, en integreren zich doorgaans gemakkelijker in het straatbeeld.

Er zijn objecten die zich tussenin positioneren: Ze combineren spelen met andere functies, bijna evenwaardig. Dit zijn interessante objecten, die nader onderzoek verdienen. Ze situeren zich tussen speelobject en design.

Inplantingsprincipes voor spelpririkkels

1/ Dwingende randvoorwaarde: Er moet voldoende veilige ruimte beschikbaar zijn:

Dit betekent concreet dat een spelpririkkel kan worden ingeplant:

- **In een verkeersvrije ruimte:** parkzone, voetgangerszone, pleinzone of extra breed voetpad;
- **In een woonerf** (mits fysieke ingrepen die snelheid van de wagen daadwerkelijk beperken tot 20 km/u);
- **Op het voetpad van een ongelijkvloerse woonstraat, indien voldoende afstand tot de rand van de rijweg kan worden gehouden,** afhankelijk van het snelheidsregime: bijv . 1,5m bij 30 km/u. Dit betekent dat een parkeerplaats wegnemen meteen voldoende ruimte kan geven. . 2 m + fysieke barrière (bijv. parkeerstrook, haagje, balustrade) bij >30 km/u

2/ Expliciete spelpririkkels vooral langs strategische verbindingen of in strategische gebieden:

Het is **niet haalbaar om expliciete spelpririkkels overal uit te strooien**. Zij moeten strategisch worden ingezet en ingeplant.

Expliciete spelpririkkels kunnen een manier zijn **om belangrijke 'kindassen' op te laden:** bijv.:

- langs een belangrijke verbinding (wijkniveau)
- een rustige weg naar het buurtpark die vaak gebruikt wordt door kinderen
- een weg naar een sportsite.
- Ze zouden ook het begin van een woonerf kunnen aankondigen.

De expliciete spelpririkkels kunnen als **doel** hebben:

- **Signaalfunctie:** Belangrijke routes of punten markeren
- **Een route aangenamer** maken voor kinderen.

Expliciete spelpririkkels kunnen ook een **meer omvattend strategisch gebied kindvriendelijker** maken, bijv.:

- De historische binnenstad
- Een centraal winkelgebied,...

Dit gebeurt dan best **vanuit een algemene visie** en met een voorafgaande studie, zodat er meteen een **coherent parcours** gerealiseerd wordt, dat het bestaande speelweefsel versterkt. Dus geen 'losse flodders'. Gezien de 'markeerfunctie' is een opvallende kleur of vormgeving gewenst.

Goed voorbeeld: Kindvriendelijke installaties in de binnenstad, Mechelen

3/ Gestandaardiseerde impliciete spelpririkkels als bouwstenen voor woonstraten, woonerven en voetgangersgebieden:

De focus op strategische verbindingen en gebieden betekent niet dat er daarbuiten geen spelpririkkels mogelijk zijn. Alleen wordt hier misschien beter gekozen voor **impliciete spelpririkkels**. Deze combineren dus per definitie meerdere functies.

Het meest voor de hand liggende objecten zijn:

- **Speciale banken:** Bespeelbare banken. 'Chill'-banken en -plateaus
- **Beklimbare objecten en beelden**
- **Geometrische objecten:** Poefen. Bollen. Kubussen,...

Vanuit het standpunt van onderhoud en duurzaam beheer is er een sterke voorkeur voor **standaardisering en beproefd straatmeubilair**, met een lage onderhoudskost. Objecten met bewegende onderdelen zijn kwetsbaar en vragen meer onderhoud. Deze zijn te vermijden in gewone woonstraten.

Jollebollen - Herculesspeeltoestellen.nl

Omwille van hun brede toepassing kunnen ze in grotere aantallen worden aangekocht en eventueel worden geproduceerd in het vaste 'Gentse' kleur- en materialenpallet. Op termijn kunnen ze deel uitmaken van de 'straatmeubilaris' binnen IPOD III. Op dit moment biedt IPOD III weinig bespeelbare objecten in haar inventaris.

4/ Maar unieke plekken verdienen unieke, op maat gemaakte spelpririkkels.

In gebieden die identiteit ontbreken, is het eveneens te overwegen om net op het unieke in te zetten.

Dit gebeurt best met een ervaren kunstenaar en/of designteam die (praktijk)ervaring kunnen aantonen met de creatie van werken in de publieke ruimte die werken vanuit identiteit en participatieve kunstpraktijken die interactiviteit en bespeelbaarheid belangrijk inschatten.

5/ Wetgeving veiligheid speeltoestellen

Voor eenvoudige beklimbare objecten zijn er enkele eenvoudige richtlijnen vanuit de Wetgeving veilige uitbating van speelterreinen: Tot 60 cm hoogte is er in principe geen valdempende ondergrond nodig.

Vanaf 60 cm is er wel een valdempende ondergrond nodig. Dit kan ook gras en kiezel zijn, evenwel met min. 1,5 m rondom het object. Streef naar objecten niet veel hoger dan 1m. Anders moeten de valhoogte en valdemping van de ondergrond meer in detail bekeken worden. Ook de afstand tot de rijweg moet wellicht groter worden.

6/ BIJZONDERE DOELGROEPEN

Aandacht voor kinderen en jongeren met een beperking

De Stad Gent erkent en realiseert het recht op spelen en vrije tijd voor iedereen, ook voor kinderen met een beperking.

Op aangeven van Bureau Fonkel en op basis van de praktijkgids 'Natuurlijk toegankelijk spelen', vertrekt Stad Gent, vanuit volgende visie:

Een kind met een beperking is in de eerste plaats kind.
Elk kind kent een eigen ontwikkeling en situeert zich ergens op een schaal beperkt/niet-beperkt.
Kinderen mét en zonder beperking zijn heel creatief en hebben al veel aan kleine aanpassingen.

Er zijn vele vormen van beperking:

- Motorische beperking
- Zintuiglijke beperking
- Gedragsstoornissen
- Verstandelijke beperking

Een integraal toegankelijk speelterrein moet dus méér zijn dan enkel rolstoeltoegankelijk.

Beperkingen zijn vaak niet zichtbaar. In elke buurt wonen kinderen met een beperking. Samen (kunnen) spelen moet de inzet zijn. Ook de sociale omgeving is dus heel belangrijk.

"Belangrijker dat er voor iedereen iets te doen is, dan dat iedereen alles kan doen"
(- Mathieu Gielen, speeltuinontwerper)

Enkele belangrijke ruimtelijke principes:

Belang van de hoofdroute:

De hoofdroute moet 100% toegankelijk én zichtbaar zijn (zichtbaarheid is belangrijk voor kinderen met een auditieve beperking).

Deze hoofdroute moet zelf ook een speels belevingspad zijn. Voor sommige kinderen is die hoofdroute al een uitdaging. **Voorzie dus ook rustpunten.**

Vanuit deze hoofdroute moeten alle deelzones bereikbaar zijn.

Dit betekent niet per se dat de zones zelf ook 100% toegankelijk, bereikbaar en bespeelbaar moeten zijn.

Zijroutes en deelzones kunnen

meer uitdaging omvatten. Een kind met een beperking moet wel deel kunnen uitmaken van de deelzone en daar kunnen deelnemen aan het sociale gebeuren.

Het belangrijkste is dat er voor elk niveau uitdagingen zijn in een speelruimte. En dat er diverse mogelijkheden zijn om speelwaarde te ervaren, samen met andere kinderen.

Zorg dat er **voor kinderen op elk niveau van behendigheid een uitdaging en speelmogelijkheid** is. Vooral op populaire plekken moet er voor alle niveaus mogelijkheden zijn.

Voorzie een opstelruimte voor rolstoelen bij grotere

speeltoestellen of -aanleidingen en steunen om niveauverschillen te overbruggen (zodat kinderen zich kunnen optrekken op de speelvoorziening).

Vergeet ook los (natuurlijk) speelmateriaal niet en avontuurlijke landschapselementen: takken, verschillende ondergronden, heuvels, water,... Ook voor kinderen met een beperking moet een speelterrein avontuurlijk, tactiel en wat 'vuil' zijn. Vermijd wel ernstig giftige planten.

